

”Se on vaan niin kivaa”

Kuvataideharrastuksen merkityksestä lapselle

Minna Huolman
Pro gradu -tutkielma
Taidekasvatus
Musiikin, taiteen ja kulttuurin
tutkimuksen laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2019

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä – Author Minna Huolman	
Työn nimi – Title "Se on vaan niin kivaa" Kuvataideharrastuksen merkityksestä lapselle	
Oppiaine – Subject Taidekasvatus	Työn laji – Level pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Kesäkuu 2019	Sivumäärä – Number of pages 86
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkielma on tapaustutkimus, jonka tarkoituksena on tutkia lasten omia kokemuksia kuvataideharrastuksestaan. Tutkielma on luonteeltaan lapsilähtöinen. Tutkielmassa on haastateltu kuvataidekoulussa opiskelevia 10-vuotiaita lapsia syksyllä 2005 ja samoja lapsia 12 vuotta myöhemmin 22-vuotiaina. Lisäksi on haastateltu kuvataidekoulun opettajaa. Hänen kanssaan on mietitty syitä, miksi lapsi harrastaa kuvataiteita. Haastatteluissa on keskitytty kartoittamaan, mitä lapset sanovat harrastuksestaan ja mitä nuoret muistavat harrastuksen merkinneen lapsuudessaan. Haastatteluista on myös kerätty tietoa siitä, mikä voisi olla vaikuttavana tekijänä harrastuksen aloittamiseen. Otanta on melko pieni, sillä lapsia oli vain 12 ja nuoria löytyi 6, jotka halusivat vastata kyselyyn.</p> <p>Tutkielmassa on myös purettu auki sekä yleisen että laajan oppimäärän mukaista taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita. Lisäksi on keskitytty tarkastelemaan Jyväskylän kuvataidekoulun opetussuunnitelmia vuodelta 2005. Tarkastelun tarkoituksena on selvittää, millä tavalla lasten puheissa kuuluu opetussuunnitelmien asettamat tavoitteet kuvataideopetukselle.</p> <p>Tutkielmassa tutkimusmenetelmänä on käytetty lomakehaastattelua ja teemahaastattelua. Tutkielma kuuluu narratiivisen tutkimuksen kenttään. Haastatteluja analysoidaan kertomuksina, jotka on rakennettu haastattelijan ja haastateltavan välisessä vuorovaikutuksessa. Haastattelujen lisäksi aineiston apuna on käytetty tutkijan omia havaintoja hänen toimiessaan apuopettajana kuvataidekoulun ryhmässä.</p> <p>Syitä kuvataiteen harrastamiselle löytyi tutkielmassa monenlaisia. Selkeimpänä nousi esiin kuvataiteen harrastamisen tuottama ilo ja oman taiteellisen ilmaisukykyyn kehittyminen sekä sitä kautta onnistumisen kokemukset. Lisäksi kuvataiteen harrastamiseen näytti tutkielman mukaan vaikuttavan jonkin verran muut perheen jäsenet ja kaverit. Tutkielmassa huomattiin myös, että kuvataidetta harrastavien lasten vanhemmat olivat usein korkeakoulutettuja ja kuvataidetta lapsena harrastaneista nuorista puolet hakeutuivat korkeakouluihin opiskelemaan. Opetussuunnitelmien tavoitteet näkyivät jossain määrin lasten puheissa, mutta lapset eivät itse asettaneet itselleen suuria tavoitteita. Tavoitteet liittyivät lähinnä jonkin tekniikan oppimiseen tai johonkin uuteen materiaaliin tutustumiseen.</p>	
Asiasanat – Keywords kuvataideopetus, taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmat, narratiivinen tutkimus, lapsudentutkimus	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopiston kirjaston tietokanta	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1.	JOHDANTO	1
1.1.	Tutkimuksen taustaa	4
1.2.	Tutkimustavoitteet ja tutkimuskysymykset	7
1.3.	Tutkielman rakenne	9
1.4.	Oma positioni	10
2.	TAITEEN PERUSOPETUKSEN KONTEKSTI	13
2.1.	Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet.....	14
2.2.	Kuvataidekoulun opetussuunnitelma	17
2.3.	Uudet taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet muutosten näkökulmasta	19
3.	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	24
3.1.	Haastateltavien lasten valinta.....	24
3.2.	Aineisto	25
3.2.1	Tutkimusaineisto.....	26
3.2.2	Tutkimuksen eteneminen	27
3.2.3	Lasten haastattelussa huomioitavaa	29
3.3.	Aineiston analyysin periaatteet.....	34
4.	AINEISTON ESITTELY.....	38
4.1.	Ensimmäinen haastattelu	39
4.2.	Toinen haastattelu	52
4.3.	Opettajan haastattelu	58
5.	POHDINTAA AINEISTOSTA.....	61
5.1.	Kuvataideharrastus lasten ja nuorten kertomana	61
5.2.	Opetussuunnitelmat osana lasten ja nuorten ajatuksia	64
6.	JOHTOPÄÄTÖKSIÄ.....	68
7.	LOPUKSI.....	73
	LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	75
	LIITTEET.....	81

1. JOHDANTO

“Grown-ups never understand anything by themselves, and it is tiresome for children to be always and forever explaining things to them.”

- Little Prince by Antoine de Saint-Exupéry -

Päällimmäisenä tutkimuksessani nousi esille se suuri into, jolla lapset odottavat joka viikoista kuvataidekoulun tuntia. Lapset käyttivät lähes samaa lausetta vastatessaan kysymykseeni, että miksi harrastat kuvataiteita: “Se on vaan niin kivaa!”. Tämä on mielestäni aika tyhjentävästi loppujen lopuksi sanottu. Miten siitä voikaan kyselemistä jatkaa? Toisaalta lannistava alku tutkimukselleni, mutta toisaalta se sai minut innostumaan ja haluamaan tietää lisää. Miksi se on niin kivaa? Kyllähän me aikuisetkin tiedämme, että ei ole aina kovin helppoa sanoa tarkasti, miksi jokin asia on niin kivaa. Voin kuvitella lasten haastattelutilanteessa ajattelevan kuin Pikku Prinssi: “Aikuiset eivät koskaan itse tajua mitään, ja lapsista on rasittavaa selittää asioita heille jatkuvasti” (oma suomennos). Toivoin kuitenkin pystyväni löytämään lapsia haastatellessani jotain vähän syvällisempää ajatusta kuvataiteen harrastamisesta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) on tehnyt valtakunnallisen koululaiskyselyn ja julkaissut 3.4.2019 kyselyn tulokset. Kyselyssä kysyttiin esimerkiksi mitä lapset haluavat harrastaa koulussa ja koulun ulkopuolella. Yksi mielenkiintoinen tulos tutkimuksessa oli, että halutuimpia kulttuuriharrastuksia oli parkour, kuvataide, elokuvat ja tanssi. Alakoululaisilla tytöillä suosituimpia olivat kuvataide, tanssi ja käsityö ja pojilla puolestaan parkour, elokuvat ja mediataide. Yläkoululaisilla tytöillä suosituimpia olivat tanssi, valokuvaus ja kuvataide ja pojilla elokuvat mediataide ja parkour. (Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto ry.) Tästä näkee miten tytöt suosivat kuvataidetta harrastuksena enemmän kuin pojat. Alakoululaisilla tytöillä se oli jopa ykkösenä. Tämä näkyi myös haastattelemieni lasten ryhmässä jo vuonna 2005. Tyttöjä ryhmässä oli yhdeksän ja poikia vain kolme. Haastatteleman lapset olivat 10-vuotiaita alakoululaisia. OKM:n koululaiskyselyn mukaan tämän ikäisillä lapsilla ja varsinkin tytöillä kuvataide oli suosituin harrastus. Siinä mielessä tutkimukseni kuvataiteen harrastamisesta osuu oikeaan paikkaan, koska kuvataiteen harrastamiseen liittyvää tutkimusta lasten

näkökulmasta on tehty yllättävän vähän. Tähän asiaan palaan tutkimuksen taustaa kappaleessa tarkemmin.

Lähellä oman tutkielmani aihetta on Kati Rantala väitöskirjassaan *”Ite pitää keksii se juttu” Tutkimus kuvataidekasvatuksesta ja kasvatettavan kohtaamisesta*, jonka on julkaistu vuonna 2001. Hän tutkii väitöskirjassaan kuvataidekasvatusta, jonka hän on tutkimuksessaan nimittänyt modernistiseksi perinteeksi. Se painottuu taiteen tekemiseen ja käsitykseen, että taiteen tekemisen avulla yksilö oppii ilmaisemaan itseään. Itseilmaisu johtaa yksilön persoonallisuuden kehittymiseen, henkiseen kasvuun ja eettisempään elämään. (Rantala 2001, 10.) Hän tarkastelee väitöskirjassaan kuvataidekasvatusta ja sen merkitystä sekä arvoja tuottavien ja ylläpitävien sekä toiminnan kohteena olevien näkökulmasta (Rantala 2001, 12). Aineistona Rantalalla on kuvataidekouluilla opiskelevien 13–19-vuotiaiden nuorten haastatteluita ja kuvataidekoulujen opettajien haastatteluita (Rantala 2001, 27–28). Rantala on väitöskirjassaan keskittynyt kuvataidekasvatuksen puheeseen ja sen määritelmiin, jotka ovat ajatuksiltaan hyvin lähellä vuonna 2002 ja 2005 taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita, joihin molempiin minä tutustun tutkielmassani. Rantalan väitöskirja on antanut idean minun tutkielmalleni. Minä halusin tutkielmani kohteeksi nuoremmat lapset ja halusin lapset enemmän esille tutkielmaani.

Tutkielmani aiheena on kuvataidekasvatuksen merkitys lapselle. Olen rajannut tutkimukseni käsittelemään vain kuvataiteita ensinnäkin siksi, että se on kaikista monipuolisin taiteenlaji. Eri taiteen lajeista se kiinnostaa minua itseäni kaikkein eniten ja siitä minulla on omaakin kokemusta jossain määrin. Ja toisekseen taiteen kenttä on niin laaja, että minun olisi vaikea käsitellä kaikkia taiteen lajeja tarpeeksi syvällisesti. Lisäksi taiteen perusopetus painottaa taiteenalakohtaisuutta ja jokainen taiteenala vaatii erilaisia kykyjä sen harrastajalta. Siksi tutkimuksessani keskityn tarkastelemaan visuaalisten taiteiden ja siinä erityisesti kuvataidetta harrastavien lasten kokemuksia ja ajatuksia harrastuksestaan.

Olen tutkielmaani varten haastatellut Jyväskylän kuvataidekoululla¹ yhteensä 12 lasta, jotka olivat haastattelu hetkellä 10-vuotiaita, ja heidän opettajaansa. Kiinnostavaa oli, tuleeko haastatteluissa esille syitä, joiden takia lapsi harrastaa kuvataiteita? Olen tehnyt lasten haastattelut vuonna 2005, mutta tutkielma jäi kesken silloisen elämäntilanteeni vuoksi. Tämä harmitti minua kovasti, sillä olisin halunnut tutkimuksestani olevan jotain konkreettista hyötyä Kuvataidekoululle. Kesällä 2005 oli uudet opetussuunnitelmat hyväksytyt ja Kuvataidekoulun rehtoria itseäänkin kiinnosti kuulla miten ne toimivat opetuksessa. Vuonna 2017 palasin takaisin tutkielmani pariin uudella innostuksella. Aineistoni oli vielä hyvin käyttökelpoista ja kiinnostavaa, sillä se ei ole sidoksissa aikaan. Aiheutunut tauko itse asiassa antoi hyvän mahdollisuuden etsiä käsiini haastattelemani lapset, jotka vuonna 2017 olivat 22-vuotiaita nuoria aikuisia. Kysyin heiltä, miten he olivat kokeneet kuvataiteen harrastamisen vaikuttaneen heidän elämäänsä. Tämä toinen haastattelu toi tutkimukseen uuden ulottuvuuden ja pystyin hyvin hyödyntämään 12 vuoden tauon.

Lapsia haastatellessani olen pyrkinyt pitämään haastattelut puolistrukturoituna teemahaastatteluina. Näin siitä syystä, että en halunnut johdatella lapsia liikaa. Minulla kuitenkin täytyi olla jonkinlainen runko, jonka mukaan etenisin haastattelussa ja muistaisin keskustella kaikkien lasten kanssa kaikesta tarpeellisesta. Ennen haastattelua tein lomakehaastattelun lapsille ja heidän vanhemmilleen yhdessä täytettäväksi. Haastatteluni rakentui näiden lomakkeessa olevien kysymysten ympärille. Tutkielmani mukailee monellakin tavalla narratiivista tutkimusta. Lasten haastattelut muodostuvat narratiivisesta näkökulmasta tarkasteltuna pienistä kertomuksista lasten elämästä ja kokemuksista. Aineistoni esittelyssä olen kirjoittanut lasten haastattelut pienoismuotokuviksi, joissa lasten kertomat tarinat muuttuvat minun kertomuksiksi. Lisäksi narratiivinen analyysi kuvaa parhaiten tapaa, jolla olen analysoinut aineistoani. Huomioin koko tutkimuksen ajan oman asemani, historiani ja kokemukseni suhteessa aineistoon ja tutkimustuloksiin.

1 Jyväskylän kuvataidekoulusta, jossa tein haastattelut, käytän tutkimuksen yhteydessä jatkossa isoa alkukirjainta. Jos puolestaan tarkoitan yleisesti kuvataidekoulua, niin kirjoitan sen pienellä alkukirjaimella. Tämä auttaa myös myöhemmässä vaiheessa erottamaan paremmin peruskoulun järjestämät kuvataidetunnit ja Kuvataidekoulun järjestämät kuvataidetunnit.

Tarkastelen tutkielmassani myös vuonna 2005 voimassa olleita taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteita, joka jaetaan taiteen perusopetuksen yleisen ja laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteisiin. Tarkastelen opetussuunnitelmien perusteita niiden asettamien tavoitteiden ja määritelmien kautta. Keskityn myös tarkastelemaan Kuvataidekoulun opetussuunnitelmaa, sillä se vaikuttaa keskeisesti haastattelemieni lasten opiskeluun. Lopuksi vertaan hiukan vuonna 2017 voimaan tulleita taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteita aikaisempiin opetussuunnitelmiin. Keskityn lähinnä vertailemaan niitä keskenään muutosten näkökulmasta. Lisäksi peilaan opetussuunnitelman perusteita ja Kuvataidekoulun opetussuunnitelmaa lasten kokemuksiin ja ajatuksiin kuvataideopetuksesta.

Tässä luvussa tulen esittelemään tarkemmin tutkimukseni taustaa, tutkimustavoitteita ja tutkimuskysymyksiä sekä tutkielmani rakennetta. Lisäksi kerron tarkemmin oman kiinnostukseni lähtökohdat tukimusta kohtaan. Mikä minun historiassani on saanut minut kiinnostumaan erityisesti kuvataiteista ja lasten ajatusten sekä kokemusmaailman ymmärtämisestä. Erityisesti keskityn siihen kuinka omat ajatukseni vaikuttavat tutkimukseni tuloksiin.

1.1. Tutkimuksen taustaa

Lähestyn kuvataidekasvatuksen merkitystä lähinnä lasten omasta näkökulmasta. Tutkimukseni näkökulmaan vaikutti se, että tämän päivän lasten elämään kohdistuvat tutkimukset ovat yhä useammin lapsilähtöisiä ja painottuneet lasten kokemusmaailmaan. Perinteisesti lasta ja lapsuutta on tutkittu aikuisen näkökulmasta käsin ja heidän tulkintojensa mukaisesti. Lapsuudentutkimus on puolestaan tuonut lapset esille omana sosiaalisena ryhmänä ja yhteiskunnallisena ilmiönä sekä toimijoina. (Alasuutari 2009, 54). Lapsuus on aikaisemmin nähty vain aikuisuuteen valmistavana ja yhteiskunnan jäseneksi kasvattavana vaiheena (Alanen 2009, 14). Yhteiskunnallisten prosessien on ajateltu vaikuttavan lasten elämään vain aikuisen välityksellä eikä lapsia ole pidetty lainkaan aktiivisina osallistujina (Alanen 2009, 16). Tänä päivänä lapsuudentutkimuksessa lapsille on annettu ääni. Leena Alanen (2009, 9) on kirjoittanut: *”Lapsuudentutkimus on monitieteinen yhteiskunta- ja kulttuuritutkimuksen alue, jolla keskeinen, tieteenaloja ja tutkijoita yhdistävä pyrkimys on lasten ymmärtäminen*

yhteiskuntiansa ja yhteisöjensä jäsenenä ja toimijoina sekä lapsuuden ymmärtäminen osana yhteiskuntaa, sen rakenteita ja kulttuuria.” Erityisesti 2000-luvulla on herätty huomaamaan lasten omaavan erilaisia näkökulmia ja ideoita sekä myös tutkimuksellisesti että yhteiskunnallisesti kiinnostavaa tietoa (Karlson 2017, 134).

Standellin (2010, 95) mukaan lapset pitää nähdä ennemminkin aikuisten rinnalla kuin vastakkain aseteltuna. Lapsille tulee antaa oikeus osallistua ja ottaa heidät mukaan kanssatutkijoiksi, jotta lapsien näkökulma tulisi paremmin esille (Karlson 2016, 132). Heidä on viime aikoina alettu pitämään luotettavina tiedon lähteinä, jotka osaavat itse kertoa omista kokemuksistaan ja ajatuksistaan. Lasten tutkimuksen piirissä ajatus lapsista ja aikuisista toistensa vastakohtana on alkanut murentua ja on alettu kiinnittämään huomiota lasten kykyyn ja oikeuteen osallistua ja vaikuttaa heitä itseään koskeviin asioihin. (Strandell 2010, 93.) Vahvana perinteenä on ollut ajatella lapsia haavoittuvana ja suojelun nimissä heidät on eristetty mahdollisuudesta vaikuttaa omiin asioihinsa. Heidät on suljettu toimijuuden ulkopuolelle. (Strandell 2010, 104–105.) Täytyisi muistaa, että riippuvuus ja autonomia eivät ole toistensa vastakohtia, eivätkä ne sulje toisiaan pois (Strandell 2010, 109). Vaikka lapset ovat paljonkin riippuvaisia aikuisista, niin se ei välttämättä tarkoita sitä, että heillä ei ole oikeutta tulla kuulluksi ja päättää omista asioistaan heille mahdollisella tavalla.

Aikaisemmat tutkimukset kuvataiteen alalta kohdistuvat paljon lapsen kuvallisen ilmaisun kehittymiseen tai siihen miten lasta tulisi opettaa. Lisäksi ne painottuvat alle kouluikäisen lapseen. Taiteen perusopetuksen saralla tutkimuksia on tehty enemmänkin musiikin alueelta kuin kuvataiteesta. Suurin osa näistä tutkimuksista kohdistuu peruskoulussa annettavaan taiteen perusopetukseen. Suoranaisesti peruskoulun ulkopuolella annettavaan taiteen perusopetukseen, ja varsinkin visuaalisten taiteiden laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti annettavaan opetukseen, liittyvää tutkimusta löytyy todella vähän. Esimerkiksi Johanna Penttilä on vuonna 2004 tehnyt pro gradu -tutkielman *Kuvataiteen perusopetuksen taidekasvatuskäsityksiä. Saari-projekti – ympäristöpainotteinen taidekurssi, käytännön sovellutus kuvataiteen opetussuunnitelman pohjalta*, jossa hän on tutkinut taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmaa. Hän on myös liittänyt tutkimukseensa käytännön opetuskokeilun, jossa hän soveltaa opetussuunnitelmaa kuvataidekoulun opetukseen projektin merkeissä. Tässä tutkimuksessa lasten ääntä ei kuitenkaan ole otettu mukaan, vaan

tutkimus keskittyy opettamiseen. Puolestaan Saira Ylinen on vuonna 2018 tehnyt pro gradu -tutkielman *Näkökulmia kuvataiteen terapeuttisuuteen – oppilaiden ja kuvataiteilijan kokemuksia*, jossa hän on ottanut lasten kokemukset keskeisesti mukaan tutkimukseen. Hän on tehnyt tutkimuksen peruskoulun neljäsluokkalaisten kanssa, mutta hän ei kuitenkaan tutkimuksessaan perehdy taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmiin.

Taiteen perusopetuksen piiristä löytyy myös tutkimus *Kohti kokonaisvaltaista opetuksen kehittämistä: kuvataide osana eheyttämistä peruskoulun alaluokilla*, joka on Heidi Karvisen väitöskirjatyö vuodelta 2003. Tutkimuksessa ei kuitenkaan ole pääosassa opetussuunnitelmat eikä lasten näkökulma, vaan siinä keskitytään kuvataiteeseen osana kokonaisvaltaista opetusta. Myöskin Veera Vives on tehnyt pro gradu -tutkielman vuonna 2018 *”Luovuus ei synny uudestaan innovaatioseminaareissa”*. *Diskurssianalyttinen tutkimus kuvataiteen asemasta osana peruskoulun uudistunutta opetussuunnitelmaa*, jossa hän tutkii kuinka kuvataide näyttäytyy osana opetussuunnitelmaa. Tavallaan taiteen perusopetukseen perehtyy myös Pirkko Pohjakallio väitöskirjassaan vuonna 2005 *Miksi kuvista? Koulun kuvataideopetuksen muuttuvat perustelut*, jossa hän keskittyy kuvataideopetuksen historiaan ja sen olemassaolon perusteluun. Hän on kirjassaan haastatellut kuvataideopettajia, joiden työelämäkertoja hän tutkii lähinnä muutoksen kokemuksen kannalta.

Opinnäytetöiden ulkopuolella taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien tutkimukset painottuvat siihen, että kuinka jossain paikkakunnalla on toteutettu taiteen perusopetusta. Tällaisia ovat esimerkiksi Etelä-pohjanmaan liiton *”Synergia syntyy yhteistyöstä” Selvitys taiteen perusopetuksesta Etelä-Pohjanmaalla 2010* ja Salmenojan *Ilo oppia ja kasvaa taiteessa. Taiteen perusopetus Espoossa 2017*. Ne ovat vain selontekoja kyseisen paikkakunnan taiteen perusopetuksesta ja ovat yleensä kunnan tai koulun toteuttamia. Opetus- ja kulttuuriministeriö on myös tehnyt tutkimuksen *Arts Education And Cultural Education In Finland*, jossa selvitetään koko maan taiteen perusopetuksen tilannetta. Lisäksi kuvataiteen saralla tutkimukset voivat olla joidenkin kuvataidekoulujen tai museoiden näyttelyihin kohdistuvia selontekoja, joissa lasten ääni on otettu huomioon kuuntelemalla heidän muistelujaan kuvataidekoulussa opiskelusta. Esimerkkejä tällaisesta ovat Takalan *Supersankareiden kohtaaminen – Kuka siellä? Minä täällä!* ja Joensuun taidemuseon julkaisu *Joensuun kuvataideoppilaitos 25 vuotta*.

Tutkimukseni tuo edellisiin tutkimuksiin verrattuna uutta näkökulmaa ensinnäkin lapsilähtöisyytensä puolesta. Uutta näkökulmaa tuo myös se, että taiteen perusopetuksen visuaalisten taiteiden laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteiden mukaista opetussuunnitelmaa on niin vähän tutkittu. Koulun ulkopuolisista harrastuksistaakin musiikki ja käsityö sekä myös tanssi on tällä hetkellä tutkimuksen aiheena paljon suositumpia kuin kuvataide. Kuvataidetta on kyllä tutkittu paljon, mutta lasten äänet on tutkimuksista unohdettu tai sitten niitä on käytetty esimerkiksi opetuksen tarkastelemiseen eikä lasten kokemusmaailman ymmärtämiseen.

1.2. Tutkimustavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkielmani tutkimustavoitteena on tarkastella, mitä lapset kertovat kuvataideharrastuksestaan ja sen merkityksestä heille. Tarkemmat tutkimuskysymykset ovat: Mikä kuvataiteiden harrastamisessa kiinnostaa lapsia? Mikä on vaikuttanut lapsen valintaan harrastaa kuvataiteita? Onko lapsella muita taiteellisia harrastuksia eli ovatko harrastukset kasaantuneet? Mikä on nuorten mielestä lapsuuden harrastuksen merkitys? Miten opetussuunnitelmien tavoitteet näkyvät lasten puheissa? Näiden viiden pääkysymyksen ympärille olen tutkielmani rakentanut. Seuraavaksi kerron tarkemmin mitä näillä kysymyksillä haluan saavuttaa.

Tutkimukseni pääasiallisena tarkoituksena on selvittää, mikä kuvataiteiden harrastamisessa kiinnostaa lapsia. Olen erityisesti kiinnostunut siitä, mitä lapset itse sanovat tästä asiasta. Miksi he vapaaehtoisesti harrastavat kuvataiteita omalla vapaa-ajallaan? Onko tällä harrastuksella jotain tavoitteita vai onko se vaan hauskaa tekemistä? Haluavatko he tietoisesti kehittää itseään paremmaksi esimerkiksi piirtämisessä vai kiinnostaako heitä oppia maalaamaan öljyväreillä? Mikä kuvataiteissa heitä kiehtoo? Haaveileeko lapsi kenties jopa ammatista kuvataiteiden parissa? Tuleeko lasten haastattelussa esille jonkinlaista tavoitteellisuutta kuvataiteiden harrastamisen suhteen?

Toiseksi minua kiinnostaa selvittää löytyykö lapsen taustasta jotain sellaista, mikä on vaikuttanut hänen valintaansa harrastaa kuvataiteita. Harrastaako tai onko joku muu perheenjäsen joskus harrastanut kuvataiteita? Vaikuttavatko kaverit kuinka paljon

harrastuksen valintaan? Minulle on muodostunut sellainen käsitys, että lasten harrastuksissa saattaisi vaikuttaa hyvinkin paljon kavereiden, sisarusten tai vanhempien harrastukset. Ajattelen, että jos vanhemmat tai vanhempi sisar harrastaa kuvataiteita, niin nuoremman lapsen on helpompi seurata heitä harrastuksissaan. Hänen on turvallisempi aloittaa jotain, joka on jo toiselle perheessä tuttua. Toisen sisaren harrastus voi tavallaan myös luoda paineita toiselle sisarelle. Lisäksi minulle on tullut sellainen käsitys, että lapset haluavat usein tehdä juuri sitä, mitä paras kaverikin tekee. Tutkimuksessani halusin selvittää ajattelevatko lapset todella näin.

Kolmanneksi minua kiinnostaa, onko lapsella muita taiteellisia harrastuksia? Ovatko harrastukset jollakin lapsella keskittyneet luoviin aloihin kuten tanssiin, teatteriin, musiikkiin? Vai hakevatko lapset (usein tiedostamattaan) toisella harrastuksella tasapainoa? Harrastavatko he kuvataiteiden lisäksi mieluummin jotain urheilullista ja fyysistä, jossa joutuu hikoilemaan vastapainona kädentaidoille? Tukevatko harrastukset jollain tavalla toisiaan? Tietystihän harrastuksiin vaikuttaa paljon se, mitä on tarjolla ja mikä sopii lapsen ja vanhempien aikatauluun sekä taloudelliseen tilanteeseen. Haluan tutkimuksessani kuitenkin huomioida myös nämä muut harrastukset, sillä tarkoitukseni on tarkastella kokonaisuutta.

Lisäksi on mielenkiintoista tarkastella löytyykö myöhemmin nuorten haastatteluissa jotain sellaista, jonka olen jo itse havainnut lasten haastatteluissa. Miten nuoret itse muistavat kuvataide harrastuksen merkityksen lapsuudessa? Ovatko lasten haaveammatit toteutuneet? Ja onko kuvataide edelleen mukana elämässä jollain tavalla? Teini-iässä lapset alkavat usein miettimään uudelleen harrastuksiaan ja etsivät itseään. Silloin saattavat harrastukset ja mielenkiinnon kohteet vaihtua. Elämään saattaa tulla mukaan tyttö- tai poikaystäviä ja koulukin vie enemmän aikaa nuoren elämässä. Silloin ei ole aikaa enää tehdä kaikkea mitä haluaa, vaan joutuu tekemään valintoja. Mielenkiintoista on tietää, miten tärkeänä ja kannattelevana voimana kuvataiteiden harrastus on 22-vuotiaan elämässä ollut ja mahdollisesti on edelleen.

Tarkastelen tutkimuksessani myös Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteita ja Kuvataidekoulun omia opetussuunnitelmia vuodelta 2005. Nämä ovat antaneet lasten ensimmäisen haastattelun ajankohdalle perusteet opetukselle ja pohjan ajatuksille taidekasvatuksesta kuvataiteen parissa. Otan tarkasteluun myös mukaan

uudet vuonna 2017 ilmestyneet Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Lähinnä tarkastelen uusia opetussuunnitelman perusteita siltä näkökulmalta, että mihin suuntaan ne ovat muuttuneet. Mitä uutta niissä on ja mitkä asiat ovat pysyneet samoina? Tarkastelen myös kuinka lasten ajatukset kohtaavat opetussuunnitelmien tavoitteiden kanssa. Kohtaavatko ne lainkaan vai onko niissä jotain yhteisiä linjoja? Toisin sanoen peilaan lasten kokemuksia opetussuunnitelmien tavoitteisiin.

1.3. Tutkielman rakenne

Tutkielmani alussa tarkastelen kuvataidekasvatuksen kontekstia. Selvennän millaisia asioita lasten kuvataidekasvatuksessa painotetaan ja tavoitellaan. Käyn myös läpi joitakin käsitteitä, joita kuvataidekasvatuksen yhteydessä käytetään, ja pyrin avaamaan niitä. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet ja Kuvataidekoulun opetussuunnitelmat luovat kehyksen konkreettiselle kuvataideopetukselle, jonka takia pidän tärkeänä ottaa ne mukaan tutkimukseeni. Avaan niitä ja koetan selvittää, mitä niiden sisällä tapahtuu. Mikä niistä nousee esille ja mitä ne painottavat? Uusia vuonna 2017 ilmestyneitä opetussuunnitelman perusteita tarkastelen vain siitä näkökulmasta, että mitä matkan varrella on muuttunut. Näin siitä syystä, että ne eivät ole niin relevanttia tietoa tutkimukseni kannalta. Kuitenkin on mielenkiintoista tarkastella mihin suuntaan opetussuunnitelman perusteet ovat muuttuneet.

Seuraavassa luvussa käyn läpi konkreettisesti, kuinka tutkimukseni toteutin. Miten valikoin haastateltavat lapset? Kerron myös mistä tutkimusaineistoni muodostuu. Millaisella aikataululla tutkimukseni eteni? Lisäksi perehdyn siihen, mihin lasten haastattelussa on kiinnitettävä huomiota. Millä tavalla lapsia tulisi haastatella eri tavalla kuin aikuisia? Haastatteluni luonne oli teemahaastattelu, joten käyn myös läpi siihen liittyviä asioita. Luvun lopussa käyn läpi myös aineistoni analyysin periaatteita, joka tässä tapauksessa juontaa juurensa narratiiviseen tutkimukseen.

Viidennessä luvussa esittelen haastattelemani lapset ja opettajan ajatuksia kuvataideopetuksesta. Lisäksi kerron löytämieni nuorten ajatuksia omasta kuvataideharrastuksestaan ja heidän sen hetkisestä elämän tilanteestaan. Luvussa kuusi teen yhteenvetoa lasten haastatteluista. Nostan esiin asioita, jotka herättivät

mielenkiintoni ja, jotka olivat jonkinlaisena punaisena lankana haastatteluissa. Pohdin lasten ja nuorten näkemyksiä harrastuksestaan sekä sen merkityksestä myöhemmässä elämässä. Etsin opettajan haastattelusta kaikuja lasten puheisiin ja omiin ajatuksiini. Vertaan luvussa myös lasten haastatteluita opetussuunnitelmien perusteisiin ja Kuvataidekoulun omaan opetussuunnitelmaan. Onko lasten haastattelusta löydettävissä mitään sellaista, mikä opetussuunnitelmien perusteissa tai opetussuunnitelmassa on asetettu tavoitteeksi opetukselle?

1.4. Oma positioni

Kerron seuraavaksi omasta kiinnostuksestani tutkimukseni aiheeseen. Pysin kertomaan siitä, millainen suhde minulla on ollut kuvataiteisiin lapsesta saakka. Mitä perheeni on harrastanut, kun olin lapsi? Kerron myös mistä minä pidin koulussa sekä miten sisareni ja vanhempani ovat vaikuttaneet minun ajatuksiini etenkin kuvataiteesta. Oma suhtautumiseni kuvataiteisiin vaikuttaa paljon siihen, mitä tulen lasten haastatteluissa kysymään lapsilta. Omat kokemukseni vaikuttavat myös siihen, miten tulkitseen lasten vastauksia ja mitä ne mielestäni kertovat lasten kiinnostuksesta kuvataiteisiin. Kerron myöskin miksi olen kiinnostunut lasten kokemuksen ja ajatusten tutkimisesta.

Itse harrastan kuvataiteita lähinnä terapeuttisessa mielessä, enkä siten itse koe olevani kuvataiteilija. Minulle kuvataide ja kaikenlainen käsillä tekeminen on merkinnyt aina paljon. Ymmärrän kuvataiteen harrastamisen hieman laajemmassa merkityksessä kuin mitä tässä tutkimuksessa sitä käsittelen. Käsitän siihen kuuluvan paljon enemmän kuin visuaaliset taiteet. Minulle kuvataiteen harrastaminen merkitsee enemmänkin taiteen tekemistä, jossa itse tekeminen on pääosassa eikä lopputulos. Se sisältää sekä kuvataiteen (esim. piirtäminen, maalaaminen, savityöt, graafisen suunnittelu) että kaikenlaisten käsitöiden tekemisen (esim. korujen kuin korttien ym. askarteleminen, kutominen, ompeleminen). Haastattelemani lapset ovat Kuvataidekoululla harrastamassa kuvataiteita, joka suuntautumismuutoksena on huomattavasti rajallisempi kuin mitä kuvataide minulle merkitsee. Käsitin lasten ajattelevan kuvataiteista samoin kuin minä heitä haastatelllessani, mutta pysyttelen tutkimuksessani kuitenkin visuaalisten taiteiden alueella kuvataiteen määrittelyssä.

Muistan lapsuudestani sen, että meidän perheessä harrastukset olivat monella tavalla luovia tai taiteellisia. Sekä molemmat isosiskoni että vanhempani ovat olleet lahjakkaita joko käsillä tekemisessä tai musiikissa tai molemmissa. Lapsena kuvaamataito, käsityö ja musiikki olivat lempiaineitani koulussa. En harrastanut kuvataiteita lapsena, sillä 70- ja 80-luvuilla harrastusmahdollisuuksia kuvataiteen parissa oli vähemmän tarjolla lapsille pienellä paikkakunnalla. Aikuisille oli mahdollista harrastaa kuvataiteita työväen opistolla, jossa usean vuoden minua vanhemmat isosiskoni harrastivat lukio ikäisinä öljyvärimaalauksia. Minun harrastukseni oli lapsena lähinnä musiikkipainotteista, sillä ala-asteella olin lapsikuorossa sekä tanssin balettia ja yläasteella soitin pianoa. Lisäksi siskoni harrastivat ompelua ja käsitöitä, joita minäkin olen kotona tehnyt koko ikäni. Toinen siskoistani soitti myös kitaraa. Lapsena ja vähän myöhemminkin minulla oli painetta näyttää, että osaan myös tehdä taidetta. Vertasin itseäni hyvin vahvasti siskoihini. Halusin, että myös minun maalaamiani tauluja olisi vanhempieni seinillä. Taide (niin musiikki kuin kuvataidekin) ja kaikki käsillä tekeminen on muodostunut vuosien varrella minulle hyvin rakkaaksi. En voisi kuvitella elämääni ilman sitä. Harkitsin jopa kuvataidepainotteiseen lukioon hakemista, mutta muistaakseni koulu sijaitti liian kaukana, jotta olisin sinne uskaltanut ihan itsekseen lähtemään. Myöhemmin harkitsin artesaaniksi opiskelemistakin. Mutta taidekasvatuksen herättämä kiinnostus vei mennessään ja se, miten sitä voi toteuttaa lasten kanssa, alkoi kiinnostamaan yhä enemmän.

Olen aina ollut kiinnostunut siitä, mitä lapset ajattelevat ja olen yrittänyt saada siitä selvyttä keskustelemalla heidän kanssaan. Olen aikaisemmalta koulutukseltani lähihoitaja, jossa olen erikoistunut lapsi-, nuoriso- ja perhetyöhön. Kiinnostukseni lapsiin ja taiteeseen on johdattanut minua koko opiskelujeni ajan. Vuoden 2000 keväällä olin suorittamassa yliopisto-opintoihin kuuluvaa harjoittelua päiväkodissa. Vastuullani oli pitää taidekasvatus tuokioita sekä 3-5-vuotiaiden että 6-vuotiaiden ryhmässä. Minusta oli todella mielenkiintoista keskustella lasten kanssa taiteesta. Enkä voi kuin ihmetellä sitä mielikuvituksen määrää, joka lapsilla on. He näkivät mitä ihmeellisempiä asioita kuvissa, joita heille esittelin. Harjoittelussa pääsin keräämään kokemusta nuoremmista lapsista, joten tuntui luontevalta siirtyä tutkimuksessani vähän vanhempiin lapsiin ja heidän ajatuksiinsa. Ajattelin, että alakouluikäiseltä lapselta olisi myös ehkä helpompi saada perustellumpia vastauksia kuin päiväkotikäisiltä lapsilta.

Kiinnostukseni taiteeseen sekä lapsiin ja heidän ajatusmaailmaansa johdatti minut tähän aiheeseen sekä valikoimaan lapset pääosaan tutkimuksessani. Tietynlaisena inspiraation lähteenä toimi myös vuonna 2004 ilmestynyt Joensuun taidemuseon julkaisu *Joensuun kuvataideoppilaitos 25 vuotta*. Siinä koulun entiset ja nykyiset oppilaat sekä opettajat kertoivat kokemuksistaan, ajatuksistaan ja muistoistaan liittyen oppilaitokseen. Halusin tutkimuksessani kuunnella vastaavanlaisia tarinoita Kuvataidekoulusta ja mennä pintaa syvemmälle tutkimaan, mitä lapset ajattelevat.

2. TAITEEN PERUSOPETUKSEN KONTEKSTI

Kuvataidekasvatuksessa voidaan tavoitella erilaisia asioita. Se voi suuntautua taiteen tekemiseen, taiteen avulla kasvattamiseen, kulttuuriperinnön siirtämiseen, tai se voi olla yleisökasvatusta. Jos kuvataidekasvatus painottaa tekemistä, silloin keskitytään erilaisiin tapoihin tehdä taidetta ja opetellaan siihen liittyvää käsitteistöä. Lapselle annetaan mahdollisuus tehdä taidetta erilaisilla menetelmillä, jolloin hän tutustuu eri materiaaleihin, tekniikkoihin ja ilmaisukeinoihin. Taiteen avulla kasvattamisessa taiteella on vain välineellinen arvo. Taiteen avulla lapsi voi syventää ja avartaa suhdetta itseensä ja ympäröivään maailmaan. (Rantala 2001, 9–10.) Marjo Räsänen (2006, 11) kirjoittaa, että taiteen avulla kasvattamiseen kuuluu kaunis kouluympäristö ja taideteosten hiljainen vaikutusvoima. Jos kuvataidekasvatuksen tavoitteena on puolestaan kulttuuriperinnön siirtäminen, kyseessä on lähinnä tiedon välittäminen taiteen suhteesta historiaan ja yhteiskuntaan. Tämän lisäksi kuvataidekasvatuksen tavoitteena voi olla hyvän yleisön kasvattaminen. Silloin keskitytään lisäämään taiteen vastaanottajien mahdollisuuksia oivaltavaan, analyttiseen ja ylipäätään elämykselliseen taidekokemukseen. (Rantala 2001, 9–10.) Yleisön kasvattamisessa taidetta varten viitataan vastaanottamiseen ja kykyyn nauttia taiteesta (Räsänen 2006, 11). Käsittäisin kuitenkin, että useimmiten kuvataidekasvatuksessa on kyse näistä kaikista. Lapselle yritetään antaa mahdollisimman hyvä tuntuma kuvataiteisiin ja valmiudet tutustua siihen tarkemmin. Kaikki alueet integroituvat vahvasti toisiinsa opetuksessa.

Kuvataiteen yhteydessä puhutaan usein kuvataidekasvatuksesta ja -opetuksesta sekä esteettisestä kasvatuksesta. Miten nämä kolme sitten eroavat toisistaan? Kuvataidekasvatuksesta puhutaan yleensä silloin, kun on kyse alle kouluikäisistä lapsista. Tavoitteena on tällöin lapsen kasvuun ja kehitykseen vaikuttava kasvatus. Taidetta pidetään lapsen henkisen kasvun välineenä ja yhtenä leikin muotona. Kuvataideopetus on puolestaan tavoitteellisempaa työskentelyä, jossa keskitytään kehittämään taiteellista ilmaisukykyä. Opetuksessa pyritään oppimaan erilaisia ilmaisutaitoja tai tietynlaisia kriteereitä sisältäviä suorituksia. Se on myös tuotokseen tähtäävää. Esteettinen kasvatus on arvojen, asenteiden ja arvomaailman selkiinnyttämistä. Taidekasvatus sinänsä on osa esteettistä kasvatusta, koska kulttuuri ja taide toimivat esteettisen kasvatuksen välineinä. (Hassi 1994, 31–32.) Esteettinen kasvatus korostaa sisäisiä ja henkisiä arvoja

ulkoisten ja objektiivisten arvojen asemesta. Sen avulla voidaan syventää tunne-elämyksiä ja saavuttaa valmiuksia nähdä kauneutta sekä kokea mielihyvää. (Räsänen 1995, 54.)

Tässä luvussa perehdyn seuraavaksi tarkastelemaan taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita. Ne loivat pohjan vuonna 2005 tehdyille Kuvataidekoulun omalle opetussuunnitelmalle, jota tarkastelen myös tässä luvussa tarkemmin. Tarkastelen opetussuunnitelman perusteita ja opetussuunnitelmaa siitä syystä, että ne ovat merkityksellisiä varsinkin opettajan näkökulmaa kuvataideopetukseen tarkasteltaessa. Uskon niiden kuvastavan sen hetkistä kuvataideopetuksen kenttää ja siinä esiintyviä ajatuksia. Lasten haastatteluun olettaisin niiden myös peilautuvan jollain tasolla, sillä opetus korostaa opetussuunnitelmissa tärkeitä pidettäviä asioita. Luvun lopuksi tarkastelen myös sitä kuinka uudet opetussuunnitelmat, jotka ilmestyivät vuonna 2017, ovat muuttuneet verrattuna edellisiin opetussuunnitelmiin.

2.1. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Taiteen perusopetus on oma koulutusmuotonsa, joka eroaa peruskoulussa annetusta taideopetuksesta, vaikka tavoitteissa ja sisällöissä on väistämättä jonkin verran päällekkäisyyttä. Taiteen perusopetuksesta määrätään taiteen perusopetuksesta annetussa laissa (633/1998) ja asetuksessa (813/1998). Taiteen perusopetusta tulee järjestää lain ja asetuksen sekä Opetushallituksen tekemien opetussuunnitelmien perusteiden mukaisesti. *”Taiteen perusopetus on tavoitteellista tasolta toiselle etenevää ensisijaisesti lapsille ja nuorille järjestettävää eri taiteenalojen opetusta, joka samalla antaa oppilaalle valmiuksia ilmaista itseään ja hakeutua asianomaisen taiteenalan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen.”* (Laki taiteen perusopetuksesta 633/1998 1§)

Opetussuunnitelmat on jaettu kahteen osaan: taiteen perusopetuksen yleisen ja laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteisiin. Näissä opetussuunnitelmissa Opetushallitus määrää tavoitteet ja keskeiset sisällöt, joiden pohjalta koulutuksen järjestäjän on laadittava toiminnalleen omat opetussuunnitelmansa. Sekä yleisen että laajan opetussuunnitelmien mukaan taiteen perusopetusta on mahdollista järjestää

myös alle kouluikäisille annettavana varhaisiän opetuksena ja aikuisille suunnattuna opetuksena koulutuksen järjestäjän haluamalla laajuudella.

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet vuodelta 2002 sisältää seuraavat taiteen alat: musiikki, sanataide, tanssi, esittävät taiteet (sirkustaide ja teatteritaide) ja visuaaliset taiteet (arkkitehtuuri, audiovisuaalinen taide, kuvataide ja käsityö). Yleiseen oppimäärään kuuluu 10 opintokokonaisuutta ja sen kokonaislaajuus on yhteensä 500 tuntia. (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005, 1–4.)² Opinnot sisältävät sekä perusopintoja (6 opintokokonaisuutta) että työpajaopintoja (4 opintokokonaisuutta), ja ne voivat koostua yhdestä tai useammasta suuntautumisvaihtoehdosta (TaiYleOps 2005, 28). Keskityn tutkimuksessani visuaalisten taiteiden osuuteen opetussuunnitelman perusteissa ja siinä erityisesti kuvataiteiden suuntautumisvaihtoehdon tavoitteisiin, sillä se koskettaa kaikkein eniten minun tutkimustani. Kuvataiteen opinnoissa opinnot etenevät teemoittain ja syvenevät sekä monipuolistuvat opintokokonaisuuksista toiseen edetessä. Ensimmäiset opintokokonaisuudet koostuvat kuvataiteen perusteista, joissa opetellaan kuvantekemisen perustaitoja eri osa-alueilla. Viimeisillä neljällä opintokokonaisuudella keskitytään työpajaopintoihin, joissa syvennytään kehittämään ilmaisukykyä yhdellä tai useammalla kuvataiteen alueella. (TaiYleOps 2005, 35.)

Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet vuodelta 2005 on puolestaan asetettu musiikille, sirkustaiteelle, tanssille, teatterille ja visuaalisille taiteille erikseen. Kuvataidekoulun omat opetussuunnitelmat pohjautuvat juuri taiteen perusopetuksen visuaalisten taiteiden laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteille, joten keskityn nyt vain tarkastelemaan sitä osuutta. Visuaalisiksi taiteiksi luetaan arkkitehtuuri, kuvataide ja käsityö (Taiteen perusopetuksen visuaalisten taiteiden laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2002, 5).³ Opinnot muodostuvat perusopinnoista ja syventävistä opinnoista. Yhteensä laajan oppimäärän opintojen laajuus on 1300 tuntia, jotka ovat jakautuneet 540 tuntiin perusopintoja ja 760 tuntiin syventäviä opintoja. (TaiVisuOps 2002, 9.) Syvennyksen tarkastelemaan lähemmin

2 Käytän jatkossa viitatessani Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteisiin lyhennettä TaiYleOps

3 Käytän jatkossa viitatessani Taiteen perusopetuksen visuaalisten taiteiden laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteisiin lyhennettä TaiVisuOps

tämän opetussuunnitelman perusteiden kuvataiteen osuutta, sillä olen rajannut tutkimukseni käsittelemään vain kuvataideharrastusta ja haastattelussa mukana ollut kuvataidekoulun ryhmä opiskeli kuvataiteita.

Nykyään kuvataiteiden alue on laajentunut huomattavasti ja kuvataideopetuskin pitää tästä syystä sisällään monia eri osa-alueita. Opettajan on hallittava tai ainakin tunnettava suuri määrä erilaisia taiteen tekemisen tekniikoita. Sekä Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa (2005, 35) että Taiteen perusopetuksen visuaalisten taiteiden laajan oppimäärän opetussuunnitelmien perusteissa (2002, 11) kuvataiteen piiriin luetaan seuraavat osa-alueet: piirustus ja maalaus, kuvanveisto, arkkitehtuuri, ympäristösuunnittelu, muotoilu, grafiikka, keramiikka, tekstiili, valokuva, elokuva ja video, sarjakuva, ympäristö- ja yhteisötaide, performanssi, kuvamedia ja monitaiteelliset työmuodot sekä taidehistoria. Mikään muu taiteenala ei käsittäkseni ole yhtä laaja. Tämä asettaa paljon mielenkiintoisia haasteita kuvataideopetukselle, mutta osaltaan myös vaikeuttaa sitä laajuudellaan.

Sekä yleisessä että laajassa opetussuunnitelman perusteissa opetuksen tavoitteet ovat hyvin samankaltaiset. Molemmissa opetuksen tavoitteena on antaa mahdollisuus taiteen elinikäiseen harrastamiseen ja pitkäjänteiseen opiskeluun. Ne pyrkivät taiteen avulla siirtämään, kehittämään ja säilyttämään omaa kansallista kulttuuria. Sen lisäksi pyritään myös tekemään tutuksi muita kulttuureja ja ymmärtämään monikulttuurista yhteiskuntaa. Kummankin opetussuunnitelman perusteiden tavoitteina on tukea oppilaan minän kasvua ja kehitystä sekä vahvistaa ongelmanratkaisukykyä, opiskelu- ja vuorovaikutustaitoja. Opetus perustuu ihmiskäsitykseen, jossa ihminen nähdään omaan elämäänsä aktiivisesti vaikuttavana yksilönä. Oppilaan luovaa ajattelua ja toimintaa tuetaan kannustamalla häntä rakentamaan maailmankuvaansa taiteellisen ilmaisun avulla. Oppilaita ohjataan keskittyneeseen ja määrätietoiseen työskentelyyn sekä yhteistyöhön muiden taidekasvatusta antavien tahojen kanssa. (TaiYleOps 2005, 1–2; TaiVisuOps 2002, 5–8.)

Kuvataiteiden osalta opetussuunnitelmien perusteet (niin yleinen kuin laaja) painottavat aktiivisen tekemisen roolia oppimisessa. Ympäriöivää maailmaa opetellaan jäsentämään tekemisen kautta. Kuvataiteen ilmiöitä opetellaan ymmärtämään, tulkitsemaan ja arvottamaan monesta eri näkökulmasta. Näitä ovat esimerkiksi historiallinen, esteettinen

ja eettinen näkökulma. Taidemaailmaan halutaan saada kuvataiteen opetuksen avulla aktiivisia ja kriittisiä toimijoita. Opetuksessa nousee keskeiseen asemaan niin erilaisten tekniikoiden ja materiaalien monipuolinen käyttö kuin mielikuvituksen, intuition ja aistien merkitys. Molemmissa opetussuunnitelmien perusteissa pyritään tutustuttamaan oppilas laaja-alaisesti kuvataiteen eri osa-alueisiin ja kehittämään omaa ilmaisuaan syvällisempään suuntaan. Oman kuvallisen ilmaisun lisäksi oppilas tutustuu kuvallisen ilmaisun käsitteisiin ja ilmiöihin. Hän oppii arvioimaan oman ja toisten työskentelyn lisäksi valmiita teoksia. Lisäksi hän oppii perustelemaan omia valintojaan. (TaiYleOps 2005 28, 34–35; TaiVisuOps 2002, 14–15.)

Taiteen perusopetuksen yleisen ja laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa on loppujen lopuksi aika vähän eroja. Ne ovat tavoitteeltaan tosiaankin hyvin samankaltaisia. Suurin ero on siihen käytettävä tuntimäärä, joka laajassa on lähes kolme kertaa yleistä suurempi. Laaja oppimäärä painottaa yleistä enemmän oppilaan omaa kuvallista ilmaisua ja siihen liittyvää sanallista ilmaisua. Yleisen oppimäärän opetuksessa pyritään enemmänkin kasvattamaan taiteen kuluttajia ja harrastajia, kun taas laajan oppimäärän opetuksessa painopiste suuntautuu enemmänkin ammattimaisempaan työhön ja työskentelytapoihin. Laajassa oppimäärässä pyritään myös kiinnittämään huomio kansainvälisiin yhteistöihin yleistä oppimäärää enemmän. Laajan oppimäärän mukaiseen opetukseen kuuluu lisäksi kotitehtäviä ja työtehtäviä, joita mahdollisesti asiakkaat ovat tilanneet. Lisäksi laajan oppimäärän perusopintojen päätteeksi oppilaan tulee tehdä portfolio opinnoistaan ja syventävien opintojen päätteeksi päättötyö, joka sisältää teoksen, portfolion työskentelystä ja siihen liittyvän itsearvioinnin.

2.2. Kuvataidekoulun opetussuunnitelma

Kuvataidekoulu järjestää tasolta toiselle etenevää taiteen perusopetusta visuaalisten taiteiden laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti sekä muuta taiteen edistämiseen liittyvää toimintaa. Opetusta annetaan sekä perus- että syventävissä opinnoissa pääasiassa 7-19-vuotiaille. Lisäksi 4-6-vuotiaille on tarjolla varhaisiän opintoja, jotka eivät kuulu laajan oppimäärän tuntimääriin. Ne ovat kuitenkin osa opetussuunnitelmaa. Näiden lisäksi koulu voi järjestää taiteen perusopetusta myös aikuisille. Koulussa opiskelminen ei edellytä keneltäkään erityislahjakkuutta.

(Jyväskylän kaupungin kuvataidekoulun opetussuunnitelma⁴ 2005, 7.) Opetussuunnitelman sisällöt ja tavoitteen menevät väistämättä vähän päällekkäin peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmien kanssa (KuvaOps 2005, 10).

Kuvataidekoulun opetuksen tavoitteena on antaa perustaa emotionaaliselle, esteettiselle ja eettiselle kasvulle. Sen tulisi luoda pohjaa elinikäiselle taiteen harrastamiselle sekä tekijänä että kokijana. Opetuksen tehtävänä on kehittää ja säilyttää kansallista kulttuuria, opettaa arvostamaan erilaisia kulttuureja ja toimimaan monikulttuurisessa yhteiskunnassa. Lisäksi opetuksen tavoitteena on tukea oppilaan minän kasvua ja kehitystä sekä auttaa oppilasta ymmärtämään taiteen merkitystä omassa elämässään. Oppilas opettelee jäsentämään ympäröivää todellisuutta visuaalisten merkitysten kautta. Oman taiteellisen työskentelyn avulla opiskelija voi etsiä, millainen on hänen oma suhteensa esimerkiksi luontoon tai kulttuuriin. Keskeistä opiskelussa tulisi olla taiteen tekemisen ja kokemisen ilo sekä uskallus tulkita taidetta persoonallisesti. (KuvaOps 2005, 4.)

Kuvataidekoulun kuvataideopetuksessa oppilas opettelee ilmaisemaan itseään kuvataiteen eri osa-alueilla, jotka ovat kuvallinen ilmaisu, media, kulttuuriperintö sekä luonnon ja rakennetun ympäristön visuaaliset ilmiöt. Oppilas opettelee myös tarkastelemaan nyky-yhteiskunnan kuvataiteen ilmiöitä historiallisesta, esteettisestä ja eettisestä näkökulmasta. Hän opettelee tulkitsemaan ja arvioimaan kuvia kriittisesti. Keskeistä oppimisessa on, että oppilaan ajattelunvalmius, havaintokyky ja luovuus vahvistuvat ja että hänen yleissivistyksensä kuvataiteissa kasvaa. Oppilasta ohjataan ilmaisemaan itseään siten, että hän oppii käyttämään kuvataiteelle tyypillisiä ilmaisukeinoja, joita ovat esimerkiksi muuntaminen ja lainaaminen. Lisäksi hän oppii käyttämään tekniikoita ja materiaaleja monipuolisesti. Itse taiteellisessa työskentelyssä korostetaan intuitiota, mielikuvitusta ja aistitiedon merkitystä. Oppilasta rohkaistaan itsenäiseen työskentelyyn, mutta myös vuorovaikutteiseen työskentelyyn toisten kanssa. (KuvaOps 2005, 12–13.)

4 Jatkoissa viitatessani Jyväskylän kuvataidekoulun opetussuunnitelmiin käytän lyhennettä KuvaOps

Kuvataidekoulun opetussuunnitelman mukaan oppilasta rohkaistaan olemaan aktiivinen ja oppimisen katsotaan tapahtuvan itse tekemällä. Opetuksessa korostuvat ongelmaratkaisutaidot ja opiskelussa on olennaista asioiden kyseenalaistaminen, uuden etsiminen sekä myös omien rajojen etsiminen. Opetuksen tavoitteena on, että oppilas osaa itse asettaa tavoitteita työskentelylleen. Hän pohtii ja käsittelee tietoa, jonka avulla hän tekee omia ratkaisuja. Oman henkisen kasvun sekä yritysten ja erehdysten kautta oppilas oppii löytämään itselleen sopivan ilmaisutavan. Sen avulla hän tuo näkyvään muotoon omia havaintojaan, tunteitaan, muistojaan ja toiveitaan. (KuvaOps 2005, 5.)

Koulun opetuksessa integraatio on keskeisessä asemassa. Käytännön työskentelyssä se tarkoittaa sitä, että tehtävien yhteydessä käsitellään samanaikaisesti monia eri tavoitteita ja sisältöjä kuten taidehistoriaa, sommittelua, värioppia, välineiden ja materiaalien käyttöä sekä ryhmätyöskentelytaitoja. (KuvaOps 2005, 10.) Opiskeluympäristön tulee olla avoin, myönteinen ja rohkaiseva. Sen avulla pyritään tukemaan kasvua ja oppimista sekä antamaan onnistumisen kokemuksia. (KuvaOps 2005, 5.) Opetuksessa pyritään ottamaan huomioon oppilaan erilaiset kehitysvaiheet ja yksilölliset oppimistyyli. Oppilasta tuetaan siten, että hän kykenee rakentamaan omaa ilmaisuaan perusopinnoista aina syventäviin opintoihin saakka. Yksittäisten taideteosten tuottaminen ei ole opiskelun tavoitteena vaan ennemminkin erilaisten visuaalisten valmiuksien omaksuminen. (KuvaOps 2005, 6.)

2.3. Uudet taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet muutosten näkökulmasta

Uudet taiteen perusopetuksen yleisen ja laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet on julkaistu 20.9.2017 ja ne astuivat voimaan 1.8.2018. (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017, 1; Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet⁵ 2017, 1) Tarkastelen tässä luvussa opetussuunnitelman perusteita vain siltä näkökulmalta, että miten ne ovat muuttuneet edellisistä opetussuunnitelmien perusteista. Uudistuksina huomasin heti tuntijaon muutokset, selkeämmät sisällöt ja tasa-arvoisen aseman tavoittelemisen niin

5 Käytän jatkossa Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelmien perusteista lyhennettä TaiLaaOps

oppilaiden kuin opetuksen sisällön suhteen sekä ympäristön huomioon ottamisen ekologisen ajattelun näkökulmasta.

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa mukaan luettavat taiteenlajit ovat seuraavat: arkkitehtuuri, kuvataide, käsityö, mediataiteet, musiikki, sanataide, sirkustaide, tanssi ja teatteritaide. Oppimäärän yhteinen laskennallinen laajuus on edelleen 500 tuntia. Opinnot jaetaan kuitenkin edellisestä poiketen yhteisiin opintoihin (300 tuntia) ja teemaopintoihin (200 tuntia). Kun edellisissä opetussuunnitelman perusteissa opinnot jaettiin perusopintoihin ja työpajaopintoihin eri opintokokonaisuuksien mukaan. Yhteisten opintojen tarkoituksena on taiteenalan perustaitojen hankkiminen ja teemaopintojen tarkoituksena on edellisissä opinnoista saadun perustaitojen laajentaminen. (TaiYleOps 2017, 14.) Kuvataiteiden osalta tavoitteet ovat säilyneet samankaltaisina kuin edellisessä. Ainoastaan asioiden esittämistapa on selkeämpi. Kuvataiteen yhteiset opintojen ja teemaopintojen tavoitteet on jaettu eri kokonaisuuksien alle, jotka ovat taidesuhde, visuaalinen lukutaito, osallisuus ja vaikuttaminen. Samoin keskeiset sisällöt on jaettu eri kokonaisuuksien alle. Nämä puolestaan ovat: kuvan kieli ja taiteen ilmaisukeinot, omat kuvat, taiteen maailmat ja visuaalinen ympäristö. Tavoitteiden ja sisältöjen jakaminen eri kokonaisuuksien alle tekee opetussuunnitelmien perusteista helpommin ymmärrettäviä, mikä on todella suuri parannus edelliseen.

Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa on kaikki taiteenlajit laitettu saman määräkseen alle. Toisin kuin edellisessä visuaalisille taiteille, musiikille, sirkustaiteelle, tanssille ja teatteritaiteelle oli kaikille tehty erilliset opetussuunnitelman perusteet. Uudessa laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa taiteenlajit on jaettu samoin kuin yleisen oppimäärän perusteissa eli arkkitehtuuriin, kuvataiteisiin, käsityöhön, mediataiteisiin, musiikkiin, sanataiteeseen, sirkustaiteeseen, tanssiin ja teatteritaiteisiin. Opinnot ovat kokonaislaajuudeltaan edelleen 1300 tuntia, joista perusopintojen osuus on 800 tuntia ja syventävät opinnot 500 tuntia (TaiLaaOps 2017, 15). Tuntimäärän jakautuminen on muuttunut aika radikaalisti, sillä ne olivat aikaisemmin perusopinnoissa 540 tuntia ja syventävissä 760 tuntia (TaiVisuOps 2002, 9). Perusopintojen tarkoituksena on taiteenalan keskeisten taitojen tavoitteellinen harjoittelu ja pitkäjänteinen kehittäminen. Syventävien opintojen tarkoituksena on opintomahdollisuuksien laajentaminen tai painottaminen. (TaiLaaOps

2017, 15.) Tällä varmastikin haetaan sitä, että taiteen harrastaminen siirtyisi vieläkin enemmän ammattitaitoisempaan taiteen tekemiseen lasten elämässä. Syventäviin opintoihin sisältyy edelleen lopputyö, mutta perusopintojen kohdalla ei enää mainita portfolion kokoomista. Kuvataiteen osalta laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa tavoitteet ja keskeiset sisällöt on jaettu samoin eri kokonaisuuksien alle kuin yleisen oppimäärän perusteissa.

Uudet opetussuunnitelmien perusteet on kirjoitettu kokonaisuudessaan huomattavasti selkeämmällä kielellä ja helpommin ymmärrettävällä tavalla kuin edelliset. Niiden alkuun lisätty ohjeet, jolla tavalla opetussuunnitelmat tulisi tehdä ja mitä sen tarkkaan ottaen tulisi sisältää. Tämä on todella hyvä asia opetusta antavien tahojen kannalta katsottuna. Opetussuunnitelmat tulevat tämän myötä varmastikin olemaan yhdenvertaiset ja paremmin toisiinsa verrattavissa. Tämä on kyllä vanhoissakin opetussuunnitelmissa otettu esiin, mutta paljon vähemmässä määrin. Visuaalisten taiteiden laajan oppimäärä opetussuunnitelman perusteissa se on määräyksen viimeinen kappale, jossa muutamalla sanalla lähes kokonaan luettelomaisesti asiaan viitataan. Samoin vanhassa yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa asia on otettu esille hyvin pienessä määrin. Molempiin uusiin opetussuunnitelman perusteisiin on kirjoitettu, että "Opetussuunnitelma laaditaan niin selkeästi, että myös oppilas ja hänen huoltajansa voivat saada opinnoista riittävästi tietoa" (TaiYleOps 2017,9; TaiLaaOps 2017, 9). Tämä on todella hyvä lisäys opetussuunnitelmiin, sillä aikaisemmat opetussuunnitelman perusteet ja itse opetussuunnitelmatkin ovat olleet välillä todella vaikea selkoisia.

Molemmissa opetussuunnitelmien perusteissa on sama rakenne ja paljon samaa tekstiä. Taiteen perusopetuksen yleiset tavoitteet on molempiin asetettu samalla tavalla. Yleiset tavoitteet sisältävät opetuksen tehtävän, arvoperustan ja oppimiskäsityksen. Tämän yhteyteen on asetettu yleisen oppimäärälle oma yhteinen tavoite ja laajalle oppimäärälle oma yhteinen tavoite. Lisäksi opetuksen toteuttamiselle on asetettu yhteiset tavoitteet, jotka ovat myöskin samanlaiset molemmissa perusteissa. Ne sisältävät oppimisympäristöön ja toimintakulttuuriin liittyviä asioita. Myöskin oppimisen arviointiin liittyvä osuus on sama muuten paisti todistukseen kirjoitettavan osuuden osalta.

Yhteisten tavoitteiden osalta uusissa opetussuunnitelman perusteissa nostettiin esiin muutama edellisissä perusteissa huomiotta jäänyt asia. Ensimmäinen asia oli tasa-arvo.

Tämä koski niin oppilaiden ja henkilöstönkin tasa-arvoista kohtelua kuin opetuksenkin sisältöä, mutta myös opetuksessa pyritään edistämään sukupuolten tasa-arvoa ja kunnioitetaan sukupuolen moninaisuutta. Koulutuksen järjestäjää veloitetaan huolehtimaan, että opetussuunnitelmissa (tai jossain muussa oppilaitoksen suunnitelmassa) on sisällytetty naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986, muutettu lailla 1329/2014) 5 a § mukainen tasa-arvosuunnitelma ja yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 6 § 2 momentin mukaan suunnitelma yhdenvertaisuuden edistämiseksi. (TaiYleOps 2017, 9; TaiLaaOps 2017, 9.) Tämä on nykyajalle hyvin tyypillinen ilmiö. Pelkästään naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta on puhuttu pitkää ja sitä on vaadittu kaikkialla. Yhteiskunnallisissa keskusteluissa on myös ollut hyvin vahvana esillä sukupuolten moninaisuus. Enää ei puhuta pelkästään miehistä ja naisista vaan heidän rinnalleen on nostettu muusukupuolisuus. Lisäksi sukupuolineutraali kasvatus on tänä päivänä todellisuutta. Tietenkin opetussuunnitelmien on pysyttävä ajan tasalla yhteiskunnallisissa asioissa.

Täysin uutena asiana huomioni kiinnitti ekologisuuden nostaminen esteettisyyden ja eettisyyden rinnalle pohdintoihin siitä, mikä on elämässä merkityksellistä (TaiYleOps 2017,10; TaiLaaOps 2017, 10). Aikaisemmassa yleisen oppimäärän perusteissa kirjoitettiin materiaalin ja työskentelyvälineiden yhteydessä kestävä kehityksen mukaisesta käyttämisestä (TaiYleOps 2005, 35). Muuten en siitä löytänyt ekologisuuteen viittaavia yhteyksiä. Tämänkin koen olevan nyky-yhteiskunnassa tyypillinen esiin nostettava asia. Koko maailmassa kiinnitetään nykyään enemmän huomiota ekologisiin menetelmiin ja valitaan ekologisia tuotteita.

Kiinnitin myös huomioni siihen, kuinka epäonnistuminen käsitellään osana oppimista. Molemmassa opetussuunnitelmien perusteissa (kuten myös edellisissä perusteissa) huomioitiin, että oppilas oppii onnistumisen kautta ja arvioinnissakin oppilaalle olisi annettava onnistumisen kokemuksia ja positiivista palautetta. Nyt uusissa perusteissa on myös kirjoitettu, että "Kannustavassa toimintakulttuurissa hyväksytään myös oppiminen epäonnistumisen kautta" (TaiYleOps 2017, 13; TaiLaaOps 2017, 13). Lisäksi huomasi, että yhteistyötä korostettiin niin oppilaiden huoltajien kuin toisten taiteen kanssa tekemisissä olevien tahojen kanssa. Sekin asia oli esillä edellisissä opetussuunnitelmien perusteissa, mutta nyt se tuotiin esiin useammin ja laajemmissa yhteyksissä kuin aikaisemmin. Sitä pidettiin enemmänkin välttämättömänä asiana kuin mahdollisuutena.

Kaikin puolin muuten opetussuunnitelmien perusteissa tavoitteet ovat pysyneet sisällöiltään samojen asioiden äärellä. Niissä painotetaan oppilaan aktiivista roolia ja tekemällä oppimista sekä vuorovaikutustaitojen ja ongelmaratkaisukyvyyn tärkeyttä. Kuvataiteenkin osalta tavoitteet ja sisällöt ovat hyvin samankaltaiset edelliseen verrattuna. Sen lisäksi yleisen ja laajan oppimäärän perusteissa tekstit on kirjoitettu täsmälleen samalla tavalla, mikä auttoi minua merkittävästi niiden vertailussa.

3. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksen toteuttamisen kannalta minun täytyi miettiä erityisesti, kuinka löydän haastateltavia lapsia tutkimukseeni. Lähdenkö etsimään kuvataiteita harrastavia lapsia peruskoulun kautta vai jotain muuta kautta. Halusin kuitenkin tutkia lasten harrastusta, joten Kuvataidekoulu tuntui loogisemmalta vaihtoehdolta. Seuraavaksi oli mietittävä, miten kerään aineistoni ja minkälaisessa aikataulussa etenen. Teenkö lapsille vain kirjallisen kyselyn vai pelkän haastattelun? Tässä tapauksessa koin, että kirjallisen kyselyn lisäksi olisi hyvä vielä haastatella lapsia kokonaisvaltaisempien vastausten saamiseksi. Aikatauluksi suunnittelin syyslukukauden, jonka aikana ehdin ensin tutustumaan lapsiin ja sitten myöhemmin lähempänä joulua haastatella heitä kahden kesken. Päätin myös haastatella Kuvataidekoulun opettajaa, vaikken sillä hetkellä en tiennyt, miten käyttäisin sitä tutkielmassani. Lisäksi minun oli mietittävä mitä kaikkea lasten haastattelussa ja tutkimuksessa on otettava huomioon sekä kuinka saan lasten äänet parhaiten kuuluville.

3.1. Haastateltavien lasten valinta

Aivan aluksi tutkimusta suunnitellessani minun oli mietittävä, mistä tavoitan kuvataiteita harrastavat lapset parhaiten. Kuvataidekoulu tuntui kaikkein parhaimmalta vaihtoehdolta, sillä sinne lapset ilmoittautuvat vapaaehtoisesti. Lisäksi koululla on hyvin tarkat opetussuunnitelmat, jotka perustuivat Taiteen perusopetuksen visuaalisten taiteiden laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteisiin. Koulun rehtori piti tutkimusta ajankohtaisena, sillä uudet opetussuunnitelmat olivat tulleet käyttöön syksyllä 2005. Ikävä kyllä tähän tarpeeseen en pystynyt vastaamaan, koska tutkimukseni jäi silloin kesken.

Seuraavaksi minun oli päätettävä, kuinka paljon ja minkä ikäisiä lapsia otan tutkimukseeni mukaan. Kuvataidekoulussa käyvien lasten ja nuorten ikä vaihteli 4-19-vuoden välillä. Perus- ja syventäviä opintoja oli tarjolla 7-19-vuotiaille. Sitä nuoremmat voivat suorittaa varhaisiän opintoja. Päädyin valitsemaan alakouluikäisiä lapsia, koska heillä on kokemusta myös peruskoulussa annettavasta kuvataide opetuksesta ja saivat siten hiukan vertailupohjaa kokemuksilleen. Lopullisen lasten iän valinnan määräsi sopiva

ryhmä. Sopivaksi ryhmäksi katsoimme yhdessä Kuvataidekoulun rehtorin kanssa sellaisen ryhmän, jossa oli mukana sekä tyttöjä että poikia ja, jossa osa lapsista oli sinä syksynä aloittaneita ja osa jo pidempään kuvataiteita harrastaneita.

Haastateltavien lasten ryhmä koostui lopulta 10-vuotiaista lapsista, joita oli yhteensä 12. Ryhmässä oli kolme poikaa ja yhdeksän tyttöä. Muutama oli syksyllä 2005 aloittaneita ja loput olivat harrastaneet kuvataiteita 3-5 vuotta. Nimet, joita käytän lapsista tässä tutkimuksessa, ovat keksittyjä.

3.2. Aineisto

Aineiston keräämisessä on huomioitava, minkälaista tutkimusainestoa on mahdollista saada ja miten sen kerää. Suurimmaksi osaksi keräsin aineistoni haastattelemalla lapsia ja sekä heidän opettajaa. Opettajan haastattelumateriaalin käytöstä minulla ei ollut aluksi tarkkaa suunnitelmaa. Lähinnä ajattelin sen olevan avuksi opetussuunnitelmia tutkimisessa tai avaavan lasten haastatteluja minulle paremmin. Omat kokemukseni kirjasin myös ylös muistioon, jota kirjoitin aina lasten kanssa vietetyn ajan jälkeen. Myöhemmin keräsin lisää aineistoa nuorille lähetetyillä sähköpostilla, joka vastasi lähinnä lomakehaastattelua. Osa nuorista vastasi sähköpostiini kuitenkin enemmänkin kertomuksella kuin pelkillä lyhyillä vastauksilla.

Haastattelut olivat luonteeltaan teemahaastatteluja eli puolistrukturoituja haastatteluja. Minulla oli joukko asioita, joita halusin haastatteluissa käydä läpi. En kuitenkaan halunnut lyödä lukkoon tietynlaisia kysymyksiä, vaan lähinnä ne olivat aihepiirejä, joista halusin lasten ja opettajan kanssa keskustella. Lopullisen kysymysten muoto ja järjestys määräytyi haastattelutilanteessa luontevalla tuntuvalta tavalla. Lisäksi toteutin lasten kanssa lomakehaastattelun eli strukturoidun haastattelun, jonka lapset täyttivät yhdessä vanhempiensa kanssa ennen henkilökohtaisia haastatteluja. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 11.) Halusin tehdä näin, jotta saisin kasaan taustatietoa lasten vanhemmista ja muusta perheestä. Lapset eivät välttämättä itse olisi tienneet vastauksia kaikkiin kysymyksiin, joita lomakkeella kysyin heiltä. Epäilin esimerkiksi, että 10-vuotias lapsi ei välttämättä tiedä vanhempiensa ammattia. Haastattelut olivat myös jollain tasolla narratiivisia haastatteluja, sillä lapset kertoivat minulle tarinoita ja halusinkin lasten kertovan minulle

kertomuksia kokemuksistaan Kuvataidekoulussa, elämästään ja kuvataiteesta osana sitä (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 189).

Lasten haastattelussa on myös huomioitava muutamia sellaisia asioita, joihin esim. aikuisten haastatteluissa ei tarvitse kiinnittää niin paljoa huomiota. Esimerkiksi kysymykset on osattava esittää eritavalla kuin aikuiselle, jotta lapselta saa kattavamman vastauksen. Koska minä olin haastattelutilanteessa aikuisen asemassa, niin se luo väkisinkin meidän välillemme valtasuhteen. Lasten haastatteluissa on myös muistettava, että koska lapset ovat alaikäisiä, niin lasten huoltajilta on pyydettävä lupa haastatteluun. Seuraavaksi esittelen tutkimusaineistoni, kerron tutkimukseni etenemisestä sekä selkeytän asioita, joita lasten haastattelussa on muistettava ottaa huomioon.

3.2.1 Tutkimusaineisto

Tärkeimpänä aineistona tutkimuksessani oli lapsille jakamani kyselylomakkeet (liite1) ja tietenkin lasten haastattelut sekä myöhemmin nuorille sähköpostilla lähetetyt kysymykset (liite2). Lisäksi aineistona oli opettajan haastattelu. Hyödynsin tutkimuksessa myös omia kokemuksiani toimiessani apuopettajana luokassa. Keskiviikkoisen Kuvataidekoululla pidettävän tunnin jälkeen kirjasin ylös mitä olimme tehneet ja mitä minä olin jutellut lasten kanssa. Myös lasten haastattelujen jälkeen kirjoitin ylös ajatuksiani. Ikävä kyllä minulla ei ole käytettävissäni tätä muistiota omista havainnoistani ja ajatuksistani lasten haastattelujen ajalta, sillä 12 vuoden tauon aikana muistio on johonkin kadonnut. Kaikki tunneilla ja haastatteluissa tapahtuvat havainnot ovat siis vain muistini varassa. Nyt tutkimustani kirjoittaessa olen huomannut muistavani asioita hyvinkin pikkutarkasti. Muistan jopa lasten ilmeitä ja eleitä, kun kuuntelen haastatteluja tallenteelta.

Lapsia haastatellessani kyselin heiltä paljon erilaisia asioita, mutta yritin kuitenkin pitää tilanteen keskustelunomaisena sekä antaa lasten vapaasti kertoa ajatuksistaan ja kokemuksistaan. Pyrin pitämään haastattelun teemahaastatteluna, jossa minulla olisi kysymykset vain runkona ja apuna haastattelussa. Kävimme haastattelussa läpi samat kysymykset, joita olin kysynyt jo lomakkeella. Haastattelutilanteessa vain syvensin niitä kysymyksiä ja esitin tarkentavia kysymyksiä. Kysyin esimerkiksi heidän lempiaineistaan, haaveammateistaan, muista harrastuksista ja harrastaako heidän perheessään muut

kuvataiteita sekä voisivatko he kuvitella harrastavansa myös aikuisenakin kuvataiteita. Lisäksi kysyin heiltä milloin he olivat aloittaneet kuvataidekoulussa opiskelun, kuinka pitkään he haluavat opiskella siellä, mikä siellä on kivaa ja mikä ei sekä mitä he haluaisivat oppia kuvataidekoulussa. Tarkoitukseni oli saada lapset kertomaan mahdollisimman paljon harrastuksensa valintaan vaikuttaneita asioita ja mitä he itse odottivat kuvataideharrastukseltaan. Lisäksi kyselin lapsilta, että mitä kaikkea kivaa he olivat tehneet Kuvataidekoululla tai että oliko siellä tapahtunut jotain sellaista, joka olisi jäänyt erityisesti mieleen.

Litteroinnin lasten haastatteluista teki ystäväni, joka oli töissä sihteerinä keskussairaalassa ja oli kirjoittanut paljon puhtaaksi lääkärien saneluja. Hän oli myös tehnyt paljon litterointeja. Nyt jälkeenpäin ajatellen olisi ollut paljon viisaampaa, kun olisin tehnyt litteroinnin itse. Olisin päässyt haastatteluaineistoon paremmin sisälle ja myös itse litterointitekniikka olisi tullut minulle tutuksi. Ajattelin silloin vain, että miten suuri ja aikaa vievä tehtävä litterointi on. Ystäväni hoitaisi sen paljon nopeammin ja sujuvammin kuin minä. Aineistoa haastatteluista minulla olisi ollut litteroitavana lasten haastattelua melkein 3 tuntia ja opettajan haastattelua reilu puoli tuntia. Valmista litteroitua tekstiä minulla oli käytettävänä haastatteluista yhteensä 132 sivua: lasten haastatteluja 106 sivua ja opettajan haastattelu 27 sivua.

3.2.2 Tutkimuksen eteneminen

Menin Kuvataidekoulun ryhmän opetukseen mukaan syyskuussa 2005. Aivan ensimmäiseksi kirjoitin lasten vanhemmille tiedotteen tutkimuksestani ja kysyin heiltä lupaa lapsensa haastatteluun. Yksikään vanhemmista ei ilmoittanut, ettei heidän lastaan olisi saanut haastatella. Olin aluksi mukana ns. apuopettajan roolissa, jotta lapset oppisivat tuntemaan minut ennen kuin alan heitä haastattelemaan. Ajattelin näin lasten vierastavan minua vähemmän ja uskaltavan puhua minulle avoimemmin. Olin kaiken kaikkiaan noin kuusi viikkoa ryhmän tunneilla mukana. Siinä ajassa sain mielestäni lapsiin hyvän kontaktin ja he alkoivat minulle jo puhumaan vapaammin omista asioistaan yhdessä työskennellessämme.

Suunnitelmani oli, että teen lapsille kyselylomakkeen, jonka he täyttävät kotona vanhempiansa kanssa. Haastattelutilanteessa kyselylomake toimisi hyvänä runkona ja

apuvälineenä keskustelulle lapsen kanssa. Suunnittelin kyselylomakkeen ja pyysin siskoni tytärtä täyttämään sen, jotta näkisin toimivatko kysymykset haluamallani tavalla. Siskoni tytär oli sopivasti juuri täyttänyt 10 vuotta, joten hän oli saman ikäinen kuin haastattelemani lapset. Lisäksi hän harrasti käsitöitä ja oli käsityökoulussa suorittamassa taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman mukaisia opintoja, joten senkin puoleen hän oli sopiva testihenkilö. Vaikka hän ei harrastanut kuvataiteita vaan käsitöitä, niin se oli tässä tapauksessa tarpeeksi lähellä, jotta hän pystyi vastaamaan esittämiini kysymyksiin. Siskontyttäreni vastausten perusteella jouduinkin muuttamaan kyselylomakkeen kysymyksiä hiukan, että kysymykset olivat 10-vuotiaan lapsen ymmärrettävissä oikealla tavalla. En kuitenkaan haastatellut siskoni tytärtä, mikä näin jälkeenpäin olisi tuntunut viisaalta teolta. Olisin ehkä pystynyt paremmin asettelemaan kysymykseni oikeassa haastattelutilanteessa niin, että lapsi joutuisi vastaamaan muutakin kuin kyllä, ei ja en tiedä tai ihan kivaa. Tosin siskoni tytär oli minulle ennestään jo tuttu ja hyvin läheinen, joten meidän keskustelumme olisi varmaankin todellisuudessa ollut hyvinkin erilainen kuin kuvataidekoulun lasten kanssa käymäni keskustelut.

Ennen syyslomaa lokakuun puolella välissä jaoin lapsille kysymyslomakkeet loman aikana täytettäväksi. Marraskuussa syvensin lomakkeen kysymyksiä lasten kanssa kahdenkeskisessä haastattelutilanteessa, jotka taltioin tietokoneelle. Myöhemmin poltin ne Cd-levylle. Sovimme opettajan kanssa, että lapset tulisivat vuorotellen kuvataidetunnin aikana kanssani meille varattuun tilaan. Haastattelin niin monta lasta kuin vaan ehdin vajaan kahden tunnin mittaisen kuvataidetunnin aikana. Näin haastattelut jakautuivat kolmelle eri päivälle – opettajan haastattelu mukaan lukien. Vain kaksi lasta jätti täyttämättä etukäteen annetun kysymyslomakkeen, mutta heidätkin kuitenkin haastattelin. Heidän kohdallaan muutama vastaus jäi vähän epäselväksi, koska niissä he olisivat tarvinneet vanhempien apua.

Olin itseasiassa hämmästynyt miten hyvin haastattelut menivät. Lapset olivat pääsääntöisesti hyvin reippaita ja avoimia sekä juttelivat hyvin vapautuneesti minulle. Haastattelujen pituudet vaihtelivat 8-25 minuutin välillä, mikä oli minusta paljon enemmän kuin uskalsin odottaa. Suurin osa haastatteluista oli noin 15 minuuttia pitkiä. Yksi haastattelu oli vain 8 minuuttia ja yksi lähes 25 minuuttia. Eniten haastattelun pituuteen vaikutti lapsen luonne ja puheliaisuus.

Kesäkuussa 2017 aloin sosiaalisen median avulla etsimään vuonna 2005 haastattelemani lapsia. Kaikista 12 lapsesta onnistuin löytämään seitsemän, jotka nyt siis olivat jo nuoria aikuisia. Kaikki olivat innokkaita vastaamaan sähköpostin välityksellä muutama kysymykseen. Juhannuksena laitoin heille sähköpostilla muutamia kysymyksiä ja annoin heille heinäkuun puoleenväliin asti aikaa vasta. Heinäkuun loppuun olin saanut kuudelta nuorelta vastauksen. Yhdeltä nuorelta en saanut vastausta, vaikka pariin kertaan laitoin hänelle muistutusviestin.

3.2.3 Lasten haastattelussa huomioitavaa

Tutkimushaastattelu on verrattavissa mihin tahansa kasvokkain käytävään keskustelutilanteeseen. Se on aina vuorovaikutustilanne, jossa on kaksi osapuolta. Tässä tapauksessa ne olivat minä ja lapsi tai opettaja. Olemme jo kielenoppimisen yhteydessä oppineet tavan, jolla keskustelemme keskenämme. Me kysymme kysymyksiä, teemme oletuksia, osoitamme ymmärtämistä ja välitämme kiinnostusta. (Ruusuvoori & Tiittula 2017, 46.) Siinä mielessä haastattelutilanne oli minulle tuttu, mutta normaalista keskustelutilanteesta poiketen haastattelussa on osallistujilla selkeät roolit: kysyjä (tiedon kerääjä) ja vastaaja. Lapsilla ja opettajalla haastateltavana oli velvollisuus vastata ja minulla haastattelijana oli velvollisuus kuitata vastaus kuulluksi tai ymmärretyksi. Haastattelutilanne oli siten kolmijakoinen: haastattelijaa kysyy, haastateltava vastaa ja haastattelijaa kiittää vastauksen. (Ruusuvoori & Tiittula 2017, 51–52.) Haastattelijalla painottuu kuitenkin enemmän kuuntelijan rooli ja haastateltavalla on kertojan rooli. (Hyvärinen 2017, 188).

Lasten haastattelua varten tarkasti strukturoidut kysymykset ei välttämättä ole paras vaihtoehto. Ne voivat johdatella liikaa johonkin suuntaan. Kysymykset kannattaa miettiä etukäteen tarkkaan, niin etteivät ne rajoita näkökulmaa. Teemoittain etenevä haastattelurunko on haastattelussa hyvä apuväline, joka auttaa muistamaan, mitä asioita tutkijan on käytävä läpi haastattelu edetessä. Se, millä tavalla tutkija esittää kysymyksen ja mihin suuntaan kuljettaa keskustelua, vaikuttaa paljon siihen millainen keskustelusta lopulta tulee. Se vaikuttaa myös siihen, millaisen asiantuntija-aseman tutkija lapselle antaa. (Raittila, Vuorisalo & Rutanen 2017, 321–324.) Lasten kanssa narratiivinen haastattelu eli kertomushaastattelu on usein toimivampi kuin tarkasti rajattu kysymyshaastattelu. Narratiivisessa haastattelussa haastattelijalla on kuunteleva asenne

ja eikä hänen tule edetä etukäteen mietittyjen kysymysten pohjalta (Hyvärinen 2017, 182). Narratiivista haastattelua tulee hallita haastateltavan kerronta, jota haastattelija peilaa, kannustaa ja tukeutuu tiivistäviin sekä toistaviin jatkokysymyksiin. Haastattelijan kannattaa välttää miksi-kysymyksiä, sillä niissä saattaa olla moitteen sävy ja ne eivät kannusta kertomaan. (Hyvärinen 2017, 187–188.)

Ennen varsinaista haastattelua tehty koehaastattelu auttaa haastattelijaa näkemään, miten hänen esittämänsä kysymykset toimivat. Se antaa tutkijalle itsevarmuutta ja sen avulla voi hyvin vielä muokata varsinaisia kysymyksiä. (Raittila ym. 2017, 322.) Kuten jo aikaisemmin kirjoitin, niin minun olisi kannattanut tehdä siskoni tyttären kanssa koe haastattelu. Se olisi auttanut minua muotoilemaan kysymykset paremmin. Nyt haastattelussa lapsille esittämäni kysymykset antoivat heille liian paljon mahdollisuuksia vastata vain lyhyesti kyllä tai ei. Minun ei myöskään olisi kannattanut niin selkeästi pitää kiinni kysymyksistäni. Parempi olisi ollut, jos olisin antanut lapsen vapaammin puhua ja vain jollain tavoin johdatellut keskustelua sellaiseen suuntaan, että olisimme keskustelleet tutkimukseen liittyvistä asioita. Onnistuin kuitenkin mielestäni keskustelemaan lasten kanssa loppujen lopuksi hyvin vapaasti ja meidän vuorovaikutuksemme oli hyvä.

Perinteisesti on ajateltu, että haastattelijan täytyy olla haastattelutilanteessa mahdollisimman neutraali. Näin siksi, että hän ei omilla mielipiteillään tai kommentillaan vaikuta haastateltavan vastauksiin (Ruusuvuori & Tiittula 2017, 68). Tämä on tietysti tavoittelemisen arvoista. Se ei kuitenkaan aina ole mahdollista, sillä haastattelutilanteen vuorovaikutusluonteen ansiosta toinen osa puoli ei voi yksin jättäytyä keskustelun ulkopuolelle ja asettautua pelkästään kyselijän tai passiivisen kuuntelijan rooliin. (Ruusuvuori & Tiittula 2017, 74–75.) Kaiken kaikkiaan haastattelutilanne on hyvin helposti muuttuva tilanne, joten sitä on lähes mahdoton suunnitella etukäteen ja pitäytyä tarkoissa suunnitelmissa (Ruusuvuori & Tiittula 2017, 80). Varsinkin puhelioiden lasten kanssa huomasi, että välillä aiheessa oli lähes mahdoton pysyä. Lisäksi jouduin helpottamaan lasten jännitystä juttelemalla heille omista kokemuksistani. Mietinkin jälkikäteen, että kuinka paljon ne todellisuudessa vaikuttivat heidän vastauksiinsa. Kuinka paljon he ottivat mallia minun kokemuksistani ja vastasivat siten, mitä he olettivat minun haluavan kuulla. Lapset ovat tottuneet siihen, että aikuiset odottavat häneltä tietynlaisia vastauksia. Usein lapset ovat myös oppineet huomaamaan aikuisten

odotukset jo pelkästään äänenpainosta. Lasten haastattelut ovatkin siksi haastavia. On lähes mahdotonta toimia niin, että tutkijan vaikutusta vastauksiin ei olisi ollenkaan. (Karlson 2016, 128–129.) Haastattelutilanteessa oli muutenkin vaikea miettiä, miten puheeni saattaa vaikuttaa lapsen vastaukseen. Näin ensinnäkin siksi, että minä itse olen hyvin puhelias ja toisekseen siksi, että monissa haastattelussa puheen tempo oli nopeaa ja puheen aiheet poukkoilivat helposti aiheesta toiseen.

Onnistuneen haastattelun edellytyksenä on, että haastateltavan ja haastattelijan välille syntyy luottamuksellinen suhde. Tämän luottamuksen tavoittaakseni minun oli luotava lapseen hyvä kontakti, jotta saisin lapselta paremmin informaatiota. (Ruusuvuori & Tiittula 2017, 66.) Lasten haastattelua ennen olisi hyvä, jos haastattelija voisi viettää lapsen kanssa aikaa ja tutustua lapseen sekä antaa lapsen tutustua haastattelijaan. Jos lapsi tulee toimeen haastattelijan kanssa ja hänellä on tunne, että hänen yksityisyyttään kunnioitetaan, niin sitä vapautuneemmin hän pystyy haastattelutilanteessa kertomaan tuntemuksistaan (Suoninen & Partanen 2016, 108). Luottamuksen saavuttamisessa onnistuin hyvin toimiessani apuopettajana tunneilla. Näin haastattelutilanteessa lapset kokivat minut turvallisenä ja luotettavana aikuisena. Itse haastattelutilannetta varten neuvotaan varaamaan rauhallinen paikka, jossa lapsi pystyy keskittymään haastattelijan kysymyksiin eikä ympärillä ole muuta mielenkiintoista. (Raittila ym. 2017, 316–317.) Lapsia koskevassa tutkimuksessa nousee vahvasti esiin luottamuksellisuus ja tutkimuksen toteuttamisen eettisyys. Tästä syystä minun oli hyvä kertoa lapselle erittäin selkeästi ja ymmärrettävästi, mistä tutkimuksessani oli kyse ja mihin tietoja käytän ja kuka muu niitä pääsee käyttämään. Kerroin jokaiselle lapselle haastattelutilanteessa myös hyvin tarkasti, että missä opiskelen ja mitä varten heitä haastattelin. Keskustelimme myös aluksi itse haastattelutilanteesta, jännittämisestä ja laitteesta, jolla nauhoitin keskustelut. (Nieminen 2010, 37.) Haastattelun edetessä tutkijana minun oli hyvä muistaa aina tarkistaa lapselta, että ymmärsinkö lapsen vastauksen oikein vai jäikö jotain minulta ymmärtämättä (Raittila ym. 2017, 328). Tällä tavalla keskustelusta tulisi hyvä ja lapsi kokisi olevansa kuunneltu. Hän myös kokisi, että hänen vastauksillaan on merkitystä. Luottamuksen säilyttääkseen tutkijan on oltava valmis antaa lapsen kuunnella oma haastattelunsa, jos hän niin haluaa (Raittila ym. 2017, 321). Jokaisen haastattelun päätteeksi kysyin lapselta, että haluaako hän kuunnella oman haastattelunsa. Moni lapsista halusi kuunnella pienen pätkän. Mutta lähinnä sen takia,

että he kuulevat miltä oma ääni kuulostaa nauhoitettuna. Se oli heidän mielestään jännää, miten se kuulostaa niin erilaiselta.

Lasten haastattelutilanteet ovat hyvin pitkälle verrattavissa aikuisten kanssa tehtyihin haastatteluihin. Niissä täytyy kuitenkin muistaa ottaa huomioon lapsen kielellinen kehitystaso. (Raittila ym. 2017, 314.) Lisäksi erityistä huomiota vaatii lasten yhteiskunnallinen asema, sillä lasten ja aikuisten välillä on tietynlainen ennalta määräätyvä valtasuhde lähinnä ikäeron vuoksi (Strandell 2010, 104). Se loi minun ja lasten välille selkeää auktoriteettieroa, jota minun piti pyrkiä pienentämään mahdollisimman paljon ja lähestyä lapsia niin tasa-arvoisesti kuin on mahdollista (Strandell 2010, 102). Tätä minä tavoittelin haastattelutilanteessa niin paljon kuin vain pystyin. Yritin pitää lapset tasavertaisina keskustelijoina. Pyrin alentamaan omaa valta-asemaani niin, että lapset kokisivat keskustelewansa enemmän kaverin kuin aikuisen kanssa. Lasten ja aikuisten välisen suhteen ymmärtäminen on tärkeää lapsuuden tutkimuksessa (Vanderbeck 2016, 40). On pitkälti aikuisesta kiinni miten hän omaksuu auktoriteettinsa ja valtasuhteensa lapsia kohtaan. Lapset kuitenkin pääasiassa näkevät oman kokemuksensa kautta aikuiset ihmisinä, jotka asettavat heille rajoja ja, jotka rajoittavat heidän toimijuuttaan. (Vanderbeck 2016, 36.) Aikuisellakin on usein taipumus ennemminkin kasvattaa ja opettaa lasta kuin kuunnella avoimesti (Karlson 2017, 129). Haastattelutilanteessa voikin olla vaikeaa saada muutettua tätä suhdetta. Tutkijana minun oli kuitenkin pyrittävä näkemään lapset sosiaalisina toimijoina, jotka ovat aktiivisia oman elämänsä rakentajia. (Vanderbeck 2016, 36.)

Lasten anonymiteetistä on pidettävä huolta läpi koko tutkimuksen myös aineiston käsittelyssä sekä raportoinnissa (Raittila ym. 2017, 321). Tästä syystä olen luonnollisesti muuttanut lasten nimet tutkimuksessani. Olen myös jättänyt mainitsematta paikkakuntien nimet ja pyrkinyt jättämään pois tai muuttamaan joitain muitakin asioita, joista kävisi ilmi lapsen henkilöllisyys. Lasten kanssa tekemisissä olevat läheiset ihmiset kuitenkin varmasti tunnistaisivat lapsen, sillä olen kuvaillut heidän luonteitaan melko tarkasti. Pidän sitä tärkeänä osana tutkimustani siksi, että lapsen luonteella ja toimintatavoilla on vaikutusta siihen, miten lapsi toimii kuvataiteen parissa ja mitä hän ajattelee kuvataiteesta sekä sen harrastamisesta.

Lasten haastatteluihin valmistautuessa minun oli muistettava pyytää virallinen lupa alle 18-vuotiaan huoltajalta. Suomen laissa ei kuitenkaan ole olemassa sellaista pykälää, jossa sanotaan kuka saa päättää lapsen osallistumisesta tutkimukseen. Käytännössä kuitenkin ajatellaan, että tutkimukseen osallistuminen on sellainen asia, joista huoltajalla on päätäntävalta. Huoltajan olisi kuitenkin keskusteltava asiasta lapsen kanssa, sillä lapsen haluja olisi kuunneltava. (Nieminen 2010, 33.) Vaikka vanhempi antaa luvan lapsen osallistumiselle tutkimukseen, niin lapsella on oikeus kieltäytyä. Tutkimukseen osallistuminen täytyy olla vapaaehtoista, sillä lapsen oma motivaatio on todella tärkeä tutkimuksen kannalta. Lapsen motivaatio vaikuttaa hyvin paljon vastauksiin ja haastattelun pituuteen. Jos kuitenkin vanhempi kieltää lapsen osallistumisen tutkimukseen, niin hän ei voi osallistua, vaikka itse haluaisi. (Raittila ym. 2017, 319–320.) Annoin jokaiselle lapselle mahdollisuuden kieltäytyä haastattelusta, vaikka vanhemmat olivatkin jo luvan haastattelulle antaneet. En halunnut pakottaa lapsia siihen, sillä pakotettuna heidän vastauksensa olisivat jääneet varmastikin lyhyeksi. Yhtä lasta jouduin vähän houkuttelemaan, mutta olisin antanut hänelle mahdollisuuden jättää haastattelu väliin, jos hän olisi niin halunnut.

Itse haastattelutilanteessa tutkijan oma vireystila on oltava kohdallaan. Minun oli osattava heittäytyä ja oltava kokonaisvaltaisesti läsnä. Muutoin saatoin ohittaa jotain tärkeää niin tutkimukseni kuin lapsenkin kannalta. (Raittila ym. 2017, 320.) Minun läsnäoloni haastattelutilanteessa olisi voinut olla parempi. Tilanne oli minullekin uusi ja minua vähän jännitti. Haastattelujen tallennuslaite (eli läppäri ja ohjelma) ei ollut minulle kovin tuttu, joten sen käyttäminen vaati minulta jonkin verran siihen keskittymistä. Tämä puolestaan vei huomiotani pois lapsesta, hänen vastauksistaan ja reaktioistaan.

Lastenkulttuurin tuntemuksesta on aina apua lasten haastattelussa (Raittila ym. 2017, 324). Tutkijan on hyvä tietää ja tuntea mitkä asiat ovat suosittuja lasten keskuudessa, esimerkiksi millaiset lastenohjelmat tai lelut ovat suosittuja. Näiden tuntemus auttaisi minua ymmärtämään, mistä lapsi puhuu, ja niiden avulla voin saada keskustelua etenemään, jos lasta on vaikea saada puhumaan vapautuneesti. Minulle oli kovasti apua siitä, että sisarieni lapset olivat hyvin lähellä haastateltavien lasten ikää. Lastenkulttuuriin liittyvät asiat olivat minulle tuttuja heidän ansiostaan.

Haastattelun hetkellä toisarvoiselta tuntuva kertomus voi myöhemmin osoittautua hyvinkin arvokkaaksi näkökulmaksi tutkimuksessa (Raittila ym. 2017, 330). Minun tutkijana oli oltava hyvin herkkänä lasten äänen kuulumiselle tutkimuksessa, jos halusin painottaa lapsen omaa mielipidettä (Raittila 2017, 314). Hyvä lasten haastattelija ottaa huomioon lasten yksilölliset voimavarat, joiden avulla pystyy tukemaan lapsen kerrontaa. Hyvä haastattelija on myös avoin ja kuunteleva keskustelija. Haastattelijan kannattaa myös huomioida, että haastatteluun osallistuminen voi olla lapselle voimaannuttava. Se voi olla lapselle merkityksellinen kokemus ja antaa hänelle mahdollisuuden kertoa itselleen tärkeitä asioita. (Raittila ym. 2017, 331.)

3.3. Aineiston analyysin periaatteet

Tutkimushaastattelut eroavat journalistisesta haastattelusta siinä, että useinkaan haastateltavat eivät kerro suoraan tutkimuksen tuloksia. Varsinaisia tutkimuskysymyksiä ei esitetä haastateltaville, vaan heiltä kysytään sellaisia kysymyksiä, joiden avulla saadaan vastaukset tutkimuskysymyksiin. Haastateltavilta saaduista vastauksista koostuu aineisto, josta mahdollisesti löytyy vastaus tutkimuskysymyksiin. Aineisto on tutkijalle arvoitus ja lähde uusille kysymyksille. Tutkimus koostuu siis kolmenlaisista kysymyksistä: haastattelukysymyksistä, tutkimuskysymyksistä ja analyttisistä kysymyksistä. (Ruusuvuori & Nikander & Hyvärinen 2010, 9.) Tutkimus tavallaan alkaa uudelleen siinä vaiheessa, kun haastattelusta saatu aineisto on käsissä ja on aika alkaa tutkia millaista materiaalia on saatu. Haastattelu tehdään uudelleen, mutta nyt kysymykset esitetään aineistolle haastateltavan sijaan.

Tutkimusaineistosta ei nouse mitään itsestään esiin. Vaikka aineistoa lukisi kuinka monta kertaa tahansa, niin se ei anna suoraan valmiita vastauksia. Aineisto ei vastaa tutkijalle ilman kysymyksiä. Minun täytyy lukea ja tulkita aineistoa sille tarpeellisella tavalla. Sitä täytyy jäsentää ja sieltä täytyy nostaa asioita esille. Vaikka aineisto ei suoranaisesti puhu, niin se saattaa kuitenkin kertoa, millaisia kysymyksiä sille kannattaa esittää. (Ruusuvuori ym. 2010, 15.) Tutkija ei saa jättää aineistoa puhumaan puolestaan tai piiloutua sen taakse. Vaan analyysivaiheessa minun on löydettävä aineistosta jotain, joka ei sellaisenaan ole haastattelun vastauksissa läsnä. Tutkijana minun on kuitenkin muistettava kiinnittää huomiota siihen, että minä tulkiten ja jäsenän aineistoaan aina

omista lähtökohdista käsin. Kaikki omat kokemukseni ja ajatukseni vaikuttavat siihen, miten ymmärrän aineistoa. (Ruusuvuori ym. 2010, 19.) Kaikki minun aineistosta esiin nostamani asiat ovat siis omia tulkintojani ja omiin kokemuksiini nojautuvia. Toiset eivät välttämättä näe asioita samalla tavalla, sillä heidän kokemuspohjansa on aivan erilainen kuin minun.

Tutkimukseni kuuluu narratiivisen tutkimuksen alueeseen. Narratiivinen aineisto voi olla suullista tai kirjallista kerrontaa (Heikkinen 2010, 148). Minun tutkimuksessani aineisto on kerätty suullisesti haastattelemalla lapsia, mutta myös osaksi kirjallisesti ja tällä viittaa erityisesti nuorten kirjoittamiin sähköposteihin. Narratiivista analyysia voidaan soveltaa teemahaastattelulla kerättyyn aineistoon nostamalla siitä esiin pikkukertomuksia ja tarinallisia tulkintoja (Hänninen 2018, 194). Vaikka lasten haastattelussa heidän vastauksensa ei suoraan kokonaisuudessaan ollut yhtä kertomusta (kuten esimerkiksi elämäkertomuksissa), niin siinä oli paljon piirteitä kerronnallisuudesta. Lasten vastaukset olivat täynnä pieniä kertomuksia lasten kokemuksista ja heidän elämässään tapahtuvista asioista. Niistä voi löytää Aristoteleen luonnehtiman kertomukseen olennaisena kuuluvat alun, keskikohdan ja lopun (Aristoteles 1977, 63). Narratiivinen tutkimus tarkoittaa tutkimusta, jossa huomio kohdistetaan kertomuksiin ja kerrontaan tiedon välittäjänä (Heikkinen 2018, 172). Kertomusta pidetään ihmisen tulkitsemisen perusmuotona, johon hän kietoo kokemuksensa (Heikkinen 2018, 170). Se on meille ihmisille tyypillinen tapa hahmottaa todellisuutta, itseään ja ympäröivää maailmaa sekä sen tapahtumia (Heikkinen 2018, 176). Lapset vastasivat minulle pienillä kertomuksilla, joiden varaan he olivat rakentaneet oman kuvansa todellisuudesta. Myöskin nuorten vastaukset olivat tavallaan pieniä kertomuksia varsinkin niiden nuorten osalta, jotka vastasivat kysymyksiini enemmän kuin yhdellä lauseella. Narratiivisessa tutkimuksessa analysointi tapoja luokitellaan sen mukaan ollaanko kiinnostuneita sisällöstä vai kertomisen tavasta (Heikkinen 2018, 195). Minä tutkijana tässä tapauksessa olen pyrkinyt tulkitsemaan heidän kertomuksissaan enneminkin sitä, että mitä he ovat kertoneet kuin sitä miten he ovat kertoneet. Sillä minulle tutkimuksessani on enemmän merkitystä sisällöllä kuin kertomisen tavalla.

Narratiivisessa tutkimuksessa voidaan ajatella kertomusten syntyvän kahdella tavalla haastattelu tilanteessa. Kertomuksen voidaan ajatella olevan haastateltavalla jo valmiina

mielessään ja haastattelijan tehtävänä on saada se tulemaan ulos. Toisaalta taas voidaan ajatella, että kertomus syntyy haastateltavan ja haastattelijan välisessä vuorovaikutuksellisessa dialogissa. (Hänninen 2018, 194.) Ajattelen, että tässä tapauksessa kertomukset syntyivät lasten ja minun välisessä vuorovaikutuksessa haastattelutilanteessa. Toisaalta taas voisin ajatella, että lapsilla oli kokemuksistaan kertomuksia, joiden syntymiseen minä kysymyksilläni vaikutin.

Narratiivisuus näkyy myös tutkimuksessani siinä, että minä itse rakennan lasten haastatteluista kertomuksia. Kerron ja luonnehdin jokaisesta lapsesta omanlaisensa kuvan, jossa korostuvat lapsen yksilölliset luonteenpiirteet. Lasten ja nuorten haastatteluista kirjoittamani tekstit kertovat hyvin kuvailevasti heistä ja uskoisin lukijan voivan hyvin kuvitella heidät tekstin perusteella elävinä henkilöinä. Pidän narratiivista tutkimusta enemmänkin tutkimusotteena, taustafilosofiana tai tutkimuksellisena lähestymistapana kuin tutkimusmetodina kuten myös Hannu L.T. Heikkinenkin sitä kuvailee artikkelissaan (Heikkinen 2018, 176). Koen itse, että kerronnallisuus on enemmän taustana kuin todellisena aineiston keräämisen tai analyysin menetelmänä tutkimuksessani. Tavallaan käytän kuitenkin narratiivista analyysia tuottamalla uusia kertomuksia lasten haastattelujen kertomuksista (Heikkinen 2018, 181).

Narratiivisuus toimii tutkimuksessa koko ajan kahteen suuntaan. Kertomukset ovat tutkimuksen lähtökohta, mutta myös lopputulos. (Heikkinen 2018, 178.) Toisin sanoen lasten haastattelut ovat kertomuksia, joiden avulla minä luon oman kertomukseni. Tässä tapauksessa voidaan ajatella, että lopullinen tutkimusraporttini on minun konstruktio lasten kokemuksista eli siinä mielessä se on tavallaan fiktiota (Heikkinen 2010, 151). Narratiivisessa tutkimuksessa tutkimusraportti on pikemminkin tuote kuin tallenne todellisuudesta. Postmodernistisen ajattelutavan mukaan narratiivisuus hylkää objektiivisen tiedon etsinnän ja korostaa konstruktivismiin tapaan näkemystä siitä, että tietäminen on suhteellista. Kaikki tieto on siis riippuvainen ajasta, paikasta ja tutkijan asemasta. Ihminen rakentaa kaiken kokemansa entisten kokemusten sekä tietojen varaan ja ne ovat alati kehittyviä. (Heikkinen 2010, 146–147.) Tutkimuksessani minä olen tutkijana rakentanut aikaisempiin tietoihini nojautuen kertomuksia lapsista, joita tulkitsen omasta kokemuspohjastani käsin. Tästä johtuen pidän erittäin tärkeänä sitä, mitä minä itse ajattelen kuvataideharrastuksen merkityksestä lapselle. Minun omat kokemukseni ja tietoni ohjaavat minun ajatuksiani ja mielenkiintoni kohteita

tutkimuksessani. Narratiivinen tutkimus ei tavoittelekaan objektiivista tietoa vaan keskittyy paikalliseen, henkilökohtaiseen ja subjektiiviseen tietoon (Heikkinen 2010, 157).

Lähdin analysoimaan aineistoa aivan ensiksi tutustumalla lapsiin. Luin ja kuuntelin lasten haastatteluja moneen kertaan. Kirjoitin ylös niistä löytyviä asioita lasten luonteesta, heidän perheestään ja ystävistään. Asiat, joita lapset kertoivat minulle suoraan vastatessaan kysymyksiin, olivat tärkeitä ja vastasivat osaltaan tutkimukseni tarkoitukseen. Mutta yhtä tärkeitä olivat asiat, joita itse havaitsin lasten käyttäytymisestä ja mitä kuulin varsinaisen puheen alta sekä mitä muistin heidän tunnilla olostaan. Kaiken kaikkiaan loin kokonaisvaltaista kuvaa lapsesta, jotta ymmärtäisin heidän vastauksiaan paremmin. Mietin millaisena 10-vuotias lapsi näkee ja kokee maailman. Samanlaista tutustumista kävin nuorten kirjoittamien sähköpostien kanssa. Saatoin lähettää heille vielä lisäkysymyksiä, jotka täydensivät minun heistä luomaa kuvaa tai kysyin jotain lapsuuden haastattelusta mieltäni askarruttamaan jääneitä asioita. Esimerkiksi yhdeltä nuorelta kysyin hänen vanhempiensa ammattia, koska lapsena hän ei ollut täyttänyt kyselylomaketta yhdessä vanhempiensa kanssa eikä hän itse silloin muistanut tai tiennyt heidän ammatiaan. Vertasin nuorten kertomuksia heidän lapsena kertomiinsa haaveisiin ja suunnitelmiin. Olivatko heidän suunnitelmansa toteutuneet tai toteutumassa tulevaisuudessa? Yritin nuorten vastauksista löytää sitä lasta, jonka olin nähnyt haastattellessa heitä 12 vuotta aikaisemmin.

Kun lasten persoonat ja heidän ajatuksena kuvataiteista niin lapsena kuin nuorena aikuisena olivat tulleet minulle tutuiksi, lähdin pureutumaan lähemmin itselleni asettamiin tutkimuskysymyksiin. Löytyykö heidän puheistaan syytä kuvataiteen harrastamiselle? Kertovatko he suoraan tai välillisesti mikä on saanut heidät harrastamaan kuvataiteita? Luin, pohdiskelin ja yhdistelin asioita. Tein yhteenvetoja haastatteluista. Koska haastatteluni oli teemahaastattelu, niin järjestin lasten vastauksia myös teemoittain. Nostin esiin yhteisiä piirteitä, mitä lapset kertoivat harrastuksistaan, perheestään ja haaveistaan. Kirjoitin auki opettajan haastattelua ja tarkastelin sitä lasten ajatuksista käsin. Kohtasivatko ne jollain tavalla? Oliko niissä jotain yhteistä? Oliko opettajan puheessa mitään samoja ajatuksia kuin omissa ajatuksissani? Omat mielikuvani ja tuntemukseni ohjasivat aineiston analyysiä koko ajan.

4. AINEISTON ESITTELY

Seuraavaksi esittelen haastattelemi lapset ja opettajan. Luon varsinkin lapsista pienoismuotokuvia, joista lapsen persoonallisuus tulee hyvin esille. Lapsen persoonallisuus kiinnostaa minua siinä mielessä, että haluan itselleni selvittää minkälaiset lapset hakeutuvat kuvataide harrastuksen pariin. Voiko kuvataidetta harrastavien lasten olevan yleisesti tietynlaisia luonteeltaan ja persoonaltaan? Koen myös, että tutkimukseni kannalta on helpompaa löytää lapsen persoonallisuuden avulla heitä yhdistäviä tekijöitä, jotka saavat heidät harrastamaan kuvataidetta. Lapsia esitellessäni käytän hyvin puhekielimäistä tekstiä, koska siten lapsen puheet pääsevät paremmin oikeuksiinsa ja heidän tapansa puhua on osa heidän persoonallisuuttaan. Tästä syystä tekstissä saattaa olla kirjoitettuun kieleen ja etenkin tutkimuksen kieleen ei niin korrekteja sanoja. Opettajan haastattelussa nostan esiin hänelle opetuksessa tärkeitä asioita. Pyrin myös löytämään hänen puheestaan samoja asioita, joita olimme lasten kanssa puhuneet. Lisäksi kiinnitän opettajan haastattelussa huomioni siihen, mitä hänellä on sanottavanaan asioista, joita minä olen asettanut tutkimuskysymyksiksi.

Lasten persoonallisuus tulee hyvin esille sekä haastatteluissa että lomakkeiden täyttämässä. Lomakkeista esimerkiksi huomasi selvästi kuka on todella tarkka ja kuka taas puolestaan ei niin välittänyt miltä se näytti. Samoin haastattelu tilanteet olivat hyvin erilaisia. Muutama lapsista oli todella ujo ja arka. Tästä johtuen minun oli hyvin vaikea saada heistä mitään irti. Heidän vastaus oli joko koko ajan "en tiedä" tai sitten he puhuivat niin hiljaa, etten meinannut kuulla mitään varsinkaan tallennetusta puheesta. Muutama lapsista puolestaan oli hyvinkin puheliaita. Varsinkin yhden lapsen kohdalla oli todella vaikea pysyä aiheessa, koska hän puhui niin paljon kaikesta ja usein ihan asian vierestä. Mutta kaiken kaikkiaan minä nautin suunnattomasti lasten kanssa keskusteluista. Aivan mahtavaa oli seurata heidän ajatuksen juoksuaan ja heidän mielikuvitustaan.

Ryhmässä oli siis 3 poikaa ja 9 tyttöä. Muutama lapsista tunsivat toisensa jo entuudestaan, mutta suurin osa oli vieraita toisilleen ennen Kuvataidekouluun tuloa. Kolme lapsista oli aloittanut vasta kyseisenä syksynä kuvataidekoululla eli he olivat harrastaneet kuvataiteita aktiivisesti vain 3 kuukautta haastattelu tilanteessa. Kahdella lapsesta oli jo

kokonainen lukuvuosi takana. Vain yksi lapsista oli ollut kuvataidekoululla jo 5 vuotta. Muut kuusi lasta olivat käyneet kuvataidekoululla jotain siltä väliltä. Toisin sanoen puolet ryhmän lapsista olivat harrastaneet kuvataiteita 2, 3 tai 4 vuotta. Jokainen lapsista sanoi piirtävänsä, maalaavansa tai tekevänsä jotain muuta kuvataiteisiin liittyvää myös kotona. Lapset olivat taidoiltaan aika erilaisilla tasoilla, mikä loi paljon haasteita opettajalle. Vasta aloittaneet lapset tarvitsivat paljon enemmän huomiota ja apua kuin jo useamman vuoden Kuvataidekoulussa olleet.

Ryhmässä vallitsi todella hyvä ilmapiiri ja oli selkeästi huomattavissa, että kaikki lapset pitivät Kuvataidekoulussa olemisesta paljon. Lähes jokainen lapsista kehui opettajaa kivaksi ja tekemistä mielenkiintoiseksi. Yksikään lapsista ei halunnut olla pois tunneilta, koska he tiesivät poissaolon harmittavan jälkeensä suuresti. Vaikuttivat siltä, ettei ryhmän sisällä ollut mitään ristiriitoja. Kaikki lapset pitivät toisista lapsista. Muutamia tyttöjä eivät pitäneet melusta, jota pojat aika ajoin pitivät. Niin kuin itsekin ryhmässä mukana olleena huomasin, että pojat innostuivat välillä kovastikin meluamaan. Tytöt olivat enemmän rauhallisesti omaan työhönsä keskittyviä. Kokivatko pojat ehkä itsensä vähän alakynnessä oleviksi? Tästä syystä heidän piti jollain tavalla nostaa itsensä esiin enemmän. Mieleeni tuli ajatus, että oliko sukupuolella jotain tekemistä tämän asian kanssa vai oliko se vaan persoonallisuus kysymys.

4.1. Ensimmäinen haastattelu

Ensimmäisen haastattelun tein lapsille marraskuussa 2005. Haastattelut jakautuivat kolmelle päivälle: 2.11., 9.11. ja 23.11. Suurin osa lapsista lähti mielellään keskustelemaan kanssani. Yksi poika ei aluksi halunnut lähteä haastatteluun eikä hän ollut täyttänyt vanhempiansa kanssa kyselylomaketta. En pakottanut häntä haastatteluun, mutta yritin kuitenkin vähän houkutellessa. Toiset lapset ihanasti rohkaisivat ja kannustivat häntä. Luulen, että toiset lapset saivat hänet lopulta lähtemään kokeilemaan haastattelua. Vakuuttelin hänelle lopettavamme haastattelun heti, jos hän haluaa ja jos tilanne on hänestä epämiellyttävä. Pääsimme haastattelun kuitenkin loppuun, vaikkakin haastattelu hänen kohdallaan jäi aika lyhkäiseksi. Ehdimme kuitenkin käymään läpi tarvittavat asiat. Seuraavaksi esittelen lapset yksitellen.

Markus

Markus erottui joukosta luonteensa puolesta ehkä kaikkein selkeimmin ja jäi mieleeni hyvin. Hän oli luonteeltaan hyvin puhelias ja kertoi aivan mahtavia tarinoita. Itse asiassa kaikki, mitä hän puhui, paisui tarinan pätkäksi. Hänen haaveammattinsa olikin joko kirjailija tai näyttelijä. Pystyin sillä hetkellä kuvittelemaan hänet hyvin niihin ammatteihin. Markus oli harrastanut sarjakuvien tekemistä jo pidemmän aikaa ja hänen lempiaineensa koulussa olivatkin äidinkieli sekä kuvataide. Hän halusi kirjoittaa kirjoja, jotka sitten itse kuvittaisi. Kuten hän itse sanoi, ettei ”joku ääliö pilaisi niitä”. Hän oli edellisenä kesänä osallistunut Kuvataidekoulun järjestämälle sarjakuvakurssille ja siksi hän oli kiinnostunut Kuvataidekouluun tulemisesta. Lisäksi hänen kaverinsa oli myös Kuvataidekoululla, mutta hän oli opiskelemassa arkkitehtuuria. Markus ei ollut varma, halusiko hän jatkaa koululla pidempään kuin yhden vuoden. Hänen mukaansa ”tämä oli tällainen kokeilu”.

Lomakkeen oli Markuksen puolestaan täyttänyt äiti, mutta hän oli omien sanojensa mukaan sanellut kaiken mitä äiti oli kirjoittanut. Haastattelu tilanteessa hän ei arkailut yhtään ja oli hyvin sanavalmis. Hänen puhetapansa oli hyvin epätavallista 10-vuotiaalle lapselle ja hän antoi itsestään paljon vanhemman vaikutelman. Lisäksi kiinnitin huomiota, miten hän välillä puhui aivan kokonaisilla lauseilla ja sanoilla sekä kirjakielimäisesti eikä lainkaan puhekielellä. Ryhmässä hänen roolinsa oli vähän pomomainen eli hän otti helposti johtajan aseman. Hän oli ensimmäisenä äänessä, kun opettaja kysyi jotain. Hämmästyin, että hänellä oli 7-vuotias pikkusisko, sillä olin kuvitellut hänen olevan ainut lapsi. Markuksen vanhemmat olivat ammatiltaan farmaseutti ja koneistaja.

Markus koki olevansa hyvä savitoissa ja tietenkin niissä sarjakuvien tekemisessä. Yleensä hän piirtelee kummituksia, mutta sellaisia symppiksen näköisiä eikä ollenkaan pelottavan näköisiä. Hän halusi koulussa oppia öljyvärimaalausta ja sanoi, että saattaisi aikuisenakin harrastaa niillä maalaamista. Mutta hän pelkäsi, että ne ovat liian kalliita, jotta voisi harrastaa aikuisenakin sitä. Hän tykkäsi Kuvataidekoululla siitä, että siellä pääsi kokeilemaan erilaisia tekniikoita ja sai tehdä töitä kauemmin sekä perusteellisemmin. Kaikelle tälle taiteilulle vastapainona Markus harrasti partiota ja tykkäsi käydä erilaisilla leireillä. Hän myös harrasti vanhempien kanssa yhdessä veneilyä, marjastamista ja metsässä kuljeskelua. Hän myös tykkäsi paljon leipomisesta ja teki sitä usein yhdessä mummun kanssa.

Aada

Toinen lapsi, joka jäi hyvin mieleeni, oli Aada. Hän oli todella puhelias ja vilkas tyttö. Kyselylomake oli ihan rypyssä. Joten kuvittelin hänen kaivaneen sen jostain repun pohjalta. Hän vaikutti luonteeltaan vähän boheemilta, jolle järjestyksellä ei ollut suurta merkitystä. Hän tykkäsi todella paljon kuvataiteista, mistä syystä kuvataide oli myös lempiaine koulussa. Hänellä oli yksi isosisko, joka myös opiskeli Kuvataidekoululla. Hänen kaikki hyvät kaverit olivat olleet jossain vaiheessa opiskelemassa Kuvataidekoulussa. Pari kavereista oli ollut jopa samassa ryhmässä, mutta he olivat jo lopettaneet. Sisko aloitti kuvataiteen harrastuksen viisi vuotta sitten, mutta Aada ei vielä silloin halunnut itse tulla. Hän oli aloittanut kaksi vuotta sitten. Hänen mukaansa vanhemmat tukevat lapsiaan heidän harrastuksissaan. Tästä varmaan johtuu, että Aadakin harrasti kuvataiteiden lisäksi break- ja streetdanea sekä opiskeli pianonsoittoa ja musiikinteoriaa konservatoriolla.

Aadan molemmilla vanhemmilla oli ylempi korkeakoulututkinto. Toinen vanhemmista oli kauppatieteiden tohtori ja hän oli yliopettajana. Puolestaan toinen vanhemmista oli filosofian maisteri ja hän toimi lehtorina. Heidän perhe matkusti paljon ja he kävivät ainakin matkoillaan paljon taidemuseoissa sekä muissa museoissa. Aadan kotona olikin paljon taide-esineitä ja muita muistoesineitä matkoilta. Ajattelin, että juuri tästä matkustamisesta johtuen varmastikin hänen haaveammattinsa oli lentoemäntä. Mielestäni tämä oli aika yllättävä haave, sillä kuvittelin hänen haluavan tehdä ammatikseen jotain taiteellista, kun otti huomioon hänen harrastuksensa. Sanoi hän kuitenkin, että hän halusi ehdottomasti aikuisenakin harrastaa kuvataiteita. Hän myös halusi opiskella Kuvataidekoululla ainakin 18-vuotiaaksi saakka. "Tämä on ihan kiva harrastuksena ja auttaahan se saamaan kuvataiteesta hyvän numeron koulussa".

Maalaaminen oli yksi Aadan lempi jutuista Kuvataidekoulussa. Kotonakin hän olisi tykännyt maalata, mutta siellä oli niin hienoa, ettei siellä uskaltanut kuin piirrellä vähän. Hän tuli Kuvataidekoululle, koska halusi olla luova. Aada tykkäsi Kuvataidekoulussa siitä, että siellä oli isommat mahdollisuudet tehdä töitä. Hänen mielestään siellä oli paremmat välineet ja materiaalit sekä opettajat kuin peruskoulussa. Hän olisi halunnut kuitenkin tehdä enemmän grafiikkaa Kuvataidekoululla, koska sitä ei tehdä peruskoulussa juuri ollenkaan. Savitöitä hän ei välittänyt tehdä ollenkaan, sillä se oli niin sotkuista. Hän ei tykännyt yhtään, kun savea meni kynsien alle. Kuvataidekoulussa hän ei tykännyt

”idiooteista oppilaista, jotka voisi pitää naamaansa kiinni”. Toisin sanoen hän tykkäsi tehdä hiljaisuudessa töitä, jotta olisi pystynyt paremmin keskittymään. Aada ei kokenut olevansa missään hyvä. Mielestäni hänen eräs maalaus oli todella hieno ja kyselin, että eikö hän ollut omasta mielestään hyvä maalaamisessa. Hän ei kuitenkaan näin ajatellut, vaikka minä kehuin hänen työtään kovasti. Mieleeni tuli, että asettaako hän itse tai vanhemmat tavoitteet hiukan liian korkealle.

Lotta

Lotta vaikutti tytöltä, jolla oli tarkat suunnitelmat tulevaisuudelle. Hän oli hyvin rauhallinen ja vastasi kysymyksiini kunnolla pitkillä lauseilla. Hän oli hyvin kiinnostunut, miksi minä haastattelen heitä. Itse asiassa hän oli ainut lapsi, jota tämä asia kiinnosti. Hän tuntui olevan hyvin tietoinen siitä, mitä yliopistolla opiskeleminen tarkoittaa. Tämän luulen varmaankin johtuvan osittain siitä, että hänen äitinsä oli kauppatieteen maisteri ja väitteli tohtoriksi juuri haastattelun aikaan. Hänen isänsä oli ilmavoimien erikoisupseeri. Perheeseen kuului heidän lisäksi kaksi nuorempaa ja kaksi vanhempaa sisarusta. Lotan mielestä hänen paikkansa keskimäisenä lapsena oli hyvä, koska hän koki saavansa enemmän kuin muut. Jos vanhempien piti rajata, monta lasta he ottaisivat mukaan esimerkiksi kauppaan, niin he ottivat kolme nuorinta tai kolme vanhinta ja Lotta pääsi aina mukaan.

Koulussa Lotta pärjäsi ilmeisen hyvin, sillä hän koki matematiikan ja englannin helpoiksi aineiksi. Äidinkielikin oli hänestä mukavaa. Kuvataide ja käsityö olivat myös kivoja, koska niillä tunneilla sai tehdä kaikkea kivoja tehtäviä. Hän haaveili lääkärin ammatista, sillä siinä hän saisi auttaa ihmisiä. Lotan sedän vaimo oli lääkäri ja varmastikin Lotta oli häneltä kuullut, millaista lääkärin työ on. Lotan harrastuksia olivat Kuvataidekoulun lisäksi ratsastus ja viulunsoitto. Hän oli soittanut viulua 4-vuotiaasta asti. Muistan hänen sanoneen haastattelutilanteen ulkopuolella, että hän olisi jossain vaiheessa halunnut mieluummin soittaa pianoa, mutta äiti sanoi sen olevan liian tavallinen soitin ja piti viulua parempana vaihtoehtona. Mietin, että kuinka paljon Lotta todella itse haluaa soittaa viulua vai tekeekö sitä vain äidin mieliksi. Lotan isosiskolla oli hoitohevonen, jolla myös hän sai ratsastaa joka viikko. Hänen äitinsä kävi myös ratsastamassa. Lotta halusi myöhemmin mennä esteratsastuksen tunneille. Vapaa-ajalla hänen harrastuksiaan oli piirteleminen, laulaminen, lukeminen ja kirjeiden kirjoittaminen. Vanhempien kanssa

koko perheen lapset harrastivat liikuntaa kuten hiihtämistä, luistelua ja käyvät lenkillä sekä uimassa.

Kuvataidekoululla Lotta oli ollut kolme vuotta. Hän halusi tulla Kuvataidekouluun uteliaisuudesta katsomaan millaista siellä oli. Yksi isosisko opiskeli myös Kuvataidekoululla. Myös vanhemmat harrastivat jossain määrin piirtämistä ja maalausta. Lisäksi isä teki tiffany lasitöitä. Lotta halusi jatkaa Kuvataidekoulussa ehkä 14-vuotiaaksi. Hän halusi harrastaa aikuisenakin kuvataiteita, mutta ei yhtä aktiivisesti. Hän tykkäsi Kuvataidekoululla tehdä kaikenlaisia töitä. Kuvataidekoululla oli kivempaa kuin koulun tunneilla, sillä siellä oli enemmän oppimateriaalia ja siellä oppi enemmän. Hänen mielestään oli kiva suunnitella ja sitten toteuttaa omia töitään. Myös savi- ja grafiikkatyöt olivat mielenkiintoisia hänen mielestään. Juuri savitöitä hän halusi tehdä enemmän. Lisäksi hän halusi oppia tekemään tietokoneella taidetta. Lotta koki olevansa hyvä piirtämisessä ja maalaamisessa. Poikien metelöinti vähän häiritsi häntä, mutta ei sen takia olisi jäänyt pois tunneilta.

Veera

Ennen haastattelua Veera ei ollut täyttänyt kyselylomaketta, koska hän oli ollut pari viikkoa matkalla Amerikassa. Koko perhe oli ollut mukana isän työmatkalla. Isä myi jenkkiautoihin varaosia ja oli koulutukseltaan merkonomi. Äiti opetti ammatikseen ulkomaalaisille suomenkieltä ja hänellä oli kandidaatin tutkinto humanistisista tieteistä. Lisäksi perheeseen kuului vuoden nuorempi veli. Veera oli luonteeltaan hyvin reipas ja puhelias. Haastattelu tilanteessa oli välillä vaikea saada jopa puheenvuoroa häneltä, sillä hän kertoi asioista hyvin avoimesti ja välillä puhuttiin asioiden vierestäkin. Hänen haastattelunsa olikin kaikkein pitkäkestoisin.

Lempiaine koulussa Veeralla oli käsityö. Hän tykkäsi kotonakin tehdä käsillään kaikkea pientä kuten esimerkiksi virkata kirjanmerkkejä yms. Hän teki myös paljon lahjaksikin niin käsitöitä kuin piirustuksiakin. Kortit hän teki aina itse. Haaveammattina hänellä olikin käsityönopeettaja tai luokanopettaja. Hänellä ei oikeastaan ollut muuta harrastusta kuin kuvataide. Vanhempien kanssa hän kävi uimassa, luistelemassa ja hiihtämässä. Vapaa-ajalla Veera myös pelaili tietokoneella erilaisia pelejä ja vietti aikaa kavereiden kanssa. Hän halusi aikuisenakin harrastaa kuvataiteita, mutta vain harrastaa ei tehdä

ammattikseen. Hetken mietittyään Veera totesi, että ”tai voi se olla sellainen toinen ammatti”.

Veera oli aloittanut Kuvataidekoulun 6-vuotiaana ja halusi opiskella siellä niin pitkään kuin se olisi mahdollista. Hän lopettaisi vain jos olisi pakko jostain syystä. Hänen muistaakseen äiti oli ehdottanut Kuvataidekouluun tulemistä. Hän tuli mielellään Kuvataidekoulun tunneille ja häntä harmitti ihan hirveästi, jos joku tunti jäi joskus väliin. Hän tykkäsi kovasti maalaamisesta ja savitöistä. Maalaamisesta hän tykkäsi, koska värejä oli kiva sekoittaa ja hän koki olevansa hyvä siinä. Erityisesti asetelmien maalaaminen oli hänestä kivaa. Savityöt puolestaan olivat kivoja, koska siinä sai tavallaan tehdä sellaisen kolmiulotteisen kuvan. Kuvataidekoulun tunneilla oli paljon kivempaa kuin koulun kuvataidetunneilla, koska koulussa ei ollut hyviä välineitä eikä siellä tehty koskaan savitöitä. Kuvataidekoululla sai tehdä paljon monipuolisempia töitä. Veera toivoi, että Kuvataidekoulun tunnit olisivat olleet pidempiä. Paljon aikaa meni niin sanotusti hukkaan, kun piti antaa ohjeita, suunnitella ja siivota. Itse tekemiselle jäi hänen mielestään aivan liian vähän aikaa. Hänenkin mielestään poikien metelöinti oli inhottavaa, kun silloin ei pystynyt keskittymään kunnolla. Veera halusi oppia tietokoneella muokkaamaan kuvia. Mutta muuten hän ei kaivannut mitään lisää Kuvataidekoulun tunneille. Kuvataidekoulun tunneilla oli kivaa, siellä tehtiin kaikkea kivaa, opettajat olivat kivoja ja siellä oli kivoja kavereita – kukaan ei kiusannut.

Veeti

Veetiä ei ollut kiinnostanut täyttää kyselylomaketta eikä hän olisi halunnut tulla haastatteluun. En saanut selville johtuiko se ujoudesta vai kiinnostuksen puutteesta vai ahdistiko häntä tulla kahdestaan minun kanssa haastattelutilanteeseen. Jouduin houkuttelemaan jonkun verran, että sain hänet haastateltua. Olin jo luovuttaa, mutta sitten hän suostuikin tulemaan. Minulle jäi sellainen vaikutelma, että toiset pojat rohkaisivat ja suostuttelivat häntä tulemaan. Veeti oli kuitenkin lukenut kyselylomakkeen kysymykset läpi, vaikka ei ollut niihin vastannut.

Koulussa Veetin lempiaineita olivat musiikki ja tekninen käsityö. Hän harrasti kitaransoittoa ja erityisesti hän piti akustisen kitaran soittamisesta. Veeti kävi myös kitaransoiton teoriatunneilla. Hän tykkäsi myös kovasti kuunnella musiikkia. Hänen lempimusiikki oli jotain heviä – hän ei osannut sen tarkemmin nimetä mitään yhtyettä.

Haaveammattina hänellä oli luonnollisesti muusikko tai musiikinopettaja. Hän ei muistanut ihan tarkasti vanhempiensa ammattia, mutta äiti oli varmaankin toimittaja ja isä ehkä opettaja. Veetillä oli yksi pikkuveli ja yksi isovelji. Lisäksi Veeti harrasti laskettelua ja skeittausta.

Kuvataidekoululla hän oli ollut 5-vuotiaasta saakka. Hänen muistaakseen jompikumpi vanhemmista oli ehdottanut sinne menemistä, koska Veetistä oli kiva piirtää. Hän aikoi jatkaa Kuvataidekoululla siihen asti, kunnes kyllästyisi tai jos olisi liikaa muita harrastuksia ja aika ei riitä. Hänen mielestään savityöt oli kivoja ja joskus maalaaminenkin oli kivaa. Veeti koki olevansa hyvä piirtämään ja halusikin enemmän piirtää mallista, jotta tulisi vielä paremmaksi siinä. Vapaana aiheena hän piirtäisi omankuvan valokuvasta ja käyttäisi sen tekemiseen mahdollisesti hiiltä. Kuvataidekoulun tunnit olivat hänen mielestään kivempia kuin peruskoulun kuvataidetunnit, koska Kuvataidekoululla oli paremmat välineet ja siellä pystyi tekemään kaikkea kivaa. Koulun kuvataidetunneilla vaan maalattiin vesiväreillä. Kuvataidekoulussa ei oikeastaan ollut mitään mistä hän ei tykännyt. Toisaalta tunnit olisivat voineet olla hänen mielestään vähän lyhkäisempiä ja myös olisi ollut kiva, jos poikia olisi ollut enemmän ryhmässä. Joskus hänelle tuli sellainen tunne, ettei jaksaisi tulla, mutta jaksoi kuitenkin tulla, koska tunnit eivät olleet kuin kerran viikossa.

Pihla

Haastattelu tilanteessa Pihla oli todella reipas ja aivan selkeästi kiinnostunut kuvataiteista. Hän oli täyttänyt lomakkeen hyvin huolellisesti ja taittanut sen näetiksi puoliksi. Siinä oli kuitenkin jonkun verran vesiväritahroja ja oli vähän rypyssä, jotka kertovat hänen luonteestaan jotain. Hänen haaveammattina oli taitelija ja lempiaine koulussa oli tietenkin kuvataide. Hän tykkäsi vaan niin kovasti maalaamisesta, että halusi tehdä sitä ammatikseen. Äiti oli käsityönopettaja ja isä luokanopettaja. Pihla oli ainut lapsi. Hän ei oikeastaan harrastanut vanhempien kanssa mitään, koska äidillä oli aina töitä ja isää näki niin harvoin. Kavereiden kanssa hän kävi kyllä luistelemassa ja hiihtämässä. Sen lisäksi hän harrasti seurakunnan kerhossa ilmaisua. Hän piirsi usein kotona ja oli antanut äidilleen lahjaksi maalauksen joskus.

Pihla aloitti Kuvataidekoulussa 8-vuotiaana. Äiti oikeastaan laittoi hänet sinne, koska hän niin kovasti tykkäsi kuvataiteista. Hän halusi jatkaa Kuvataidekoulussa aika pitkään,

mutta ei osannut tarkemmin sanoa kuinka kauan. Kuvataidekoulussa oli hänen mielestään kivempaa kuin koulun kuvataidetunneilla, koska Kuvataidekoululla sai paljon monipuolisempaa opetusta ja opettaja oli paljon mukavampi. Kaikkein eniten hän tykkäsi tehdä savitöitä, koska se oli vaan niin kivaa. Siinä pystyi muotoilemaan ja se oli vähän enemmän kuin maalaus. Kuvataidekoulussa ei oikeastaan ollut mitään mistä hän ei tykännyt, vaan hän tykkäsi kaikesta. Joskus jos hän oli väsynyt, niin maalaaminen ei ollut silloin kivaa. Välillä hän halusi jäädä kavereiden kanssa kotiin leikkimään, mutta pelkäsi silloin menettävänsä jotain kivaa. Hän halusi oppia uusia erilaisia tekniikoita. Haastattelupäivänäkin hän oli oppinut tekemään ohutta viivaa. Pihla koki olevansa hyvä piirtämisessä. Hän tykkäsi piirtää sarjakuvahahmoja ihan omasta päästään, eikä kopioimalla mitään valmiita.

Siiri

Siiri oli täyttänyt lomakkeen siististi ja käsiala oli todella suoraa. Hän oli ainut, joka oli kirjoittanut kyselylomakkeen lopussa olevan kiitos sanan perään "ole hyvä!". Haastattelu tilanteessa hän oli vähän jännittynyt ja vastasi lähes aina ensimmäisenä, että "en mä tiijä". Välillä hän jopa meinasi hermostua minun kyselyyn, kun yritin saada jotain muitakin vastauksia. Hänen vastauksissaan oli huomattavissa huumoriakin ja vitsailimme välillä enemmänkin. Hänen vanhempansa olivat ammatiltaan sairaanhoitaja ja toimintaterapeutti. Hänellä oli yksi pikkuveli, joka oli viisi vuotta nuorempi. Haaveammattina Siirillä oli kauppias ja erityisesti ruokakauppias, mutta jokin muukin kauppias oli mahdollinen.

Koulussa Siirillä ei ollut oikeastaan lempiaineita. Kuvataide ja käsityö olivat hänen mielestään ihan kivoja, mutta muut aineet olivat ihan tyhmiä. Sain sen vaikutuksen, ettei hän ollut lukuaineissa erityisen hyvä. Hän harrasti myös telinevoimistelua. Sitä hän oli harrastanut jo reilu kaksi vuotta haastattelun hetkellä. Vapaa-ajallaan hän piirteli kotona ja teki käsillään kaikkea kivoja juttuja. Sitä varten oli ostettu kotiinkin paljon materiaaleja. Siiri oli tehnyt esimerkiksi mummolle lahjaksi peilin. Hän sanoi ensin, ettei harrasta perheen kanssa yhdessä mitään. Mutta sitten kuitenkin selvisi, että isä harrasti sählyä ja koko perhe kävi aina katsomassa pelejä yhdessä. Museoissakin hän oli käynyt vanhempien kanssa aina välillä.

Kuvataidekoulussa Siiri oli aloittanut vasta kyseisenä syksynä. Hän oli halunnut tulla kokeilemaan miltä siellä vaikuttaisi, koska halusi oppia piirtämään paremmin ja yksi hänen kaverinsa oli myös siellä. Siirin äiti oli hänen mukaansa hyvä piirtämään, joten uskoisin myös tällä olevan jotain vaikutusta asiaan. Hän tykkäsi enemmän Kuvataidekoulun tunneista kuin koulun kuvataidetunneista, mutta ei osannut sanoa syytä siihen. Kuvataidekoulussa oli hänen mielestään noin ihan yleisesti kaikki kivaa. Hän tykkäsi maalaamisesta ja savitöistä. Savitöissä vaan meni niin kauan aikaa ennen kuin työ oli valmis, kun työssä on niin monta vaihetta. Siksi ehkä maalaaminen oli hänen mielestään kaikkein kivointa, kun sitä ehti tehdä enemmän. Hän oli mielestään hyvä piirtämään. Hänen lempiaiheitaan piirtämisessä oli koiran piirtäminen. Hän oli kokeillut hiilelläkin piirtämistä ja oli tykännyt myös siitä. Hän ei oikein millään osannut sanoa, mistä ei ollut kivaa Kuvataidekoululla. Pitkään mietittyään hän totesi, ettei tykännyt siitä että oli aina ensimmäisenä joka paikassa ja joutui odottamaan yksin. Pojat olivat myös ällöjä. Siiri ei osannut sanoa kuinka kauan halusi jatkaa Kuvataidekoulussa tai kuvataiteiden harrastamista.

Saara

Haastattelutilanteessa Saara oli kova puhumaan ja hän puhui paljon päällekkäin minun kanssa. Kyselylomake oli aika sotkuisen näköinen, sillä se oli täytetty mustekynällä ja virheet oli viivattu yli. Hän itse koki vastanneensa kysymyksiin outoja vastauksia. Hän kyseli myös minulta paljon. Hän halusi esimerkiksi tietää mitä taidekasvatus oikein on. Hänen vanhemmistaan äiti oli ammatiltaan suuhygienisti ja isä diplomi-insinööri. Ilmeisesti töidensä puolesta isä oli tekemisissä jotenkin arkkitehtuuri juttujen kanssa, mutta kumpikaan vanhemmista ei varsinaisesti harrastanut kuvataiteita. Saaralla oli yksi pikkusisko, joka oli kolme vuotta nuorempi. Pikkusisko harrasti satutanssia tällä hetkellä, mutta aikoi mennä balettiin ja kässäkerhoon.

Lempiaineita Saaralla oli kuvataide ja käsityö, sillä ne olivat sellaisia vapaampia aineita ja hän tykkäsi tehdä käsillään kaikkea. Haaveammattikseen hän kertoi kuvataiteilijan ja näyttelijän. Hän tykkäsi ilmaista itseään monella tavalla ja samalla oli kiva esiintyä. Hän halusi kovasti päähenkilöksi johonkin koulun näytelmään. Kuvataidekoulun lisäksi hän harrasti street- ja showtanssia. Vapaa-ajalla hän oli kavereiden kanssa ulkona, piirsi, teki käsitöitä, kuunteli musiikkia ja askarteli. Saara oli tehnyt lahjaksi siskolle ja kavereille koruja, kännykkäpusseja ja "helmiliskoja". Kortit hän teki aina itse. Hän olisi varmasti

antanut enemmän maalauksia lahjaksi, jos hänellä olisi ollut öljyvärit kotona. Vanhempien kanssa hän ulkoilutti koiraa. Lisäksi hän kävi laskettelemassa, hiihtämässä ja luistelemassa sekä kavereiden että vanhempien kanssa. Kovasti Saaralla tuntui olevan tekemistä.

Saara oli ollut Kuvataidekoulussa vasta yhden vuoden. Hän halusi olla siellä niin kauan kuin mahdollista ja aikoi hakea Helsinkiin johonkin kuvataiteelliseen kouluun. Hän kuuli Kuvataidekoulusta kaveriltaan, joka oli ollut siellä jo pari vuotta. Hänen kouluun hakemisen kanssa oli käynyt hänen mielestään vähän hassusti. Saara haki kouluun yhdessä toisen kaverinsa kanssa. Saaraa ei kuitenkaan hyväksytty, mutta kaveri pääsi. Saaran kaveri ei kuitenkaan ollut halunnut mennä kouluun ilman Saaraa, joten hän perui paikkansa ja sitten paikkaa tarjottiin Saaralle. Hän tuli Kuvataidekouluun, koska ajatteli oppivansa siellä jotain kivaa. Hän tykkäsi Kuvataidekoulun tunteista enemmän kuin koulun kuvataidetunneista, koska peruskoulussa ei tehty mitään yhtä kivaa kuin Kuvataidekoululla. Hän tykkäsi Kuvataidekoulussa myös siitä, että siellä sai tehdä kaikkea kivaa käsillä. Siellä sai toteuttaa itseään taiteen kautta. Hän tykkäsi kaikesta mitä koululla tehdään. Tosin hän halusi, että olisi enemmän sellaisia puolivapaita aiheita. Hän koki olevansa hyvä kaikessa omalla tavallaan. Hän tahtoi oppia vielä paremmin totuttamaan itseään taiteen avulla.

Atte

Aten luonteesta sai hyvän kuvan kyselylomakkeesta ja haastattelutilanteesta. Lomakkeessa oli paljon vesiväri tahroja, mutta muuten paperi oli siisti ja täytetty huolellisesti. Haastattelu tilanteessa hän oli hyvin puhelias ja reipas eikä hän ujostellut ollenkaan. Hänen puheestaan sai sellaisen vaikutelman, että hän oli hyvin päättäväinen nuori mies, joka tiesi mitä tahtoi. Hänellä vaikutti olevan hyvä itsetunto. Hänen haaveammattinsa oli pankinjohtaja, koska siitä saisi paljon palkkaa. Äiti oli ammatiltaan mielenterveyshoitaja ja isä valokuvaaja. Hänen vanhempansa olivat kovin kiireisiä eikä heillä ollut kauheasti vapaa-aikaa. He eivät koskaan olleet harrastaneet kuvataiteita. Atella oli yksi isovelji, joka harrastaa judoa ei kuvataiteita. Koko perhe kävi yhdessä paljon elokuvissa.

Lempiaineita koulussa Atella oli paljon, mistä sai sen kuvan, että hän oli hyvä koulussa. Hän osasi myös perustella hyvin miksi tykkää jostakin aineesta. Äidinkielestä hän tykkäsi,

koska oli mielestään hyvä kirjoittamaan ja äidin mielestä hänellä oli hyvä käsiala. Uskonnosta hän myös tykkäsi, koska siinä tutustui hyvin historiallisiin tapahtumiin eikä niillä tunneilla oikeastaan tarvinnut tehdä mitään. Käsityö ja kuvataide olivat myös hänen lempiaineitaan, koska niillä tunneilla sai tehdä kivoja töitä ja maalata sekä siellä oppi sorminäppäryyttä. Kuvataidekoulun lisäksi hän harrasti lukemista ja suoritti lukudiplomiakin koulussa. Vapaa-ajallaan hän katsoi televisiota ja pelasi pelejä. Lisäksi hän leikki kavereiden kanssa ulkona hippaa ja sen tapaisia leikkejä. Kotona hän teki aina kaikki kortit itse ja joskus muovaili sellaisella muovailuvahalla.

Kuvataidekoululla Atte oli ollut kaksi vuotta ja halusi jatkaa ainakin 10–11 vuotta. Hän halusi harrastaa aikuisenakin kuvataiteita ja lopettaisi sen varmaankin, jos aika ei riitä tai innostus loppuu. Hän tuli Kuvataidekouluun ihan vaan hovin vuoksi. Kuvataidekoulussa oli hänen mielestään kivempaa kuin peruskoulun kuvataide tunneilla, koska Kuvataidetunneilla tehtiin enemmän ja siellä oli enemmän tarvikkeita. Hän halusi, että Kuvataidekoulussa tehtäisiin kaikkia töitä tasavertaisesti, vaikka maalaaminen ja savityöt olivatkin kivoimpia. Atte koki olevansa hyvä piirtämään ja oikeastaan kaikessa muussakin mitä siellä oli tehty. Kauheasti ei ollut mitään mistä hän ei tykännyt, mutta välillä joku homma tympi. Mutta se johtui usein hänen mielialastaan tai jos väsytti tai jos oli jalka tai käsi kipeä. Tunneilta hän jäi pois vain, jos oli sairas ja oli pakko.

Nelli

Haastattelussa Nelli ei ujostellut yhtään ja vastasi minulle selkeästi. Kyselylomakkeen hän oli täyttänyt todella siististi. Hänen käsialansa oli todella selkeää ja suoraa. Hänen haaveammattinsa oli joku eläinten parissa. Aikaisemmin hän halusi eläinlääkäriksi, mutta nyt muutkin työt eläinten parissa kiinnostivat. Molemmilla hänen vanhemmistaan oli ylempi korkeakoulututkinto. Äiti oli tutkija ja isä oli IT-asiantuntija. Missään vaiheessa ei tullut ilmi, että hänellä olisi ollut sisaruksia. Hän siis ilmeisesti oli ainut lapsi ainakin silloin.

Koulussa hänen lempiaineitaan olivat englanti ja puukäsityö. Englannista hän tykkäsi siksi, että oli kiva oppia uusia kieliä ja sitten pystyi puhumaan erimaalaisille ihmisille. Puukäsityössä puolestaan tehtiin hänen mielestään paljon mielenkiintoisempia asioita kuin ns. rätkikässässä. Nellillä oli kuvataiteen lisäksi paljon muitakin harrastuksia, jotka olivat yleisurheilu, sanataide, partio ja pianonsoitto sekä kesäisin hän harrasti jalkapalloa. Hän harrasti myös yhdessä vanhempien kanssa partiota, ulkoilua ja kissanhoitoa. Hän

oli ollut ensimmäisestä luokasta asti partiossa ja hänen äitinsä oli partionjohtaja. Nelli ei silti kokenut itseään liian kiireiseksi, vaikka keskiviikko oli todella tiukka päivä. Aikaa jäi myös kavereille, joiden kanssa hän yleensä piirteli ja oli ulkona. Kaiken tämän lisäksi hän vielä vapaa-ajallaan luki kirjoja ja hommaili tietokoneella.

Nelli oli aloittanut Kuvataidekoulussa kyseisenä syksynä eli hän oli ollut vasta muutamalla tunnilla. Hän tuli Kuvataidekouluun, koska oli aina tykännyt kuvataiteista ja siksi äiti oli ehdottanut sinne menemistä. Isä oli myös häntä kannustanut, koska myös isä oli tykännyt piirtämisestä lapsena paljon. Hän halusi Kuvataidekoulussa oppia maalaamaan ja tehdä paljon erilaisia töitä, koska kotona ja koulussa ei ollut maalaamiseen tarvittavia kunnan välineitä. Vielä hän ei osannut sanoa oikein mikä on mieleisintä, koska oli ollut niin vähän aikaa. Eikä myöskään vastaan ollut tullut mitään mistä ei ollut tykännyt. Hän koki olevansa hyvä piirtämään. Kaveritkin olivat hänelle niin sanoneet ja pyysivät häntä aina piirtämään heille jotakin. Kuvataidekoulun tunneilla oli paljon kivempaa kuin koulun kuvataidetunneilla, koska siellä oli paremmat työskentelyvälineet ja toiminta oli monipuolisempaa. Hän halusi jatkaa Kuvataidekoululla vielä monta vuotta ja varmaan aikuisenakin olisi kiva harrastaa kuvataiteita.

Linda

Kyselylomakkeen Linda oli täyttänyt todella siististi ja huolellisesti. Vastaukset vaan olivat suurimmaksi osaksi "en tiedä". Haastattelu tilanteessa hän oli hyvin vähäsanainen ja pelokas. Hänestä oli hirveän vaikea saada mitään irti. Pelkäsin, että ohjailin häntä aivan liikaa, kun minun piti antaa kaikesta esimerkkejä. Lindan haastattelu oli kaikkein lyhkäisin pituudeltaan. Hänen molemmat vanhemmat olivat ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita. Äiti oli sosiaalityöntekijä eli yhteiskuntatieteiden maisteri sekä isä kasvatustieteiden tohtori ja toimi yliassistenttina. Minulle jäi sellainen käsitys, että hänellä ei ollut sisaruksia, vaikka asiasta ei suoraan keskusteltukaan.

Haaveammattia Lindalla ei ollut tai ainakaan hän ei osannut mitään sanoa. Koulussa lempiaine oli käsityö, mutta ei osannut sanoa miksi. Se oli vaan niin hauskaa ja opettajakin oli kiva. Hän harrasti kuvataiteen lisäksi lukemista ja lemmikkien hoitoa. Jonkin verran hän myös maalasi ja piirsi kotona. Joskus hän oli myös kortteja tehnyt. Vanhempien kanssa hän pyöräili ja kävi uimassa sekä hiihti ja luisteli talvella.

Haastattelu hetkellä Linda oli ollut jo kolme vuotta Kuvataidekoululla. Äiti oli kertonut Kuvataidekoulusta ja koska hän oli aina tykännyt piirtämisestä, niin hän päätti tulla kokeilemaan millaista siellä olisi. Hänen kaksi kaveriaan oli tullut Kuvataidekoululle samaan ryhmään hänen jälkeensä. Hän tykkäsi kaikesta mitä Kuvataidekoululla tehdään. Siellä ei oikeastaan ollut mitään mistä hän ei pitänyt. Hän halusi olla pitkään Kuvataidekoulussa, mutta ei osannut sanoa kuinka pitkään. Lindan mielestä savitöiden tekeminen oli kivaa, mutta ei oikein osannut sanoa miksi. Kun oikein kyselin, niin hänestä oli kiva "läärätä" savella. Käsitin, että savea käsin muotoileminen teki siitä mukavaa. Hän tykkäsi myös käyttää vesivärejä niin kotona kuin koulussa. Yleensä hän piirteli eläimiä, jos sai itse valita mitä piirtää. Mutta joskus hänen oli hirveän vaikea keksiä aihetta ja se ei ollut kivaa. Hän tykkäsi molemmista sekä Kuvataidekoulun tunteista että koulun kuvataidetunneista. Hän ei osannut sanoa, kumpi olisi ollut kivempaa. Linda oli innokas oppimaan kaikkea kivaa ja uutta. Mutta hyvin vaatimattomasti hän ei tiennyt missä olisi ollut hyvä, jos nyt missään.

Alisa

Alisa oli hyvin hiljainen ja arka tyttö. Haastattelutilanteessa hän puhui tosi hiljaa ja oli lyhytsanainen. Kyselylomakkeen hän oli täyttänyt todella siististi. Hänellä oli todella siisti käsiala ja suurimmaksi osaksi hän oli vastannut ihan kokonaisilla lauseilla. Alisan vanhemmista isä oli koulutukseltaan muotoilija ja äiti lääkäri. Hänellä oli neljä sisarusta eli heitä oli yhteensä viisi lasta, joista Alisa oli vanhin. Sisaruksista ei ainakaan haastattelu hetkellä kukaan harrastanut kuvataiteita.

Koulussa Alisan lempiaineita olivat kuvataide ja "rättikässä". Hän ei osannut sen paremmin sanoa syytä kuin että käsityö oli hänestä kivaa ja puukäsityö ei ollut. Haaveammattia hänellä ei vielä oikein ollut. Hän oli ajatellut ehkä parturia tai tarjoilijaa. Kuvataiteen opettajakin hän ajatteli ammattina olevan kiinnostava, mutta ei ole vielä mitenkään selkeää. Alisa harrasti myös pianonsoittoa, jota hän oli harrastanut 5-vuotiaasta saakka. Välillä hän oli sen lopettanut, mutta aloittanut sitten taas uudestaan. Muuten vapaa-ajallaan hän piirteli ja oli kavereiden kanssa ulkona. Piirustuksiaan hän oli antanut joitakin lahjaksi, mutta kortit hän teki yleensä itse. Vanhempien kanssa hän ei harrastanut yhdessä mitään. Ainoastaan kävi heidän kanssaan talvella hiihtämässä ja luistelemassa.

Kuvataidekoululla Alisa oli ollut vasta yhden vuoden. Hän kuuli kavereiltaan, että se oli kiva paikka ja muutenkin halusi tulla. Hänen yksi kaverinsa oli samassa ryhmässä. Hän halusi jatkaa Kuvataidekoululla ainakin 12–14-vuotiaaksi asti. Hän pystyi kuvittelemaan harrastavansa aikuisenakin kuvataiteita jollain tavalla. Hän luuli, että kiire töiden suhteen voisi olla syy lopettaa sen harrastaminen. Kaikki, mitä Kuvataidekoululla oli tehty, oli ollut kivaa. Piirtäminen oli ehkä hänen mielestään kaikkien kivointa, kun sitä pystyi tekemään kotonakin ja hän koki olevansa siinä hyvä. Hänen mielestään ei ollut oikein mitään mistä ei pitänyt. Savitöissä hän koki olevansa huono, joten siitä ei siksi tykännyt. Mutta hän halusi oppia tekemään sitäkin paremmin niin kuin kaikkea muutakin kuvataidetta. Alisa tykkäsi Kuvataidekoulun tunteista enemmän kuin koulun kuvataidetunneista, koska tunnit Kuvataidekoululla oli kivempia, siellä tehdään kivempia asioita ja ryhmä oli kiva. Olisi suositellut kavereille, että Kuvataidekouluun kannattaa tulla sillä siellä saattaa oppia uusia asioita ja siellä on muutenkin niin kivaa.

4.2. Toinen haastattelut

Tutkimukseeni tulleen tauon takia jouduin miettimään, voinko enää hyödyntää tekemiäni lasten haastatteluita kuluneen ajan takia. Mutta sitten keksin, että voisinhan etsiä lapset käsiini ja kysellä, mitä heille kuuluu tänä päivänä. He olivat kuluneen 12 vuoden aikana ehtineet kasvaa aikuisiksi ja ehkä jo löytäneet oman paikkansa työelämässä tai varmaankin olisivat jossain opiskelemassa. Olisi todella hienoa kuulla, miten heidän 10-vuotiaana kertomansa haaveet olivat toteutuneet ja miten he itse näkivät kuvataiteen harrastamisen vaikuttaneen elämäänsä. Olisiko 10-vuotiaana harrastettu kuvataide vaikuttanut tulevaan ammattiin ja oliko kuvataideharrastus säilynyt elämässä?

Vaikka tänä päivänä sosiaalinen media näyttelee suurta osaa elämässämme, niin hämmästykseni en onnistunut löytämään kaikkia 12 lasta. Joidenkin sukunimi on saattanut muuttua tai he eivät muuten vaan ole sosiaalisen median tavoitettavissa. Yhtenä vaihtoehtona mietin yrittää etsiä heidän vanhempiaan, mutta koin sen turhan kaukaa haetulta ja työläältä vaihtoehdolta. Onnistuin tavoittamaan kuitenkin seitsemän lasta. He olivat kaikki todella innokkaita vastaamaan uuteen haastatteluun, mutta lopulta sain vain kuudelta vastauksen. Sähköpostilla viestittäminen tapahtui nuorten kanssa

kesällä 2017 juhannuksen ja heinäkuun lopun välisellä ajalla. Seuraavana kerron mitä nuoret kertoivat viesteissään.

Siiri

Siiri opiskeli Kuvataidekoululla 15-vuotiaaksi asti, eli hän oli Kuvataidekoululla opiskelemaan viisi vuotta. Kuvataide oli hänen lempiaineensa koko peruskoulun ajan, joten hänen mielestään sitä oli kiva harrastaa myös koulun ulkopuolella. Siiri on valmistunut kuva-artsaaniksi 2014, jolloin hän myös perusti toiminimen ja on toiminut siitä lähtien freelancer valokuvaajana. Lisäksi hän aloitti 2015 opiskelemaan graafista suunnittelua. Työ ja opiskelu olivat sillä hetkellä myös hänen harrastuksensa, joten sen lisäksi hän harrasti vain liikuntaa.

Kuvataiteen harrastaminen on Siirin mielestä vaikuttanut suuresti hänen ammatinvalintaansa, sillä valokuvauksen löydettyään hän ei voinut kuvitella tekevänsä muuta työkseen. Kun haastattelin Siiriä vuonna 2005 sitten, niin silloin hän ei vielä ollut löytänyt valokuvausta. Koulussa hän ei koskaan menestynyt hyvin paitsi luovissa aineissa. Niissä hän oli aina kokenut olevansa hyvä. Kuvataide on aina ollut hänelle mieleinen asia. Lapsena hän piti paljon maalaamisesta ja piirtämisestä. Siiri viihtyi edelleen hyvin taiteen parissa. Hän tykkäsi tuumailta ja miettiä kaikenlaisia asioita sekä näki asioiden visuaalisen puolen parhaiten.

Pihla

Pihla opiskeli Kuvataidekoululla yhdeksän vuotta. Hän lopetti aloittaessaan lukion. Lukion jälkeen hän lähti opiskelemaan farmasiaa yliopistolle ja hän on valmistunut farmaseutiksi keväällä 2017. Opiskelun ohella hän on tehnyt töitä apteekissa ja aikaisemmin hän on toiminut siivoojana. Haastattelun hetkellä hänellä ei ollut töitä vaan hän halusi vähän matkustella ja hengähtää opiskelun jälkeen. Sillä hetkellä hän ei varsinaisesti harrastanut mitään, jos ei lenkkeilyä ja salilla käyntiä lasketa.

Lapsena kuvataiteen harrastus loi säännöllisyyttä Pihlan arkeen ja hän koki parantaneensa sillä sosiaalisia suhteitaan. Harrastus toi myös erilaisia näkökulmia hänen elämäänsä ja hän oppi arvostamaan myös luovia taiteellisia aloja. Pihla koki kuvataiteen harrastuksensa vaikuttaneen ammatinvalintaansa ainakin siinä mielessä, että hän halusi saada ammatin, jossa tulot olivat varmoja. Farmaseutin ammatissa näin olisi toisin kuin

monilla taidealoilla. Toisaalta hän on nyt huomannut harmittelevansa, ettei voi työssään käyttämään taiteellista luovuuttaan hyväksi. Pihla pitää erilaisista taiteenlajeista ja arvostaa niiden tekijöitä. Hän pyrkii käymään mielenkiintoisissa taidenäyttelyissä ja erilaisissa näytöksissä. Pihla harmitteli kuitenkin sitä, ettei ole käyttänyt tarjolla olevaa kulttuurivalikoimaa niin hyvin hyödyksi kuin olisi voinut.

Saara

Saara muisteli opiskelleensa Kuvataidekoululla noin 7 vuotta. Kuvataidekoulun mukaan hän oli ollut koulussa 8,5 lukuvuotta. Hän lopetti siinä vaiheessa, kun olisi pitänyt alkaa tekemään lopputyötä, koska halusi panostaa kouluun enemmän. Ymmärtäisin siis, että hän on lopettanut 18-vuotiaana lukion viimeisen vuoden alkaessa. Lukion jälkeen hän pääsi opiskelemaan yliopistolle filosofiaa. Häntä kiinnostaa neurotieteiden yhdistäminen filosofiaan ja maisterivaiheessa hän suunnitteli hakevansa johonkin neurotieteen ohjelmaan. Hän on kiinnostunut kovasti kehollisuudesta ja tilallisuudesta. Myöskin kysymys lapsien kokemusmaailmasta ja tämän yhteys aivojen kehittymiseen ovat hänen mielenkiinnon kohteena. Lukion aikana ja välivuotena hän on ollut tutkimusapulaisena erään yliopiston monitieteisellä aivotutkimuskeskuksella ja kevästä 2017 lähtien hän on myös tehnyt tutkimushommia aivotutkimukseen liittyen myös nykyisessä opiskelukaupungissaan. Sillä hetkellä hän harrasti lähinnä lukemista, kirjoittamista ja joogaa.

Kuvataiteen harrastamisen lapsena Saara on kokenut erittäin tärkeänä. Hän muistaa pienenä maalanneensa ja piirtäneensä useita tunteja sellaisessa flow-tilassa. Kuvataiteet olivat hänelle pitkään tärkein itseilmaisun muoto. Hän muisteli kokeneensa kuvataiteen harrastamisen luontaisena toimintana. Hän ei muistanut, että olisi koskaan halunnut ryhtyä aikuisena kuvataiteilijaksi vaan koki taiteen enemmänkin terapeuttisena tai meditatiivisena toimintana kuin johonkin päämäärään tähtäävänä. Saaran mielestä hänen oli vaikea erottaa suoraa vaikutusta kuvataiteen harrastamisella valintoihinsa myöhemmin, sillä hän kävi myös ala- ja yläasteen Steinerkoulussa, jossa painotettiin oman luovan ilmaisun kehittämistä. Saaralla ei ylipäätään ole koskaan ollut epävarmuutta oman tekemisen suhteen, sillä hän on lapsesta asti päässyt toteuttamaan itseään ja kokenut kykenevänsä tekemään mitä haluaakin tehdä. Hänen ei ole tarvinnut miettiä, että onko hän tarpeeksi hyvä tekemään jotain. Oma ilmaisu ja ajattelu ovat myöhemmin suuntautuneet enemmänkin tieteelliseen ajatteluun kuin konkreettiseen

taiteentekemiseen. Hän piti kaikenlaista itsensä ilmaisua tärkeänä, mutta omassa ajattelussaan hän ei ole pyrkinyt erottamaan taidetta kaikesta muusta tekemisestä. Haastattelun hetkellä hän edelleenkin jonkin verran piirsi ja maalasi, mutta olisi halunnut tehdä sitä enemmän. Vieläkin hän koki pääsevänsä silloin helposti jonkinlaiseen flow-tilaan. Lisäksi hän kävi melko usein katsomassa esittävää taidetta, taidenäyttelyissä ja elokuvissa. Hän myöskin kävi kuuntelemassa taiteeseen liittyviä avoimia luentoja.

Veeti

Veeti ei muista kuinka pitkään opiskeli Kuvataidekoulussa. Kuvataidekoululta selviää, että hän oli aloittanut opiskelut syksyllä 2001 ja lopettanut jouluna 2006. Veeti siis oli ollut kuvataidekoululla 5,5 vuotta. Peruskoulun jälkeen hän opiskeli merkonomiksi. Haastattelun hetkellä hän työskenteli painofirmassa taloushallinnon puolella. Hän toimi myös saman firman autokuskina. Pienestä asti Veeti on harrastanut skeittausta ja kitaransoittoa, jota hän myös opiskelikin 18-vuotiaaksi asti.

Kuvataiteen harrastuksen merkityksestä lapsuudessa Veeti ei oikein osannut sanoa mitään. Hän muisti ainoastaan, että piirtäminen oli aina todella kivaa. Hän ei kokenut, että kuvataiteen harrastaminen olisi millään tavalla vaikuttanut hänen valintoihinsa opintojen, työn tai harrastusten suhteen. Edelleenkin piirtäminen oli kiva harrastus, vaikka hän tekee sitä harvoin. Veetin suhde taiteisiin painottui lähinnä musiikki puolelle. Musiikin kuuntelun lisäksi hän myös teki sitä itse päivittäin. Hän kuului mukaan erääseen rap porukkaan. Tässä yhteydessä hän oli myös paljon tekemisissä breakdancen ja graffitimaalaamisen kanssa. Häneltä löytyi siis edelleen taiteellista harrastuksia, vaikka ammatin hän oli valinnut muulta alalta.

Veera

Veera oli Kuvataidekoulussa 6-vuotiaasta 19-vuotiaaksi eli yhteensä 13 vuotta. Hän kävi peruskoulun jälkeen lukion, jonka jälkeen hän pääsi yliopistoon opiskelemaan kuvataidekasvatusta. Kesätyössä hän on ollut paikallislehdessä toimittajana, päiväkodissa ja tiekirkkossa oppaana sekä taidenäyttelyn valvojana. Harrastuksiin Veeralla kuului lukemisen lisäksi pelaaminen niin tietokoneella kuin pelikoneilla sekä kaveriporukalla hän joskus pelasi lautapelejä tai pöytäroolipelejä. Hän myös seurasi YouTubessa paria pelikanavaa. Hän on opiskellut muutaman vuoden japania ja on kiinnostunut animesta, mangasta ja cosplaysta. Hän kävi muutaman kerran vuodessa

coneissa eli japanilaisen populaarikulttuurin tapahtumissa, joissa hän on pukeutunut itse tehtyyn asuun. Hän harrasti muutenkin käsitöitä: ompelee, neuloo ja virkkaa. Kuvataide harrastuksena on jäänyt vähemmälle. Välillä hän saattoi jotain pientä maalata tai askarrella. Valokuvaustakin hän harrasti vaihtelevalla menestyksellä välillä aktiivisemmin ja välillä vähemmän aktiivisesti.

Kuvataiteen harrastaminen oli Veeralla lapsuudessa rakas ja ainoa oikea harrastus, jossa käydään säännöllisesti. Hän odotti aina todella innolla seuravan viikon Kuvataidekouluun menoa. Hänen kavereitaan oli myös siellä. Vapaa-ajallaan hän myös lapsena piirsi ja maalasi paljon. Myös kaikenlainen askartelu ja käsityö yhdistyivät kuvataiteen harrastamiseen tai kulki kuvataiteen rinnalla, sillä kaikenlainen ”näpertely” oli mukavaa tekemistä. Myös koulussa kuvataide oli lempiaine ja hän koki olevansa siinä hyvä. Toisten kehuminen kohotti myös hänen itsetuntoaan. Lapsena kuvataide oli hyvin vahva itseilmaisun väline. Haastattelun hetkellä hänellä oli hyvin läheinen suhde kaikkeen luovaan kulttuuriin. Hän kävi näyttelyissä aina silloin tällöin. Välillä hän kävi teatterissa ja elokuvissa sekä konserteissa. Musiikkia hän kuunteli jatkuvasti. Tanssiesityksiä hän kävi myös välillä katsomassa, sillä sitä hän lapsena kävi kokeilemassa ja se on säilynyt läheisenä. Taide ja kulttuuri toivat paljon iloa Veeran elämään. Suhde kuvataiteeseen on muuttunut ongelmalliseksi opiskelun myötä. Hän ihailee monia taiteilijoita, mutta kokee itse olevansa huono kuvan tekijä ja tuntee, ettei hänen taitonsa riitä. Kuvataidekasvattajaksi opiskeleminen on luonut hänelle paineita olla hyvä itse tekemisessä. Toisaalta hän ymmärsi, että hän pitää rimaa niin korkealla, ettei edes viitsi yrittää ”kun ei siitä mitään kuitenkaan tule”. Hän tiesi, että hänen pitäisi harjoitella mutta ei sitä jostain syystä tee. Paljon helpompaa on olla tekemättä ollenkaan.

Veera näki kuvataideharrastuksen vaikuttaneen hyvinkin paljon siihen, mitä hän on lähtenyt opiskelemaan. Jos hän ei olisi ollut Kuvataidekoulussa niin pitkään ja saanut niin paljon kannustusta muilta, niin hän olisi hyvinkin voinut päätyä aivan jotakin muuta ammattia opiskelemaan. Hän on joskus ajatusleikkinä miettinyt, että millaista hänen elämänsä olisi, jos ei olisi koskaan mennyt Kuvataidekouluun. Kuvataide on kuitenkin ollut niin paljon läsnä hänen elämässään, että hänen on ollut todella vaikea kuvitella, minkälaisen asioiden ääreltä hän itsensä olisi nyt löytänyt ilman sitä. Veera muisteli lapsuuden lempiammattejaan olleen taitelija, opettaja ja ”luonnontutkija”. Näistä taiteilija ja opettaja ovat yhdistyneet. Hän muisti opettajan ammatin pyörineen

haaveissaan kaikkein pisimpään ja vahvimpana, kun mietti mitä tekisi isona. Myös kielet ja käsityö olivat olleet suuressa osassa. Yliopistossa hän on opiskellut myös sivuaineena luokanopettajan monialaisia opintoja eli käytännössä kaikkia ala-asteella opetettavia aineita. Näin hän pystyy toimimaan opettajana vähän laajemminkin.

Linda

Linda muistelee opiskelleensa Kuvataidekoululla noin 10 vuotta. Peruskoulun jälkeen hän suoritti lukion loppuun. Mutta tämän jälkeen hänen toimintansa on ollut ajelehtimista (kuten hän itse ilmaisi) työharjoitteluissa, erilaisissa töissä, työvoimakoulutuksissa ja vähän aikaa lähihoitajakoulussa. Haastattelun hetkellä hän oli töissä siivoajana hotellissa. Näyttäisi siltä, että hän ei ollut vielä löytänyt omaa paikkaansa ja eikä oikein tiennyt mitä haluaisi tehdä. Olihan hän vielä nuori ja todennäköisesti hänellä olisi aikaa etsiä itseään. Hän harrasti lähinnä liikuntaa, joka vei oikeastaan lähes kaiken hänen vapaa-ajan. Lisäksi hän vähän piirteli ja kirjoitti ajatuksiaan muistikirjaan.

Piirtäminen ja muu kuvallinen itseilmaisuus olivat Lindasta lapsena mukavia. Hän koki ne jotenkin itselleen hyvin luontaisina. Hän arveli käsitelleensä sen kautta tunteitaan, joita ei ehkä osannut sanallistaa. Kuvataidekoulussa käyminen ahdisti häntä aluksi kovin paljon, koska hän oli hyvin hiljainen, koki olevansa yksin ja pelkäsi sosiaalisia tilanteita. Vasta kun koulukaveri tuli samaan ryhmään, hän osasi rentoutua ja alkoi pitää siellä olemisesta. Linda ei ole kokenut kuvataiteen harrastamisen vaikuttaneen mitenkään valintoihinsa opiskelun tai työn suhteen. Hän ei myöskään ole kokenut hyötyneensä siitä millään tavalla. Hän ei ole löytänyt mitään muuta missä olisi hyvä kuin piirtämisessä, mutta ei ole tuntenut taiteesta voivan tulla hänen työtään tai opiskelun kohdettaan. Taide on kuitenkin ollut hänelle suurena apuna henkisen tasapainon hallinnassa eli Lindan sanoin "auttanut häntä pitämään päänsä kasassa". Taide oli hänelle ennen kaikkea tapa purkaa omia tunteita ja käsitellä patoutumia. Viime vuosina Linda oli lukenut vähemmän kuin aikaisemmin ja muukin taiteen seuraaminen oli ollut vähäisempää. Hän sanoi, että sekavat elämäntilanteet olivat vieneet hänen aikansa. Tosin hän myönsi tämän olevan kausittaista ja olevan kiinni vuodenajasta miten hän esimerkiksi itse maalasi ja piirsi. Hän kyllä katseli mielellään kauniita kuvia ja kuunteli musiikkia, mutta ei kokenut olevansa kovinkaan "sivistynyt kulttuurin kuluttaja".

4.3. Opettajan haastattelu

Haastattelin lasten jälkeen myös heidän opettajaansa Kuvataidekoulussa. Haastattelu tapahtui 23.11.2005. Halusin tutkimukseeni ottaa myös mukaan Kuvataidekoulun opettajan näkemyksiä ja ajatuksia kuvataideopetuksesta. Mitä hänen mielestään kuvataideopetus antaa lapselle ja miten hän ajatteli lasten itse suhtautuvan kuvataideharrastukseen? Nostan opettajan haastattelusta esille asioita, jotka liittyvät tutkimuskysymyksiini ja omiin mielenkiinnon kohteisiini lasten kuvataideharrastuksesta. Haluan peilata omia ajatuksiani hänen ajatuksiin ja saada jollain tavalla vahvistusta ajatuksilleni häneltä.

Kuvataidekoulun opettajan mielestä kuvataiteiden tärkeimpänä antina oli lapsen luovuuden kehittyminen. Peruskoulun opetuksessa painottuu hyvin pitkälle muut kuin luovat aineet ja musiikki, käsityö sekä kuvataide jäävät paljon vähemmälle. Lapsi käyttää näin myös toista aivopuoliskoaan harrastaessaan kuvataiteita. Luovuus auttaa myös matemaattisten ongelmien ratkaisemisessa. Kuvataiteita harrastavat lapset olivat opettajan mielestä jo valmiiksi sosiaalisia, mutta sosiaalisuus lisääntyy kuvataiteiden harrastamisen myötä. Onnistuminen kuvataiteissa kasvatti myös lapsen itsetuntoa. Taiteen luominen omilla käsillä ja oman tuotoksen näkeminen oli hyvin palkitsevaa lapselle. Opettaja olikin huomannut, että lapsi oli usein ylpeä omasta tuotoksestaan. Lasten taitojen ja töiden arvioinnissa hän keskittyi kehumaan, kannustamaan ja rohkaisemaan lasta ennemmin kuin arvioimaan ja arvostelemaan lapsen työtä tai työskentelyä.

Kuvataiteet auttavat myös muissa ongelmanratkaisutilanteissa, esimerkiksi kuinka esittää jokin asia kuvassa. Opettaja ei opetuksessaan saisi antaa valmiita vastauksia lapselle vaan neuvoa ja opastaa lasta itse keksimään. Kuvataidekoulun opettaja oli työssään huomannut, että alle kouluikäisellä ja koulun jo aloittaneella lapsella oli selkeitä eroja siinä, kuinka he ratkaisivat ongelmia ilmaistessaan asioita kuvallisesti. Alle kouluikäinen lapsi oli usein hyvin itsenäinen ja varma omissa ratkaisuissaan ja tulkinnoissaan. Seitsemänvuotias lapsi, joka on juuri aloittanut koulun, tukeutui ratkaisuissaan enemmän opettajaan ja mietti, mikä olisi oikea tapa ilmaista jokin asia. Useat lapset pitävät piirtämistä ja maalaamista tietynlaisena lohtuna vaikeissa tilanteissa. Esimerkiksi vihkoon piirtäminen auttaa myös keskittymisessä ja asioiden oppimisessa.

Kuvataidekoulun opettaja oli tehnyt saman havainnon kuin minä: kymmenen vuotias lapsi ei vielä ole kykenevä suunnittelemaan elämäänsä eteenpäin. Hänellä ei harrastuksissaan ole vielä tavoitteellista työskentelyä tai tulevaisuuteen tähtäviä suunnitelmia. Hän ei harrasta kuvataiteita sen vuoksi, että voisi sitä isompana jollain tavalla hyödyntää opinnoissaan tai muuten elämässään. Hän harrastaa kuvataiteita, koska se on kivaa. Haastattelemassani ryhmässä oli opettajan mielestä kuitenkin kolme lasta, joilla oli jotain suunnitelmia siitä, mitä he tekevät aikuisena työkseen. Ammatti haaveet eivät välttämättä olleet vain haaveita, vaan niissä oli jotain tavoitteellisempaa kuin muilla lapsilla. Ainakin yhdellä lapsella oli hyvin selkeät suunnitelmat valmistua kuvataideopettajaksi. Lisäksi näiden kolmen lapsen työskentely oli jonkin verran kunnianhimoisempaa kuin muiden. Heillä oli halu oppia enemmän uusia tekniikoita ja enemmän pitkäjänteisyyttä saavuttaa itseään miellyttävä lopputulos työskentelyssä.

Kuvataidetunnin suunnittelussa opettaja tukeutui opetuksessaan Kuvataidekoulun oppilaan oppaassa olevaan kuvataideopinnojen keskeisten sisältöalueiden luetteloon. Mitään selkeitä teemoja hän ei tunneilleen asettanut, vaan opittavat asiat olivat sekoituksia sisältöalueista. Hänen mielestään varsinkin nuorempien lasten kanssa oli hankalaa erotella alueita toisistaan, vaan ne integroituvat hyvin vahvasti toisiinsa. Kuvien tarkastelu ei esimerkiksi ole omana alueenaan tunnettujen taideteosten tarkastelua, vaan lasten omien töiden katselua yhdessä ja niiden tulkittamista. Tuntien sisältöjen suunnittelua hankaloitti myös se, että ryhmän lapset olivat aloittaneet harrastuksen usein eri aikaan. Toiset lapset olivat harrastaneet kuvataiteita jo vuosia ja toiset olivat aloittaneet vasta muutama viikko sitten. Asioissa ei voinut siten edetä tietynlaisessa järjestyksessä kuten peruskoulussa, vaan jokaisella tunnilla tuli väkisinikin joillekin oppilaille asioiden toistoa ja kertaamista. Uusien oppilaiden kanssa opettaja oli huomannut myös sellaisen tilanteen, että he ottivat neuvoja vastaan huonommin kuin pidempään ryhmässä harrastaneet. Kotiuduttuaan ryhmään he osasivat paremmin asennoitua opettajaan ennemminkin ohjaajana kuin komentajana, jota vastaan taistella.

Kysyin Kuvataidekoulun opettajalta, oliko hän huomannut vanhempien vaikutusta kuvataideharrastuksen aloittamiseen tai lopettamiseen. Tällaisesta vaikutuksesta ei hän kuitenkaan ollut nähnyt mitään viitteitä. Ainoastaan hän oli huomannut, että sisarukset saattavat seurata toisiaan Kuvataidekouluun. Oliko siinä kyse vanhemman sisaruksen

jalanjäljissä kulkemisesta vai perinnöllisestä taipumuksesta luovaan ilmaisemiseen, sitä hän ei pystynyt selkeästi sanomaan. Useat kuvataiteita harrastavat lapset harrastavat myös muita luovia aloja, kuten musiikkia, tanssia tai näyttelemistä, usein myös partiota tai jotain liikunnallista harrastusta ikään kuin vastapainona. Vain muutamalla lapsella kuvataide oli ainoa harrastus. Teini-iässä olevan nuoren kohdalla vanhemmat painostavat jonkin verran harrastuksen jatkamiseen. Siinä iässä nuori etsii itseään ja harrastukset vaihtuvat hyvin nopeasti kiinnostuksen kohteen muuttuessa. Lasten kuvataiteen harrastuksen lopettamisen syynä olivat usein paikkakunnalta pois muuttaminen tai harrastusten päällekkäin meneminen ja ajan puutteellisuus. Päivät käyvät lapselle usein liian raskaaksi, jos koulun jälkeen on liian paljon harrastuksia.

5. POHDINTAA AINEISTOSTA

Seuraavaksi pohdin lasten ja opettajan haastatteluista esiin nostamiani mielenkiintoisia asioita tutkimukseni näkökulmasta. Tutkin mitä yhteistä ja mitä erilaista kuvataiteita harrastavilla lapsilla on taustoissaan. Miten heidän ajatuksensa kuvataiteen harrastamisesta näkyy konkreettisesti heidän toiminnassaan? Tarkastelen myös nuorten kirjoittamista sähköposteista heidän ajatuksiaan lapsuuden harrastuksesta. Miten harrastus on vaikuttanut heidän elämään tai ammatinvalintaan? Vertaan myös sekä opettajan haastattelua että lasten haastattelua opetussuunnitelman perusteisiin ja Kuvataidekoulun opetussuunnitelmaan. Löytyykö lasten tai nuorten puheista mitään niistä asioista, mitä opetussuunnitelmissa on asetettu tavoitteiksi? Haluan myös tarkastella miten paljon opettajan ajatukset ovat vaikuttaneet lasten kokemuksiin ja ajatuksiin kuvataiteesta.

5.1. Kuvataideharrastus lasten ja nuorten kertomana

Muutama mielenkiintoinen yhteinen piirre nousi esiin lasten haastattelujen vastauksista. Ensimmäinen asia oli se, että ryhmän kaikkien lasten lempiaineita koulussa olivat kuvataide tai käsityö. Tämä oli itse asiassa aivan odotettavissakin, koska harrastivathan he kuvataiteita Kuvataidekoululla, johon haetaan vapaaehtoisesti. Myöskin kaikki lapset pitivät Kuvataidekoulun tunteista enemmän kuin peruskoulun kuvataidetunneista siksi, että Kuvataidekoululla oli paremmat mahdollisuudet tehdä erilaisia töitä. Siellä oli myös enemmän materiaaleja ja parempia välineitä tehdä töitä. Moni lapsi oli myös sitä mieltä, että Kuvataidekoulun opettajat olivat mukavampia kuin peruskoulun. Tämä varmasti osaltaan peilautui vapaaehtoisuudesta, mutta myös materiaalien moninaisuudesta. Lähes kaikki lapset harrastivat kuvataideharrastuksen viikoittain jotain muutakin ja noin puolella nämä harrastukset olivat taiteellisia. Ryhmän lapsista vajaa puolet olivat sellaisia lapsia, joiden perheessä joku muukin harrasti kuvataiteita. Myöskin vain alle puolet lapsista olivat kuulleet Kuvataidekoulusta kavereiltaan, mikä oli minusta hämmästyttävä tieto. Olin kuvitellut, että lähes kaikki lapset seuraavat kavereitaan harrastuksissaan.

Haastattelemistani lapsista ei kenelläkään ollut mitään suuria tavoitetta harrastukselleen. Aada sanoi harrastuksen auttavan saamaan hyvän numeron kuvataiteesta koulussa.

Suurin osa ilmoitti haluavansa oppia uusia tekniikoita esimerkiksi maalaamaan öljyväreillä, piirtämään paremmin tai tekemään tietokoneella taidetta. Haaveammattiin kuvataide liittyi suoraan kolmella lapsella. Markus halusi kirjailijaksi aikuisena ja piirtää itse niihin kuvituksen. Sarjakuvien tekemisestäkin hän puhui. Pihla ja Saara sanoivat suoraan haluavansa taitelijoiksi. Veeraa kiinnosti kuvataiteita enemmän käsityö ammattina. Mielestäni yllättävän vähän lapsilla ammattihaaveet liittyivät kuvataiteisiin. Puolet lapsista sanoivat suoraan haluavansa harrastaa kuvataiteita aikuisenakin ja puolet lapsista sanoivat ehkä harrastavansa kuvataiteita aikuisenakin, jos ei ole muita kiireitä. Kuitenkin he kaikki halusivat kuvataiteen kuuluvan jollain tavalla aikuisenakin elämäänsä ja useat halusivat harrastaa sitä mahdollisimman pitkään Kuvataidekoululla.

Nuorten haastatteluista kävi ilmi, että kuudesta nuoresta neljä oli hakeutunut korkeakouluun opiskelemaan. Sosiaalisesta mediasta löysin tiedon, että sähköposti haastatteluun vastaamatta jättänyt tyttö opiskelee myös yliopistossa. Toisin sanoen 12 haastattelemastani lapsesta ainakin viisi opiskelee korkeakoulussa tai on valmistunut sieltä. Mielenkiintoista oli myös se, että yhdeksän lapsen vanhemmista joko toinen tai molemmat olivat korkeakoulutettuja. Jollain tavalla kuvataideharrastus tuntuu liittyvän korkeakoulutukseen joko vanhempien tai lasten tulevan opiskelun suhteen. Vaatiiko kuvataiteen harrastaminen ja korkealle kouluttautuminen molemmat tietynlaista määrätietoista toimintaa ja aktiivista ympäröivän maailman uudelleen rakentamista?

Mielenkiintoista oli huomata miten nuoret muistivat asioita lapsuudestaan. Esimerkiksi Saara ei muista haaveilleensa kuvataiteilijan ammatista haastattelun hetkellä. Hänellä oli jo 10-vuotiaana selkeä päämäärä, että hän hakee Helsinkiin johonkin kuvataiteelliseen kouluun. Hän oli yksi niistä lapsista, joiden työskentelyn opettajakin katsoi tavoitteelliseksi ja jotka olivat todella kiinnostuneita kuvataiteista sekä ilmoitti haaveammattikseen taiteilijan. Hän kuitenkin päätyi opiskelemaan yliopistoon filosofiaa ja neurotieteitä. Pihla oli toinen, joka ilmoitti taiteilijan haaveammattikseen, ja hän opiskeli farmaseutiksi. Tämä ammatti siitä syystä, että siinä tulot olisivat varmempia kuin taiteilijana. Toisaalta häntä harmitti, kun ei voi ammatissaan käyttää luovuuttaan hyväksi. Kolmas lapsi, joka halusi taiteilijaksi, oli Veera. Hän haaveili käsityöopettajan ammatista, mutta voisi ehkä toisena ammattinaan tehdä taiteilijan töitä. Hän oli 22-vuotiaana opiskelemassa kuvataidekasvatusta ja sivuaineena luokanopettajan monialaisia opintoja.

Veeran lisäksi vain Siiri sanoi Kuvataidekoululla opiskelulla olleen merkitystä ammatinvalinnassa. Siiri sanoi, että valokuvauksen löytäminen muutti hänen elämänsä. Siiri oli opiskellut ensin kuva-artsaaniksi ja oli haastattelu hetkellä opiskelemassa graafista suunnittelua sekä teki työkseen valokuvaajan työtä. Veera ja Siiri olivat ainoita lapsista, joiden ammatti tai koulutus liittyi suoraan kuvataiteisiin. Valtteri ja Linda sanoivat, ettei kuvataiteen harrastaminen ollut mitenkään vaikuttanut heidän valintoihinsa ammatin tai koulutuksen suhteen. Pihla puolestaan sanoi, että kuvataiteen harrastamisen takia hän halusi ammatikseen jonkin varmempi palkkaisen työn. Saara ei osannut kertoa missä määrin kuvataiteen harrastaminen on vaikuttanut hänen ammatinvalintaan, sillä hän oli myös käynyt Steinerkoulua lapsena ja sen vaikutus häneen oli myös suuri.

Kun haastattelin Lindaa silloin 10-vuotiaana, niin pidin häntä hyvin ujona ja arkana sekä hyvin epävarmana. Kun sain hänen vastauksensa kesällä 2017, huomasin hänen edelleen olevan hyvin epävarma eikä hän oikein tiennyt mitä hän haluaisi tehdä. Huomasin Kuvataidekoulun tiedoista, että hän oli lopettanut siellä opiskelun samaan aikaan kuin kaverinsa. He olivat molemmat lopettaneet ennen viimeisen vuoden alkamista. Linda itse sanoi, että hänellä oli ollut Kuvataidekoulussa kurjaa ennen kuin kaksi hänen kaveriaan oli myös sinne tullut. Tiedoista löysin, että hänen kaverinsa olivat aloittaneet koulun puolitoista vuotta Lindan aloittamisen jälkeen. Oliko Kuvataidekouluun meneminen ollut vanhempien keino saada Lindaa vähän sosiaalistumaan ja rohkaistumaan, mutta siitä ei ollut apua ennen kuin hän sai sinne jo ennestään tuttuja kavereita. Sen jälkeen hän pystyi nauttimaan mieleisestään harrastuksesta. Mutta kun kaveri päätti lopettaa koulun, niin eikö Lindakaan enää halunnut jatkaa. Oliko näillä asioilla vaikutusta toisiinsa? Oliko Linda ollut 18-vuotiaana edelleenkin yhtä epävarma kuin 10-vuotiaana? Eikö kuvataiteen harrastaminen kavereiden kanssa vähentänyt ollenkaan hänen ahdistustaan sosiaalisia tilanteita kohtaan? Varmaa vastausta tähän minä en tiedä.

Kuvataidekoululta sain käyttööni vuonna 2005 kyseisessä ryhmässä opiskelleiden oppilaiden tiedot, joista kävi myös ilmi kuinka kauan he olivat koululla kaiken kaikkiaan opiskelleet. Yhdenkään lapsen opiskelu ei ollut jäänyt yhden vuoden kokeiluun. Markuskin opiskeli koululla kolme vuotta, vaikka hän haastattelussa sanoi kuvataideharrastuksen olevan sellainen kokeilu eikä tiennyt jatkaisiko yhtä vuotta

pidempään. Myöskin Nelli oli koululla kolme vuotta opiskelemassa. Veera oli ollut koululla pisimpään opiskelemassa eli, kuten aikaisemmin jo mainitsin, 13 vuotta. Linda oli ollut toiseksi pidempään eli 10 vuotta. Muut lapset olivat olleet neljän ja yhdeksän vuoden väliltä. Kaiken kaikkiaan lapset olivat siis viihtyneet kuvataideharrastuksensa parissa keskimääräisesti pitkään, pidempään kuin olisin osannut arvata. Mielenkiintoista olisi ollut tietää, että kuinka pitkään he olivat saman opettajan opetuksessa, toisin sanoen kuinka paljon opettaja on vaikuttanut heidän harrastuksensa jatkumiseen. Opettajan haastattelusta minulle tuli sellainen kuva hänestä, että hän todella välitti opettamistaan lapsista ja oli innostunut omasta työstään. Sellaisen opettajan uskon vaikuttavan harrastuksen kiinnostavuuteen positiivisella tavalla.

5.2. Opetussuunnitelmat osana lasten ja nuorten ajatuksia

Kirjoittaessani auki taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita ja Kuvataidekoulun opetussuunnitelmaa, niin mietin miten paljon niissä on tavoitteena asioita, jotka kiinnostavat lapsiakin. Onko lapsilla itsellään mitään vastaavanlaisia tavoitteita, joita on opetussuunnitelmissa? Ja miten ne näkyvät lasten puheissa suoraan tai epäsuorasti. Lisäksi minua alkoi kiinnostamaan se, että millä tavalla nuorten kertomuksissa kuvataideharrastuksestaan opetussuunnitelmien tavoitteet tulevat esiin. Kertovatko nuoret lapsuuden harrastuksestaan sellaisia asioita, joita opetussuunnitelmissa on tavoiteltu?

Opetussuunnitelmassa puhuttiin elinikäisestä harrastamisesta ja pitkäjänteisestä opiskelusta kuvataiteen parissa sekä kokijana että tekijänä. Tämä asia tuli selkeästi esille useimman lapsen haastattelussa, sillä lähes kaikki lapset sanoivat haluavansa harrastaa kuvataiteita aikuisenakin. Myöskin pitkäjänteinen opiskelu oli monella tavoitteena, koska useat lapset sanoivat haluavansa opiskella Kuvataidekoululla niin pitkää kuin se oli mahdollista. Jos miettii, että 12 lapsesta 8 opiskeli koululla 15–19-vuotiaaksi saakka, niin opiskelu heidän kohdallaan voisi sanoa olevan pitkäjänteistä. Kaksi lapsista lopetti 11-vuotiaana ja kaksi 13-vuotiaana. Lopettamisen syytähän minä en monenkaan kohdalla tiedä. Voihan olla, että perhe on muuttanut pois paikkakunnalta ja lapsi on siirtynyt muualle harrastamaan kuvataidetta. Kuudesta nuoresta lähes kaikki sanoivat kuvataiteen ja muidenkin taiteenlajien edelleen merkitsevän heille paljon, vaikka vain puolet nuorista

sanoi harrastavansa yleensäkin jotain taiteeseen liittyvää sillä hetkellä. Sen perusteella, miten he kirjoittivat taiteen arvostamisesta, voisin päätellä elinikäisen harrastamisenkin olevan monen kohdalla toteutunut ainakin kokijana. Vaikka ei välttämättä kuvataiteen kohdalla, niin jollain taiteenlajin alueella kuitenkin. Monta kertaa elämässä opiskelut ja myöhemmin perheen perustaminen jättävät vain vähän aikaa harrastamiselle, mutta sitten kun kiireet rauhoittuvat ja aikaa on enemmän itselleen, niin vanhat harrastukset nousevat taas mieleen ja palaavat kuvioihin.

Taiteellinen ilmaisu ja taiteen tekemisen ilo on opetussuunnitelmissa asetettu tavoitteiksi itse taiteen tekemisen rinnalle. Taiteen tekemisen yhteydessä myös erilaisiin tekniikoihin ja materiaaleihin tutustuminen ovat tavoitteita opetussuunnitelmissa. Lasten haastatteluissa nämä asiat nousivat myös esille. Monet lapset halusivat tutustua erilaisiin tekniikoihin ja materiaaleihin. Juuri materiaalien moninaisuus Kuvataidekoululla teki kaikkien lasten mielestä kuvataiteen harrastamisen mieluisaksi ja tunnit mieleisimmiksi kuin peruskoulun kuvataidetunnit. Lisäksi he halusivat oppia ilmaisemaan itseään paremmin ja kehittämään omaa taiteellista ilmaisukykyä. Monet lapset asettivat itselleen myös selkeitä tavoitteita ja toiveita taiteen tekemisen tekniikkaan liittyen. Joten jossakin määrin opetussuunnitelmissa mainittava tavoitteiden asettaminen toteutuu. Pääasiassa kuitenkin taiteen tekemisen ilo on parhaiten toteutunut tavoite, joita opetussuunnitelmissa on asetettu opetuksen tavoitteeksi. Lapset eivät itse kuitenkaan suoraan asettaneet sitä itselleen tavoitteeksi, mutta se kuinka lapset puhuivat Kuvataidekoulun opetuksesta ja tunteista kertoi heidän nauttivan siitä ja odottavan innoissaan seuraavan viikon tunteja. Siinä miten lapset kertoivat onnistumisistaan, kävi ilmi lasten kokemuksen aiheuttama positiivinen itsetunnon vahvistaminen. Erityisesti minulle jäi mieleen Pihla, joka kertoi innostuneena oppineensa haastattelu päivänä tekemään ohutta viivaa.

Monessakin mielessä Markus oli lapsista ehkä eniten sellainen, jonka puheissa nousi esille samat asiat kuin opetussuunnitelmien tavoitteissa. Hän oli määrätietoinen työskentelijä ja asetti itselleen tavoitteita. Hänellä oli omanlaisensa taiteellinen ilmaisutapa, jota hän toteutti sarjakuvien tekemisen muodossa. Hänellä oli halu opetella uusia tekniikoita ja jakoi työskennellä pitkäjänteisesti saavuttaakseen haluamansa päämäärän. Hämmästyin kovin, kun huomasin hänen opiskelleen vain kolme vuotta Kuvataidekoululla. Hänen lopettamisensa syytä en kuitenkaan tiedä. Hänen

lopettamisensa syy voi olla jokin muu kuin oma halu tai hän on voinut jatkaa opintojaan muualla. Hän kuitenkin oli lapsena hyvinkin aktiivinen toimija niin kuvataiteen parissa kuin sen ulkopuolellakin, joten voisin kuvitella sen jatkuneen.

Opetussuunnitelman perusteet ja Kuvataidekoulun opetussuunnitelma painotti ihmiskäsityksessään aktiivista ja kriittistä toimijaa. Voisin lasten haastattelujen perusteella sanoa, että kaikki lapset olivat jo valmiiksi aktiivisia ja kriittisiä toimijoita. Kuvataiteen harrastaminen todennäköisesti vain vahvisti tätä piirrettä heissä. Lisäksi opettajakin totesi lasten olevan jo valmiiksi sosiaalisia ja harrastuksen parantavan heissä sitä. Ainoan poikkeuksen tässä asiassa teki Linda. Hänen kohdallaan nämä asiat eivät toteutuneet. Hän oli hiljainen, arka, epävarma ja ei kovin aktiivinen. Hän ei lapsena osannut sanoa mitään, missä olisi ollut hyvä tai mikä häntä olisi kiinnostanut. Nuorena hänen tilanteensa oli lähes sama. Hän vaikutti edelleen epävarmalta ja hiukan passiiviselta. Hän kuvaili käyttäneensä lapsena kuvataidetta tunteidensa ilmaisuun ja kertoi pelänneensä sosiaalisia tilanteita. Opettajan käsitys sosiaalisuudesta ei Lindan kohdalla toteutunut, mutta ehkä hänestä olisi tullut vielä syrjään vetäytyneempi ilman kuvataideharrastustaan. Taide oli toiminut hänellä tavallaan terapiana koko hänen elämänsä ajan ja kuitenkin hän sai iloa taiteen tekemisestä.

Vaikka lasten puheista löytyy yllättävänkin paljon opetussuunnitelmien kanssa yhteneviä asioita, niin opetussuunnitelmissa mainitaan myös sellaisia asioita, joita lasten puheissa ei tullut esiin. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi monikulttuurisuus, kulttuurin siirtäminen ja ongelmanratkaisukyky. Tietenkin on otettava huomioon, että kyseessä on vain 10-vuotias lapsi, joka ei todennäköisesti osaa edes ajatella sellaisia asioita. Lapsista ainoastaan Aada puhui haastattelussa kulttuurista ja niihin tutustumisesta, mutta lähinnä perheen kanssa matkustamisen yhteydessä. Nelli kertoi puolestaan tykkäävänsä englannista ja halusi oppia uusia kieliä, koska halusi jutella eri maalaisten ihmisten kanssa ja tutustua heihin. Nämä oli lasten haastatteluissa ainoat kommentit, jotka pystyin liittämään monikulttuurisuuteen ja kulttuurin siirtämiseen. Ongelmanratkaisukyvyistä tai siitä miten kuvataiteen harrastaminen vaikuttaisi muiden aineiden opiskeluun tai muihin harrastuksiin, ei ollut mitään puhetta. Opettajan kanssa kylläkin oli, sillä hän oli sitä mieltä, että kuvataide auttoi lapsia ratkaisemaan ongelmia muiden asioiden parissa. Asiaan, että nämä asiat eivät tulleet esille, varmaankin vaikutti oman mielenkiintoni suuntautuminenkin, sillä en huomannut tällaisesta asiasta mitään

kysellä lapsilta. Mutta toisaalta tällaisten asioiden esiin nouseminen vaatisi lapsilta huomattavasti enemmän abstraktia ajattelu kykyä, jota sen ikäisillä lapsilla ei varmastikaan ole tarpeeksi. Myöskään nuorten haastatteluissa nämä asiat eivät nousseet esille millään tavalla.

6. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Haastattelemi 12 lasta on loppujen lopuksi niin pieni otos, etten sen perusteella pysty päättelemään kokonaisvaltaisesti miksi lapset harrastavat kuvataiteita. Jokaisella tämän ryhmän lapsella oli kuitenkin ollut kuvataide tai käsityö lempiaineena koulussa, joten yhtenä syynä tietenkin voi pitää yksinkertaisesti kiinnostusta kuvataiteeseen ja yleensäkin käsillä tekemiseen. Heidän mielestään se oli hauskaa tekemistä. Vapaa-ajalla tapahtuvan harrastustoiminnan täytyykin olla mielekästä ja kiinnostavaa sekä mukavaa yhdessä oloa (Vanhatapio 2006, 120). Tässä tapauksessa koulu ja erityisesti opettaja on onnistunut luomaan ryhmään hyvän ilmapiirin, jossa lasten oli turvallista toimia. Lapsille ja nuorille ystävät ja yhdessä tekeminen sekä oppimisen ilo on tärkeitä syitä taiteen harrastamiseen (Myllyniemi 2009, 7). Myllyniemi Sami (2009, 39) myös kirjoittaa, että ilo, elämykset ja onnistumiset ovat syitä, jotka kaksi kolmasosaa nuorista ilmoittivat syyksi toimia taiteen parissa.

Opettajan haastattelussa tuli esiin se, että hänen mielestään lapset harrastavat kuvataiteita pääasiassa sen takia, että se on kivaa tekemistä. Heillä ei ole sen suurempia päämääriä. Opettaja nosti haastattelussaan esille kolme lasta, joiden työskentely oli jollakin tavalla tavoitteellisempaa ja joiden haaveammatti liittyi kuvataiteisiin. En huomannut silloin opettajalta kysyä, että keitä nämä kolme lasta ovat. Nyt jälkeenpäin pääteltynä oletan, että kaksi näistä lapsista oli Saara ja Pihla, jotka ei ainakaan vielä 22-vuotiaana ole kuvataiteilijoita kuten he haaveammattinsa minulle ilmaisivat 10-vuotiaana. Kolmannen lapsen oletan olevan Veera, jolla ammattihaaveet olivat haastattelun aikaan lähinnä käsityö- tai luokanopettaja. Myöhemmin nämä ovat vaihtuneet kuvataideopettajan ammattiin. Varmaankin 13 vuoden Kuvataidekoululla opiskelu on vaikuttanut tähän asiaan. Näillä kolmella lapsella oli vuonna 2005 yhteistä se, että heidän työskentelynsä oli ehkä muita lapsia enemmän intensiivisempää. Ehkä tämä tulevaisuudessa näkyi kunnianhimoisempana opiskelemisena ja tulevaisuuden suunnitelmina. Heillä oli muita lapsia enemmän halua panostaa opiskeluun ja he janoivat enemmän tietoa, joilla kehittää itseään.

Kun mietin vastausta kysymykseen, että mikä oli ajanut lapset kuvataiteen harrastamisen pariin, niin hämmästyttävän vähän tähän oli tässä ryhmässä vaikuttanut kaverit. Olisin

kuvitellut tämän olevan yleisin syy sille, että 10-vuotias lapsi harrastaa kuvataiteita. Myllyniemen tutkimuksessa kolme neljäosaa nuorista piti vanhempia ja kavereita tärkeinä kannustajina taiteen harrastamiseen (Myllyniemi 2009, 43). Tutkimassani ryhmässä taas vain viisi lasta kertoi kuulleensa Kuvataidekoulusta kaverilta, jotka jo siellä opiskelivat. Amanda sanoi vuonna 2005, että kaikki hänen kaverinsa olivat opiskelleet Kuvataidekoululla jossain vaiheessa. Vain kahdella lapsella oli sisar Kuvataidekoulussa haastatteluhetkellä ja kolme lasta kertoi toisen vanhemman harrastavan kuvataiteita nyt tai aikaisemmin. Viiden lapsen kohdalla toinen vanhemmista oli ehdottanut Kuvataidekouluun hakemista. Lindalla oli ryhmässä jopa kaksi kaveria, jotka olivat tulleet ryhmään hänen jälkeen. Lindahan kertoi 2017 sähköposti haastattelussa olleensa alussa ahdistunut ja kokeneensa Kuvataidekoululla olemisen epämukavaksi. Vasta kun hänen kaverinsa tuli sinne myös, niin hän alkoi nauttia siellä olosta. Luulen, että Lindan kohdalla hänen ujoutensa ja arkuutensa sosiaalisissa tilanteissa, olisi saanut hänet lopettamaan Kuvataidekoulussa käymisen, jos hänen kaverinsa ei olisi tullut sinne. Voisin kuvitella, että äiti oli hänet Kuvataidekouluun ohjannut ja myöhemmin ehkä kannustanut hänen kavereitaan lähtemään saman harrastuksen pariin. Kaiken kaikkiaan ulkopuolisten vaikutusten merkitys on tässä ryhmässä ollut pieni.

Lasten haastatteluista kävi ilmi, että vain kolmella lapsella tässä ryhmässä kuvataide oli ainoa harrastus. Kaikilla muilla lapsilla oli muitakin harrastuksia, kuten esimerkiksi partio, tanssi, soittaminen (viulu, piano, kitara), ratsastus, laskettelu, yleisurheilu, ilmaisu, telinevoimistelu, jalkapallo, lukeminen ja skeittaus. Kahdeksalla lapsella oli kuvataiteen lisäksi muukin taiteellinen harrastus. Näitä ns. esittäviä taideharrastuksia olivat jonkun instrumentin soittaminen, tanssi ja ilmaisu. Viidellä lapsella oli kuvataiteen lisäksi jokin liikunnallinen harrastus. Nelli oli lapsista kaikkein aktiivisin. Hänellä oli kaiken kaikkiaan kuusi harrastusta, joita hän sanoi harrastavansa aktiivisesti. Viidellä lapsella oli yksi ja samoin viidellä lapsella oli kolme harrastusta kuvataiteen rinnalla. Tässä ryhmässä lapsilla oli mielestäni paljon harrastuksia. Näytti kuitenkin siltä, että kuvataiteita harrastavat lapset tässä otoksessa harrastivat myös usein muuta luovuutta vaativaa harrastusta. He eivät niinkään hakeneet vastapainoa luovalle harrastuksesta liikunnasta, mutta jonkin verran sitäkin. Lapset tuskin kuitenkaan tietoisesti vielä tuossa iässä hakevatkaan tasapainoa erilaisia taitoja vaativista harrastuksista, mutta ajattelin heidän tekevän sitä tiedostamattaan jollain tasolla.

Myllyniemi (2009, 24) kirjoittaa luovien harrastusten kasaantumisesta nuorten keskuudessa. Noin 40 prosentilla nuorista oli enemmän kuin yksi luova harrastus, yli 25 prosentilla oli ainakin kolme luovaa harrastusta ja vajaalla 10 prosentilla oli vähintään viisi luovaa harrastusta (Myllyniemi 2009, 24). Minun pienessä otannassani kahdeksalla lapsella oli enemmän kuin yksi luova harrastus eli noin 65 prosentilla. Puolella lapsista oli kaksi luovaa harrastusta ja vain kahdella (n.15 %) oli kolme luovaa harrastusta. Luovien harrastusten voidaan siis jonkin verran sanoa kasaantuvan minunkin tutkimuksessani.

Mielenkiintoa tutkimuksessani herätti tieto siitä, että yhdeksällä lapsella oli joko toinen tai molemmat vanhemmat korkeakoulutettuja. Mistähän tämä voisi mahdollisesti kertoa? Yksinkertaisimmillaan syynä voi olla se, että korkeakoulutettujen lasten vanhemmilla on parempi palkka ja siitä syystä enemmän rahaa käyttää lastensa harrastuksiin. Kuvataidekoululla harrastaminenhan oli maksullista. Esimerkiksi 7-11-vuotiaan lapsen lukukausimaksu on 130 euroa vuonna 2005, nuoremman lapsen vähän vähemmän ja vanhemman lapsen luonnollisesti vähän enemmän. Kuvataidekoululla siis 10-vuotiaan lapsen koko vuoden maksut ovat 260 euroa. Ei mikään kovin iso summa, mutta pienipalkkaisen kukkarossa se saattaa tuntua varsinkin, jos on useampi lapsi ja jokainen haluaa harrastaa jotain. Korkeakoulutetut vanhemmat voivat olla myös enemmän kiinnostuneita ns. korkeakulttuurista, joka näkyy museoissa ja konserteissa käymisenä yhdessä lasten kanssa. Tämä puolestaan saa lapset kiinnostumaan myös näistä harrastuksista. Vanhemmat vaikuttavat paljon siihen mistä lapset kiinnostuvat. (Besler & Thompson 2003, 5.)

Edellistä havaintoani voi katsoa myös siltä kannalta, että ainakin neljä tässä ryhmässä opiskelleesta lapsesta oli hakeutunut korkeakouluopintojen pariin. Kulkevatko korkeakouluopinnot jollain tavalla kuvataideharrastuksen kanssa käsi kädessä? Mahdotontahan tällaisen pienen otoksen perusteella sanoa varmasti, mutta tämän ryhmän kohdalla ne aivan selvästi vaikuttavat toinen toisiinsa. Kaipaavatko ihmisen aivot luovaa ja älyllistä toimintaa, jotta molemmilla aivopuoliskoilla olisi virikkeitä. On tiedossa, että vasemman aivopuoliskon rooli on enemmän havainnointiin, ajatteluun ja tiedon käsittelyyn liittyvää, kun taas oikea puoli liittyy vahvemmin tunteisiin ja arvoihin. Kuten opettajakin tähän viittasi haastattelussaan puhuessaan luovista aineista ja muista ns. lukuaineista ja kuinka ne käyttävät eri aivopuoliskoja. Tietenkin korkeakouluopintojen

pariin hakeutumiseen vaikuttaa myös vanhempien ammatti. Korkeasti koulutettujen vanhempien lapset hakeutuvat useimmin korkeakouluihin opiskelemaan. Haastatteleman lasten ryhmästä tiedän varmasti Veeran, Saaran, Pihlan ja Nellin lähteneen korkeakouluun opiskelemaan. Pihlan ja Nellin molemmat vanhemmat olivat korkeakoulutettuja. Saaran ja Veeran vanhemmista toinen oli korkeakoulutettu.

Olin sähköpostilla yhteydessä Taiteen perusopetuksen (TPO) liittoon ja kysyin heiltä, että onko heillä olemassa tietoa kuvataidetta harrastavien lasten vanhempien koulutuksesta. Onko yleistettävissä, että kuvataidetta harrastavien lasten vanhemmilla on korkeakoulutus? TPO liitosta tähän ei osattu vastata ja sieltä neuvottiin olemaan yhteydessä kuvataidekoulujen liittoon. Sieltä vastattiin sähköpostiini, että tällaista tilastotietoa ei ole heillä olemassa. Mutta minulle vastannut toiminnanjohtaja Riikka Mäkikoskela (henkilökohtainen tiedonanto 13.5.2019) sanoi hänellä olevan sellainen mutu-tuntuma, että korkeasti koulutetut vanhemmat ohjaavat lapsensa useasti taiteen perusopetuksen opintoihin. Tästä syystä taiteen harrastamiselle on tullut elitistinen leima erityisesti musiikin harrastamisen piirissä. Nykyaikana tästä leimasta pyritään voimakkaasti pois. Esimerkiksi ArtsEqual on tehnyt 2018 toimenpidesuosituksen taiteen perusopetuksesta *”Saavutettavuus ja esteettömyys taiteen perusopetuksen lähtökohtana”*. Toimenpidesuositus tarjoaa taiteen perusopetuksen järjestäjille taustatietoa ja konkreettisia ehdotuksia saavutettavuuden ja esteettömyyden toteuttamiseksi kaikilla taiteenaloilla (ArtsEqual 2018, 4). Saavutettavuudella tarkoitetaan sekä taloudellista että fyysistä saavutettavuutta ja esteettömyydellä oppimisympäristön, pedagogisten välineiden ja oppimateriaalien saatavuutta (ArtsEqual 2018, 4).

Opettaja korosti haastattelussaan myös sitä, että lasten kuvataideharrastus antaa heille onnistumisen kokemuksia ja kasvattaa heidän itsetuntoaan. Taide toimii toimintatapana, jonka avulla voimme tutkia kokemusmaailmaamme. Tätä kautta voimme myös oppia kokemuksistamme ja hyödyntää sitä muualla elämässä. (Sederholm 2007, 149.) Lapset oppivat myös esimerkiksi ongelmanratkaisukykyjä. Tästä asiasta kirjoittaa Karen A. Hamblen artikkelissaan *”Children’s contextual art knowledge: Local art and school art context comparisons”*. Hän kirjoittaa kuinka taiteen opiskelu auttaa ongelmanratkaisuisissa, ajattelussa, sietokyvyssä yms. ja sitä kautta se auttaa muiden aineiden opiskelussa (Hamblen 2003, 17). Voidaan ajatella, että taidetta tarvitaan

tukemaan lukuaineiden oppimista (Räsänen 2006, 18). Lapset oppivat taiteen avulla ilmaisemaan ympäröivässä ympäristössään esiintyviä visuaalisia ilmiöitä ja siten he oppivat rakentamaan ympäröivää maailmaa uudelleen. He pystyvät parhaimmassa tapauksessa soveltamaan taiteen parissa oppimassa myös muihin aineisiin. Voisiko myös tämä näkyä siinä, että kolme kuudesta nuoresta oli opiskellut tai opiskelee korkeakoulussa?

Helena Sederholm kirjoittaa artikkelissaan: "Taidekasvatus opettaa käsittämään, käsittelemään ja sietämään avoimia ja monitasoisia ilmiöitä sekä ristiriitaisuutta taiteessa, mutta myös muussa sosiaalisessa elämässä." (Sederholm 2007, 143). Opettaja sanoi, että kuvataideharrastuksen pariin hakeutuvat lapset ovat jo valmiiksi sosiaalisia. Sosiaalisuus kuitenkin lisääntyy ja kehittyy harrastuksen myötä. Tämäkin voi olla yksi vaikuttava tekijä siihen, että miksi lapset harrastavat kuvataiteita. Sosiaalisimmat lapset etsivät väylää, jolla he voisivat ilmaista itseään ja viettää aikaa yhdessä. Tämä koskee varmasti kaikkia luovia aloja harrastavia lapsia. Tähän asiaan oli tosin poikkeuksena tutkimassa ryhmässäni Linda. Hän ei lapsena viihtynyt sosiaalisissa tilanteissa, vaan ilmeisesti hänen äitinsä on halunnut Lindan oppivan sosiaalisia taitoja Kuvataidekoulussa opiskelun myötä. Tulkitsen kuitenkin Lindan vastauksista sähköpostin välityksellä kysymyksiini, että hänen sosiaaliset taidot eivät olleet kehittyneet hyvin paljoa taideharrastuksen parissa. Hän vaikutti 22-vuotiaana edelleenkin yksin viihtyvältä ja sosiaalisia tilanteita karttavalta nuorelta. Tosin todellista tilannetta en tiedä. Hän sanoi harrastavansa vapaa-ajallaan liikuntaa, mutta ei kerro mitä liikuntaa. Onko hän liikunta harrastuksensa parissa sosiaalisissa kontaktissa toisiin ihmisiin vai harrastaako hän yksilölajeja? Lapsena hän harrasti myös liikuntaa kuten hiihtämistä, luistelua, uintia ja pyöräilyä. Kaikkia voi harrastaa yksin, mutta myös yhdessä.

7. LOPUKSI

Monin paikoin tutkielmaa kirjoittaessani mieleeni tuli, mitä olisin voinut tehdä toisin. Lasten haastattelujen kohdalla varsinkin huomasin paljon asioita, jotka olisin voinut tehdä paremmin. Olisin voinut perehtyä lasten haastatteluista kertovaan kirjallisuuteen ennen haastatteluja paremmin. Silloin ehkä olisin voinut saada lapsista enemmän irti. Minun olisi pitänyt antaa lasten puhua vapaammin. Huomasin välillä keskeyttäväni heidän puhumisensa omalla innostumisellani. Minun olisi pitänyt antaa lapsille enemmän tilaa kertoa, mitä he haluavat. Pidin usein liian tiukasti kiinni omista kysymyksistäni. Erityisesti minua harmittaa muistioni katoaminen, sillä tunneilla lasten kanssa käydyistä keskusteluista ja niistä tehdyistä merkinnöistä olisi ollut paljon apua. Lapset kokivat haastattelutilanteen jotenkin outona ja he puhuivat tunneilla minulle paljon vapautuneemmin.

Eniten minua jäi harmittamaan, että en löytänyt Markusta ja Aada 12 vuotta myöhemmin. Varsinkin Markuksen kohdalla olisi ollut mielenkiintoista tietää, mitä hän oli jatkossa opiskellut. Tuliko hänestä kirjailija vai näyttelijä vai ehkä kenties jotain muuta. Hän todellakin jäi luonteensa puolesta mieleeni parhaiten. Myöskin Aadasta olisin kovasti halunnut tietää, mitä hän teki myöhemmin. Tiesin, että hän ei opiskellut 18-vuotiaaksi koululla, vaan ainoastaan kaksi vuotta haastattelun jälkeen. Hän jäi mieleeni suorapuheisuutensa takia. Hän ei arastellut sanoa omaa mielipidettään asioista. Kaikista lapsista olisi ollut kiva kuulla, mitä he aikuisena tekevät, mutta erityisesti nämä kaksi lasta jäi mieltäni vaivaamaan.

Tutkimukseni kuvataiteen harrastamisesta toisaalta vahvisti omia käsityksiäni siitä miksi lapset harrastavat kuvataiteita, mutta toisaalta sain paljon uuttakin tietoa ja näkökulmaa tähän asiaan. Kuten jo etukäteen ajattelin, niin lapset harrastivat kuvataiteita, koska se on niin kivaa tekemistä. 10-vuotiaalle lapselle merkitsee paljon se, minkä he itse kokevat mielenkiintoiseksi ja hauskaksi harrastaa. Heillä ei vielä ole sen suurempia tavoitteita tekemiselleen. Tietysti joukkoon mahtuu muutama, joka haluaa oppia paremmaksi. Opettajalla on yllättävän suuri vaikutus siihen, miten lapsi kokee kuvataiteen harrastamisen. Osaako opettaja haastaa lasta sopivasti – ei kuitenkaan liikaa eikä liian vähän. Opettaja täytyy olla kannustava ja rohkaiseva. Lapsen täytyy ennen

kaikkea saada onnistumisen kokemuksia. Muistan itsekin lapsena, että jos opettaja oli kiva ja kannustava, niin hän sai oppiaineen kiinnostamaan enemmän. Mutta jos koin opettajan jollain tavalla negatiivisena, niin se vaikutti suoraan kiinnostukseeni oppiainetta kohtaan. Tässä tapauksessa Kuvataidekoulun opettaja on onnistunut todella loistavasti luomaan tunneille sellaisen ilmapiirin, että lapset halusivat osallistua tunneille eivätkä kokeneet tunteja ikäviksi.

Tutkimustani voisi viedä eteenpäinkin helposti laajentamalla aluetta ja ottamalla mukaan enemmän lapsia. Silloin saisi paljon kattavamman kuvan siitä, mitä lapset ajattelevat kuvataiteen harrastamisesta. Minun otokseni antaa vain suuntaa siitä, mitä saattaa olla vaikuttimena kuvataiteen harrastamiseen. Lasten haastattelun voisi myös videoida, jolloin saisi paljon enemmän nonverbaalista aineistoa mukaan. Lapset voisivat ehkä myös tuoda haastattelutilanteeseen mukanaan oman lempi työnsä tai jonkin taiteilijan teoksen ja voisivat sen avulla kertoa omasta suhtautumisestaan kuvataiteeseen. Kuvataidetunneiltakin voisi ottaa videokuvaa mukaan. Sen avulla voisi päästä paremmin sisälle lasten ajatuksiin. Kuten sanoin niin haastattelutilanne oli lapsille hiukan outo tilanne ja he vierastivat sitä, vaikka minä olin jo tuttu. Jos kamera olisi kuvataideluokan nurkassa ja kuvaisi tuntia koko ajan, niin lapset saattaisivat unohtaa kameran ja uskaltautuisivat kertomaan enemmän asioita.

Nautin suunnattomasti koko tutkielman teosta, vaikka välillä taival olikin aika kuoppainen. Parhaiten mieleeni ovat jääneet keskustelut lasten kanssa ja se miten onnistuin suurimman osan ryhmän lasten kanssa muodostamaan hyvän vuorovaikutuksellisen haastattelutilanteen. Jotkut lapsista jopa innostuivat minultakin kysymään jotain. Tällaisia lapsia olivat Saara ja Lotta. Saaraa kiinnosti, mitä taidekasvatus oli ja Lotta puolestaan oli kiinnostunut tietämään tarkemmin, miksi heitä haastattelin. Parhaani mukaan yritin heille vastata, sillä he vaikuttivat ihan oikeasti asiasta kiinnostuneilta.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Alanen, Leena (2009). *Johdatus lapsuudentutkimukseen*. Teoksessa: Alanen, Leena & Karila, Kirsti (toim.) *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. (s. 19–30) Tampere: Vastapaino.

Alasuutari, Maarit (2009). Kasvatusinstituutiot lapsuuden rakentajina. Teoksessa: Alanen, Leena & Karila, Kirsti (toim.) *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. (s. 54–69) Tampere: Vastapaino.

Aristoteles (1977). *Runousoppi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava. Suomentanut Pertti Saarikoski

Arts Education And Cultural Education In Finland (2010). Opetus- ja kulttuuriministeriö.

ArtsEqual (2018). *Saavutettavuus ja esteettömyys taiteen perusopetuksen lähtökohtana*. ArtsEqual Policy Brief 1/2018. Haettu 21.5.2019 osoitteesta [https://sites.uniarts.fi/documents/14230/0/Saavutettavuus-toimenpidesuositus+\(PDF\)/9143ee82-6222-433f-9538-0a91009c08ba](https://sites.uniarts.fi/documents/14230/0/Saavutettavuus-toimenpidesuositus+(PDF)/9143ee82-6222-433f-9538-0a91009c08ba)

Bresler, Liora & Thompson, Christine Marmé (toim.) (2003). *The Arts in Children's Lives – context, culture and curriculum*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Hamblen, Karen A. (2003). *Children's contextual art knowledge: Local art and school art context comparisons*. Teoksessa: Bresler, Liora & Thompson, Christine Marmé. (toim.) *The Arts in Children's Lives – context, culture and curriculum*. (s. 15-18) Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Hassi, Marjatta (1994). *Taide- ja esteettinen kasvatus sekä taideopetus*. Teoksessa: Surakka, Tarja (toim.) *Lapsi keksii maailman uudelleen: taide varhaiskasvatuksessa*. (s. 28–32) Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Heikkinen, Hannu L.T. (2010). *Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena*. Teoksessa: Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. (s. 143–158) Jyväskylä: PS-kustannus.

Heikkinen, Hannu L.T. (2018). *Kerronnallinen tutkimus*. Teoksessa: Valli, Raine (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. (s. 170–187) Jyväskylä: PS-kustannus.

Hyvärinen, Matti & Löyttyniemi, Varpu (2005). *Kerronnallinen haastattelu*. Teoksessa: Ruusuvoori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. (s. 189–222) Tampere: Vastapaino.

Hänninen, Vilma (2018). *Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä*. Teoksessa: Valli, Raine (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. (s. 188–208) Jyväskylä: PS-kustannus.

Joensuun kuvataideoppilaitos 25 vuotta (2004). Joensuun taidemuseon julkaisuja 2/2004.

Jyväskylän kaupungin kuvataidekoulun opetussuunnitelma (2005). Haettu 21.5.2019 osoitteesta <https://docplayer.fi/9635982-Jyvaskylan-kaupungin-kuvataidekoulun-opetussuunnitelma.html>

Karlson, Liisa (2017). *Lapsinäkökulmainen tutkimus ja aineiston tuottaminen*. Teoksessa: Kallio, Kirsi Pauliina & Rintala-Koskinen, Aino & Rutanen, Niina (toim.) *Missä lapsuutta tehdään?* (s. 121–141) Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 106.

Karvinen, Heidi (2003). *Kohti kokonaisvaltaista opetuksen kehittämistä: kuvataide osana eheyttämistä peruskoulun alaluokilla*. Helsingin yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Väitöskirja.

Laki taiteen perusopetuksesta. 1998/633. Annettu Helsingissä 21.8.1998. Haettu 21.5.2019 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980633>

Myllyniemi, Sami (2009). *Taitekohtia Nuorisobarometri 2009.* Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 97.

Nieminen, Liisa (2010). *Lasten ja nuorten tutkimus: oikeudellinen tarkastelu.* Teoksessa: Lagström, Hanna & Pösö, Tarja & Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa (toim.) *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka.* (s. 25–42) Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry / Nuorisotutkimusverkosto.

Penttilä, Johanna (2004). Kuvataiteen perusopetuksen taidekasvatuskäsityksiä. Saari-projekti – ympäristöpainotteinen taidekurssi, käytännön sovellutus kuvataiteen opetus suunnitelman pohjalta. Jyväskylän yliopisto. Taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Pro gradu.

Pohjakallio, Pirkko (2005). *Miksi kuvista? Koulun kuvataideopetuksen muuttuvat perustelut.* Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu. Väitöskirja.

Raittila, Raija & Vuorisalo, Mari & Rutanen, Niina (2017). *Lasten haastattelu.* Teoksessa: Hyvärinen, Matti & Nikander, Pirjo & Ruusuvuori, Johanna (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja.* (s. 312–335) Tampere: Vastapaino.

Rantala, Kati (2001). *”Ite pitää keksii se juttu”. Tutkimus taidekasvatuksen ja kasvatettavan kohtaamisesta.* Helsingin yliopisto. Sosiologian laitos. Väitöskirja.

Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (2010). *Haastattelun analyysin vaiheet.* Teoksessa: Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) *Haastattelun analyysi.* (s. 9–36) Tampere: Vastapaino.

Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) (2005) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus.* Tampere: Vastapaino.

Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (2017). *Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus*. Teoksessa: Hyvärinen, Matti & Nikander, Pirjo & Ruusuvuori, Johanna (toim.) *Tutkimushaastattelun* käsikirja. (s. 46–84) Tampere: Vastapaino.

Räsänen, Marjo (1995). *Kuvasta kokemukseksi – eräs näkökulma taidekuvan tarkasteluun*. Teoksessa: Grönholm, Irina. (toim.) *Kuvien maailma*. (s. 53–68) Helsinki: Opetushallitus.

Räsänen, Marjo (2006). *Väline vai itseisarvo? Taiteen avulla, taidetta varten ja taiteeseen*. Teoksessa: Kettunen, Kaisa & Hiltunen, Mirja & Laitinen Sirkka & Rastas Marja (toim.) *Kuvien keskellä*. (s. 11–24) Keuruu: Like.

Salmenoja, Katri (2018). *Ilo oppia ja kasvaa taiteessa. Taiteen perusopetus Espoossa 2017*. Espoon kaupunki.

Strandell, Harriet (2010). *Etnografinen kenttätyö: lasten kohtaamisen eettisiä ulottuvuuksia*. Teoksessa: Lagström, Hanna & Pösö, Tarja & Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa (toim.) *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka*. (s. 92–112) Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry / Nuorisotutkimusverkosto.

Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto ry (2019). *OKM:n valtakunnallinen koululaiskysely 2019 on valmistunut*. Haettu 21.5.2019 osoitteesta <http://youngart.fi/okmn-valuation-koululaiskysely-2019-on-valmistunut/>

Suoninen, Eero & Partanen, Jukka (2016). *Haastattelu vuorovaikutuksen tilana – meadiläinen näkökulma*. Teoksessa: Kallio, Kirsi Pauliina & Rintala-Koskinen, Aino & Rutanen, Niina (toim.) *Missä lapsuutta tehdään?* (s. 103–117) Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 106.

”Synergia syntyy yhteistyöstä.” Selvitys taiteen perusopetuksesta Etelä-Pohjanmaalla 2010. Etelä-Pohjanmaan liitto.

Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet (2017). Helsinki: Opetushallitus. Haettu 21.5.2019 osoitteesta https://www.oph.fi/saadokset_ ja_ ohjeet/opetussuunnitelmien_ ja_ tutkintojen_ perusteet/taiteen_ perusopetus

Taiteen perusopetuksen visuaalisten taiteiden laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet (2002). Helsinki: Opetushallitus. Haettu 21.5.2019 osoitteesta http://www.oph.fi/download/123026_visuaal_ tait_ ops_ 2002.pdf

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet (2005). Helsinki: Opetushallitus. Haettu 21.5.2019 osoitteesta http://www.oph.fi/download/123012_ taideyl_ ops.pdf

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet (2017). Helsinki: Opetushallitus. Haettu 21.5.2019 osoitteesta https://www.oph.fi/saadokset_ ja_ ohjeet/opetussuunnitelmien_ ja_ tutkintojen_ perusteet/taiteen_ perusopetus

Takala, Päivi (toim.) *Supersankareiden kohtaaminen – Kuka siellä? Minä täällä!* Taiteen perusopetuksen visuaalisten taiteiden lasten ja nuorten taiteen näyttely. Alajärvi: Nelimarkka museo.

Vanderbeck, Robert M. (2016). *Kompetentteja sosiaalisia taitoja? Pohdintoja lapsuuden tutkimuksen aikuisista.* Teoksessa: Kallio, Kirsi Pauliina & Rintala-Koskinen, Aino & Rutanen, Niina (toim.) *Missä lapsuutta tehdään?* (s. 33–52) Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 106.

Vanhatapio, Tuula (2006). *Kuvataidekouluun jytyämään – toiminnallista taidekasvatusta.* Teoksessa: Kettunen, Kaisa & Hiltunen, Mirja & Laitinen Sirkka & Rastas Marja (toim.) *Kuvien keskellä.* (s. 118–124) Keuruu: Like.

Vives, Veera (2018). "Luovuus ei synny uudestaan innovaatioseminaareissa". Diskurssianalyttinen tutkimus kuvataiteen asemasta osana peruskoulun uudistunutta opetussuunnitelmaa. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. Luokanopettajienkoulutus. Pro gradu.

Ylinen, Saira (2018). Näkökulmia kuvataiteen terapeuttisuuteen – oppilaiden ja kuvataiteilijan kokemuksia. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. Luokanopettajakoulutus. Pro gradu.

LIITTEET

Liite1

Kyselylomake lapsille

12.10.2005

NIMI: _____

1. Mikä on lempiaineesi koulussa?

2. Mikä on haaveammattisi?

3. Mikä on vanhempiesi ammatti ja koulutus?

4. Harrastatko jotain muuta kuvataiteiden lisäksi? Mitä?

5. Harrastatko yhdessä vanhempiesi kanssa jotain? Mitä harrastatte?

6. Miksi olet tullut kuvataidekouluun ja kuinka kauan olet ollut siellä?

7. Mistä pidät kuvataidekoulussa? Miksi pidät siitä?

8. Mistä et pidä kuvataidekoulussa? Miksi et pidä siitä?

9. Mitä haluat tehdä tai oppia kuvataidekoulussa?

10. Haluatko jatkaa kuvataidekoulussa opiskelua? Kuinka pitkään?

11. Kummasta pidät enemmän peruskoulun kuvataidetunneista vai kuvataidekoulun tunneista? Miksi?

12. Missä kuvataiteisiin liittyvässä asiassa koet olevasi hyvä?

Kiitos vastauksestasi!

Liite2 Kirje nuorille

Hei,

Kiitos vielä, että autat minua tutkimuksessani. Silloin 12 vuotta sitten kyselin teiltä, että miksi harrastitte kuvataiteita, mitä tykkäsitte tehdä kuvataidekoulussa ja oliko teillä suunnitelmia kuinka kauan haluaisitte opiskella kuvataidekoulussa sekä missä koette olevanne hyvä. Sen lisäksi kysyin teidän lempiaineista, harrastuksista, haaveammattista, vanhempien ammatista ja sisarusten harrastuksista sekä kavereiden kanssa tekemisistä. Tarkoituksenani oli yrittää selvittää, että onko 10-vuotiaalla lapsella selkeitä suunnitelmia harrastuksestaan ja millä asioilla voisi olla vaikutusta kuvataideharrastukseen. Haastattelin silloin Kuvataidekoululla vain 12 oppilasta, joten kovinkaan syväluotaava tämä tutkimus ei ole. Mutta antaahan se jonkinlaista viitettä asiasta.

Nyt tämä 12 vuoden tauko antaa minulle oivan tilaisuuden lisätä tutkimukseen näkökulman tästä päivästä. Onko 10-vuotiaana harrastettu kuvataide on vaikuttanut tulevaan ammattiin ja onko kuvataideharrastus säilynyt mukana jne.?

Eli tässä olisi tarkempia kysymyksiä:

1. Muistatko kuinka pitkään opiskelit Jyväskylän kuvataidekoululla?
2. Millainen merkitys kuvataiteen harrastamisella oli sinulle lapsena?
3. Mitä olet opiskellut peruskoulun jälkeen?
4. Mitä työtä olet tehnyt tai teet tällä hetkellä?
5. Mitä olet harrastanut ja mitä harrastat nyt?
6. Miten itse koet kuvataiteen harrastamisen vaikuttaneen valintoihisi opintojen, työn ja muiden harrastusten suhteen?
7. Millainen suhde sinulla on kuvataiteisiin tai yleensäkin taiteeseen (tämä sisältää minun mielestäni kaiken taiteenlajit kirjallisuudesta tanssiin ja musiikkiin)?

Kerro vapaasti mitä tulee mieleen noihin kysymyksiin. Mikään tulipalokiire ei vastauksella ole. Mutta kiva olisi, jos ehtisit vastata 16.7. mennessä. Olen silloin vielä lomalla ja ehtisin vielä ennen töihin menoa paneutua gradun tekemiseen oikein kunnolla. Töiden ohella tämä kirjoittamisprosessi etenee aika hitaasti. Voinhan sitten vielä sinulle lisäkysymyksiä, jos jokin asia vaatii tarkennusta?

Kiitos ja aurinkoista kesää!!

Ystävällisin terveisin Minna Huolman